Culemborg

Programmabegroting 2025 en meerjarenraming 2026-2028

8 oktober 2024

Gemeente Culemborg

Inhoudsopgave

Voorwoord 3
Leeswijzer 6
Financieel perspectief 9
Programma's 12
Programma 01. Bestuur en Ondersteuning 12
Programma 02. Veiligheid 26
Programma 03. Verkeer, Vervoer en Waterstaat 34
Programma 04. Economie 40
Programma 05. Onderwijs 48
Programma 06. Sport, Cultuur en Recreatie 56
Programma 07. Sociaal domein en Gezondheid 66
Programma 08. Duurzaamheid 87
Programma 09. Wonen, Stedelijke vernieuwing en Ruimte 94
Programma 99. Financiering en Algemene dekkingsmiddelen 104
Paragrafen 111
Paragraaf Bedrijfsvoering 112
Paragraaf Lokale heffingen 118
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing 127
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen 142
Paragraaf Financiering 148
Paragraaf Verbonden partijen 155
Paragraaf Grondbeleid 170
Paragraaf Subsidieplafonds 176
Paragraaf Wet open overheid 178
Financiële begroting 179
Overzicht van baten en lasten 180
Financiële positie 187
Taakveldenoverzicht 193
Bijlage: Financiële spelregels 195

Voorwoord

"Er is altijd een betere toekomst, maar we moeten wel voorzichtig zijn dat we haar niet vertrappen voordat ze er is."

Uit: Het geluk van de Sprinkhaan – Toon Tellegen

Voor u ligt de begroting van de gemeente Culemborg voor 2025. Een jaar waarin we de koers vervolgen die we met uw raad bij de Kadernota hebben ingezet. In deze begroting hebben wij een stevig begin gemaakt met het toekomstbestendig maken van onze gemeentefinanciën volgens onze aangescherpte financiële spelregels. Voor 2025 ligt er een sluitende begroting, zonder nieuwe ombuigingen. Wel zien we dat we mogelijk voor de komende jaren opnieuw - pijnlijke - maatregelen moeten treffen. Hierbij gaan we stap voor stap te werk waarbij we vasthouden aan onze koers om financieel gezond te worden en tegelijkertijd het mooie en unieke van onze stad willen behouden.

We blijven investeren in onze stad

Tegelijk met de maatregelen om duurzaam financieel gezond te worden, gaan we in 2025 verder met onze ambities realiseren. Hieronder geven we enkele concrete voorbeelden, die in de begroting verder zijn uitgewerkt.

We blijven zorg dragen voor kwetsbare inwoners

In 2025 gaan we verder met het versterken van onze sociale basis. We blijven inwoners ondersteunen waar bij wie de bestaanszekerheid onder druk staat en geven uitvoering aan de Hervormingsagenda Jeugd. We willen dat onze jeugd veilig en kansrijk opgroeit. Daarom ontwikkelen we de wijkaanpak verder door met een stevige focus op onze jeugd en zoeken we voor de wijkaanpak financiële middelen voor na 2025. Ook geven we de tussentijdse vluchtelingenopvang verder vorm.

We realiseren passende en betaalbare woningen

In 2025 zetten we ons onverminderd in om woningen te realiseren. We leveren de laatste woningbouwfase in Parijsch op, zetten de volgende stap in de stationsomgeving (onder andere governance energie en mobiliteit), treffen de voorbereidingen voor de Honddijk en Driehoek-Rijksstraatweg en realiseren woningen op de Werfterp (Eva Lanxmeer).

We vergroenen en verduurzamen vastgoed en scholen

Naast het duurzaam meerjarenonderhoudsprogramma, gaan we verder met het Integraal Huisvestingsplan onderwijs. De maatregelen uit het uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie voeren we uit. Daarnaast houden we onze eigen vastgoedportefeuille en het gebruik daarvan kritisch tegen het licht.

Op koers voor 2025, maar grote uitdagingen blijven

Het is gelukt om u de begroting 2025 structureel sluitend voor te leggen. In 2026 tekent zich nog steeds een fors tekort af en voor de jaren 2027 en 2028 is er een (licht) positief saldo. Hieronder lichten we dat nader toe.

Het Rijk voert definitief een korting door op het Gemeentefonds, onzekerheid blijft
Waar we bij de Kadernota 2025 nog niet zeker wisten of het Rijk een flinke korting op het Gemeentefonds zou doorvoeren, is dat nu wel zeker. Bij de meicirculaire gaven we u ook al aan dat de tegenvaller zelfs nog iets groter is dan gedacht. In 2025 en 2026 moeten gemeenten rekening houden met minder middelen uit het Gemeentefonds. Voor de jaren erna is het nog onzeker welke maatregelen het Rijk gaat nemen.

Net als andere Nederlandse gemeenten hebben we te maken met stijgende kosten voor jeugdzorg
Zoals ook in de Kadernota aangegeven, zien we een structurele stijging van de kosten voor jeugdzorg. Dit komt vooral door de toenemende complexiteit van de problematiek, wat leidt tot hogere uitgaven. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten en het Rijk hebben afgesproken dat in het voorjaar van 2025 een deskundigencommissie een zwaarwegend advies geeft over hoe om te gaan met deze kostenstijging: wie is verantwoordelijk voor het opvangen van de tekorten? Dit advies neemt het Rijk mee in de besluitvorming rondom de Voorjaarsnota 2025.

Ook in Culemborg is er een structurele toename van de kosten voor de jeugdzorg. Hoewel we verwachten dat het Rijk die stijging voor een deel compenseert, achten we het niet realistisch dat dit volledig zal zijn. Omdat we realistisch willen ramen – conform onze eigen spelregels – houden we vanaf 2025 rekening met structureel hogere kosten voor jeugdzorg.

We stellen in deze begroting geen nieuwe ombuigingsmaatregelen voor
In de Kadernota 2025 heeft u besloten over een mix aan maatregelen om duurzaam financieel gezond te worden en het jaar 2025 structureel sluitend te houden. Dit gaat onder andere om het bijstellen van subsidies, verlagen van budgetten en een heroriëntatie op sommige taken. We beseffen ons goed dat dit voor inwoners, partners en ondernemers pijnlijke maatregelen zijn. Tegelijkertijd zijn we verheugd dat we voor 2025 niet meer maatregelen uit de Ombuigingsgids hoeven door te voeren dan bij de Kadernota al zijn vastgesteld. Wel is duidelijk dat bij dit financiële perspectief er geen ruimte is om de extra verhoging van de onroerendezaakbelasting te schrappen. Deze hebben we in deze begroting conform de Kadernota eenmalig boventrendmatig met 4% verhoogd.

De ombuigingsmaatregelen en -opdrachten waarover u al had besloten, voeren we uit
De ombuigingen en ombuigingsopdrachten zijn in deze begroting verder uitgewerkt. Niet alles blijkt (volledig) te realiseren. Zo lukt het niet om zwerfafval te verrekenen in de afvalstoffenheffing en hebben de scholen geen middelen gekregen om een bijdrage te kunnen leveren aan het schoolmaatschappelijk werk. Wel is bijvoorbeeld de denktank Kinderboerderij inmiddels aan de slag, die komt komend jaar met een voorstel.

In deze begroting lichten wij in ieder begrotingsprogramma toe hoe de ombuigingen worden gerealiseerd of voorbereid.

Hiermee zijn we op koers in onze strategie op weg naar een duurzaam financieel gezonde gemeente

Met de afgelopen kadernota hebben we gekozen voor een meerjarenoperatie, om evenwicht te bereiken in onze inkomsten en uitgaven. Hierin bekijken we ieder jaar welke maatregelen nodig zijn. Zo kunnen we enerzijds rekening houden met de onzekerheden in de financiering vanuit het Rijk en anderzijds op een zorgvuldige manier maatregelen nemen op het moment dat die onafwendbaar zijn. Deze begroting past in die koers.

In gesprek over maatregelen die nodig zijn richting Kadernota 2026

Het meerjarenperspectief laat zoals gezegd een tekort zien in 2026. Daarnaast verwachten we na 2028 verschillende noodzakelijke uitgaven, bijvoorbeeld vanwege vergrijzing en onderwijshuisvesting. Dat betekent dat het samenstellen van de eerstvolgende kadernota – die loopt van 2026 tot en met 2029 – opnieuw een uitdagende klus wordt. We gaan hierover graag op tijd met uw raad in gesprek en komen nog met een voorstel voor dit proces.

Tot slot

We benadrukken dat onze financiële positie de komende maanden nog kan veranderen, zowel positief als negatief. Dit heeft alles te maken met de ontwikkelingen van het Gemeentefonds en het advies van de deskundigencommissie over de jeugdzorg. Juist daarom is het essentieel dat we de komende maanden in gesprek blijven, zodat we ook voor de toekomst de juiste en afgewogen keuzes maken. Hierbij houden we vast aan de koers die we samen hebben ingezet. Stap voor stap.

We kijken met vertrouwen naar 2025.

Het college van burgemeester en wethouders

Leeswijzer

Deze programmabegroting ziet er iets anders uit dan vorig jaar. We hebben de opzet opgefrist, zodat deze begroting concreter, helderder en dunner is dan de vorige. Doelstellingen zijn aangescherpt en overbodige teksten zijn geschrapt. Daarmee zetten we stappen op weg naar een effectievere planning en controlcyclus en meer inzichtelijke planning en controldocumenten, waartoe u ons in verschillende moties heeft opgeroepen.

Hieronder lichten we toe uit welke onderdelen de begroting bestaat en hoe deze dit jaar zijn ingericht.

De beleidsbegroting

Het eerste deel van deze begroting is de beleidsbegroting. Deze bestaat naast het voorwoord en het financieel perspectief uit het programmaplan: de uiteenzetting van de programma's en de paragrafen.

Tien begrotingsprogramma's met een opgefriste opzet

In de begrotingsprogramma's geeft de raad het college financiële en inhoudelijke kaders mee voor het beleid en de uitvoering daarvan, aan de hand van kernvragen, die ook wel de drie W-vragen worden genoemd:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we daarvoor doen?
- Wat mag het kosten?

De onderwerpen van onze tien programma's volgen vrijwel volledig de indeling van het Besluit Begroting en Verantwoording Gemeenten en Provincies (BBV), met een paar uitzonderingen: Volksgezondheid is onderdeel van ons programma Sociaal Domein en Volksgezondheid en Openbaar groen en (openlucht)recreatie en Begraafplaatsen zijn onderdeel van ons programma Wonen, Stedelijke vernieuwing en Ruimte.

Ieder programma is op dezelfde manier gestructureerd. Hierna lopen we de verschillende onderdelen langs.

- **Visie en de eerste twee W-vragen**
  Ieder begrotingsprogramma begint met een beknopte visie op de onderwerpen die centraal staat in dat programma. Vervolgens gaan we - onderverdeeld in thema's - in op wat we willen bereiken en wat we daarvoor gaan doen.

Voorheen waren die doelstellingen en activiteiten onderverdeeld naar taakvelden, de nieuwe indeling in thema's sluit beter aan bij de actuele onderwerpen uit ons gemeentelijk beleid. We gaan ervan uit dat dit herkenbaarder is voor uw raad. Bij het antwoord op de vraag 'wat gaan we daarvoor doen' is waar mogelijk een onderscheid gemaakt in *ontwikkelingen* en doorlopende activiteiten, ook wel '*going concern*' genoemd.

- **Ombuigingen en ombuigingsopdrachten**
  Vervolgens gaan we in ieder programma in op de ombuigingen die in dat programma aan de orde zijn voor de komende jaren. Toegelicht wordt hoe deze worden voorbereid of gerealiseerd.

- **Verdere ontwikkelingen en verbonden partijen**
  Daarna zijn ontwikkelingen aan de orde die nog niet beschreven zijn onder de thema's of de ombuigingen. Deze worden kort toegelicht onder het kopje 'Welke ontwikkelingen zijn er verder in 2025?'. Daarop volgt in ieder programma een beschrijving van de verbonden partijen en hoe zij bijdragen aan onze doelstellingen in dat programma. De opzet van die beschrijving is ook opgefrist: we voorkomen herhalingen uit de planning & controldocumenten van die organisaties - die heeft uw raad immers al een keer behandeld. Wel vatten we samen wat de bijdrage van die organisatie is aan het begrotingsprogramma en welke ontwikkelingen er in 2025 spelen.

- **Indicatoren en actueel beleid**
  In elk programma is een overzicht gegeven van indicatoren. Dat zijn in ieder geval de indicatoren die we vanuit wet- en regelgeving verplicht moeten opnemen. Waar we die op dit moment hebben, zijn ook eigen indicatoren opgenomen. Waar mogelijk (en relevant), kijken we met die indicatoren vooruit naar 2025 en 2026. Waar dat niet goed mogelijk is, geven we de waardes weer over 2021, 2022 en 2023.

  Vervolgens is een opsomming opgenomen van actueel beleid en actuele regelgeving, die relevant is voor dat programma.

- **Wat mag het kosten?**
  Ieder programma sluit af met de derde W-vraag: wat mag het kosten? Daarin zijn overzichten opgenomen van de lasten en baten voor het programma.

Negen paragrafen met een dwarsdoorsnede van de begroting

De beleidsbegroting bevat naast de programma's ook negen paragrafen, die een dwarsdoorsnede geven van de begroting op een aantal – deels wettelijk verplichte – thema's. In de paragrafen staan de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten, de lokale heffingen en de samenwerking met verbonden partijen. Over die onderwerpen zijn ook beleidsuitgangspunten opgenomen, de raad stelt deze met de begroting vast.

De financiële begroting

In het tweede deel van deze begroting is de financiële begroting opgenomen. Die bestaat uit:

- het overzicht van baten en lasten;
- de uitgangspunten waarop we deze begroting hebben gebaseerd;
- een uiteenzetting van de financiële positie
- het overzicht van de baten en lasten per taakveld.

Het overzicht van baten en lasten vormt de samenvatting van 'Wat mag het kosten?', dat per programma is opgenomen.

De beschrijving van de financiële positie bevat een verwachte balans en geeft inzicht in het verloop van de reserves en voorzieningen, de geldleningen, personeelskosten en het EMU-saldo, ook wel overheidssaldo genoemd.

De vernieuwingen zijn nog niet afgerond

Met de opgefriste opzet van de beleidsbegroting zetten we zoals gezegd een stap in de richting van meer inzichtelijke planning- en controldocumenten en een effectievere planning en controlcyclus. Maar we willen daar in de komende jaren nog verdere stappen in zetten.

Net als uw raad willen we bijvoorbeeld graag ook op programmaniveau een goed inzicht bieden in financiële keuzes. Ook zou het inzichtelijker zijn als we het verloop van budgetten door het jaar heen helderder kunnen maken. En het zou effectief kunnen zijn om op meer terreinen bruikbare eigen indicatoren te ontwikkelen. We werken nog aan een realistische planning voor deze verbeteringen. In een gemeente van onze grootte - met de opgave om toe te werken naar een duurzaam financieel gezonde situatie - is er maar beperkt capaciteit om dit soort vernieuwingen door te voeren. We werken daarom stap voor stap en in overleg met de Auditcommissie de komende jaren aan die verdere verbeteringen.

Financieel perspectief

In het onderstaande financieel perspectief gaan we in op de uitkomst van de Programmabegroting 2025 en de Meerjarenraming 2026-2028.

Het startpunt voor de begroting 2025 is de stand van de Kadernota 2025-2028. Het saldo is in zeven stappen opgebouwd vanuit dat laatste saldo dat de raad heeft vastgesteld. Opgeteld, dan wel afgetrokken, zijn:

1. de eerder met een informatienotitie aan de raad gepresenteerde effecten van de Meicirculaire 2024;
2. het effect van de loon- en prijsindexering die deze zomer is berekend;
3. ontwikkelingen die zich al eerder aftekenden, maar waarvoor in de kadernota alleen tekst en nog geen bedrag kon worden opgenomen;
4. mee- en tegenvallers uit ontwikkelingen en herrekeningen die zich sinds de kadernota hebben voorgedaan;
5. correcties van omissies in eerdere verwerkingen;
6. niet (geheel) te realiseren ombuigingen of ombuigingsopdrachten;
7. nieuwe maatregelen om de begroting sluitend te kunnen presenteren.

Hiermee geven de begrotingscijfers het meest actuele en concrete beeld voor de verwachtingen voor de komende jaren.

Het financieel perspectief ziet er samengevat als volgt uit:

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Primitieve begroting	**840**	**-2.148**	**-2.012**	**-2.749**
Voorjaarsrapportage 2024	970	41	1.916	2.305
Kadernota 2025-2028	-669	-702	-733	-644
Uitgangspositie Programmabegroting 2025-2028	**1.141**	**-2.808**	**-829**	**-1.088**
Begroting 2025-2028				
Ombuigingen	1.325	2.431	3.533	3.545
Nieuw beleid	-1.165	-1.433	-2.132	-1.084
Loon- en prijsontwikkeling	-1.456	161	-488	-772
Kapitaallasten	161	213	173	316
Begroting 2025-2028	**-1.135**	**1.372**	**1.085**	**2.005**
Saldo inclusief Programmabegroting 2025-2028	**6**	**-1.437**	**256**	**917**

De opbouw in de zeven stappen hebben we hierna in een tabel weergegeven.

Bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028
Financieel perspectief vastgestelde kadernota 2025-2028	**355**	**-761**	**707**	**1.494**
1. Meicirculaire 2024 (Informatienotitie)				
Effect meicirculaire (exclusief taakmutaties en mutaties in integratie- en decentralisatie-uitkeringen)	812	1.062	1.938	1.924
Max. bandbreedte nog door te voeren indexeringen (tegenvallend scenario)	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
Financieel perspectief start begroting	**-333**	**-1.199**	**1.145**	**1.918**
2. Loon- en prijsindexeringen				
Bijstelling begroting met loon- en prijscompensaties	242	-224	-495	-57
Financieel perspectief na indexering begroting 2025	**-92**	**-1.423**	**650**	**1.860**
3. Ontwikkelingen die zich al eerder aftekenden, maar waarvoor in de kadernota nog geen bedrag kon worden opgenomen				
Nieuw contract met accountant voor 2024 tot en met 2026	-25	-25	-25	-25
Areaaluitbreiding groen en toenemende onderhoudskosten (na verrekening met ombuigingsopdracht kwaliteitsniveau openbare ruimte)	-310	-310	-310	-310
Jeugdzorg	-1.550	-1.550	-1.550	-1.550
4. Ontwikkelingen en herrekeningen sinds de kadernota				
Legesopbrengsten reisdocumenten	101	101	101	101
Legesopbrengsten rijbewijzen	15	15	15	15
Legesopbrengsten omgevingsvergunningen	445	445	445	445
Rentelasten en treasury	262	415	184	-479
Energielasten openbare verlichting	100	100	100	100
Energielasten buitensportaccommodaties	37	37	37	37
Nieuw contract Platform Culemborg	-3	-3	-3	-3
Viering 80 jaar bevrijding	-5	0	0	0
Beschermd Wonen	-100	-77	-146	-211
Riolering (gedeelte voor algemene dienst)	86	70	20	14
Kapitaalslasten van investeringen	161	212	172	316
5. Correcties van omissies of eerdere verwerkingen				
Verhoging bijdrage na instellen Rekenkamer Rivierenland	-22	-22	-22	-22
Huuropbrengst Corsoloods	15	15	15	15
Dubbele dotatie aan onderhoudsvoorziening zwembad	80	80	80	80
Afschaffen bijdrage uit Verenfonds provincie Gelderland	-6	-6	-6	-6
Opzegging contract kantine Triosingel	30	30	30	30
Buurtpanels	-7	-7	-7	-7

Bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028
6. Niet (geheel) te realiseren ombuigingen of ombuigingsopdrachten				
Aframen onderbesteding budget voor leerlingenvervoer	-30	-30	-30	-30
Niet uitvoeren motie wasbare luiers	-10	-10	0	0
Ombuigingsopdracht Vergroten aandeel zwerfafval in afvalstoffenheffing	0	-93	-93	-93
Eerdere taakstellingen op het subsidieprogramma	-313	-313	-313	-313
Bijdrage vanuit het onderwijs aan schoolmaatschappelijk werk	-40	-40	-40	0
Totaal van de ontwikkelingen, correcties en niet (geheel) te realiseren ombuigingen	**-1.088**	**-964**	**-1.344**	**-1.894**
Financieel perspectief zonder inzet nieuwe maatregelen	**-1.179**	**-2.387**	**-694**	**-34**
7. Aanvullende maatregelen voor 2025-2028				
Stelpost btw-compensatie opnemen in begroting	850	850	850	850
Laten vervallen raming verkiezingen 2025	86	0	0	0
Verlagen raming combinatieregeling brede specifieke uitkering	100	100	100	100
Verlagen bestemmingsreserve internationale samenwerking	49	0	0	0
Uitstellen raming voor vergrijzing tot moment dat Rijksmiddelen beschikbaar komen	100	0	0	0
Financieel perspectief Begroting 2025-2028	**6**	**-1.437**	**256**	**917**

Toelichtingen op deze ontwikkelingen, herrekeningen, correcties, ombuigingen en maatregelen zijn opgenomen in de begrotingsprogramma's, onder 'Wat mag het kosten'.

Conclusie

Uit de tabel blijkt dat er zich sinds de kadernota verschillende ontwikkelingen hebben voorgedaan met een negatief effect op de begroting. Daar tegenover staan ook meevallers, vooral vanuit herrekeningen. Door het vervolgens inzetten van enkele - vooral technische - maatregelen is de begroting die wij u voorleggen structureel sluitend.

Programma's

Programma 01. Bestuur en Ondersteuning

Visie

Om de plannen die we met elkaar hebben waar te kunnen maken, is het van belang dat Culemborg goed bestuurd wordt, op een wijze die past bij de stad en aansluit op het ritme van de samenleving. Met een dienstbaar gemeentebestuur dat werkt voor Culemborg en bijdraagt aan een stevige regionale positie om de Culemborgse belangen ook daar naar voren te brengen.

Inwoners, bedrijven en maatschappelijke partners kunnen de gemeente benaderen zoals dat hen het beste past. Als iemand persoonlijk contact zoekt, wordt hij of zij ook persoonlijk geholpen. Mensen voelen zich welkom bij de gemeente, in het stadhuis, het stadskantoor, de gemeentewerf en in de voorzieningen waar de gemeente voor zorgt.

Wat willen we bereiken en gaan we daarvoor doen?

Binnen dit programma streven we verschillende doelen na, waaraan we in 2025 (verder) werken. Hieronder volgen die doelen en de activiteiten, verdeeld over zes thema's:

1. Participatie
2. Communicatie
3. Wijkgericht werken
4. Bestuurlijke samenwerking
5. Personeel & organisatie
6. Dienstverlening

1. Participatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Inwoners oefenen invloed uit op gemeentelijke plannen en beleid in hun buurt, wijk of stad.	We versterken de rol van de Kinderraad door een nieuwe werkwijze. Daarbij is de zittingsduur verlengd naar een heel schooljaar. En worden kinderen beter betrokken bij wat de gemeente doet. *(Ontwikkeling)*
	We geven uitvoering aan de participatievisie en -verordening. Per project en traject onderzoeken we welke vorm van participatie het beste past. Onze participatie past bij de vraag die voorligt en de doelgroepen die we willen bereiken. Daardoor kunnen meer Culemborgers meedenken en meebeslissen over hun eigen leefomgeving en wordt hun kracht en kennis beter benut. *(Going concern)*
	We versterken online participatie via het Platform Culemborg en breiden het huidige aanbod op ons digitale platform verder uit. Inwoners kunnen via het platform hun mening laten horen waar en wanneer hen dat het beste uitkomt. Daarmee verlagen we voor veel inwoners de drempel om mee te denken en doen. *(Going concern)*
	We zetten online én fysieke participatievormen in, zodat iedereen mee kan doen. *(Going concern)*
	We werken volgens het Culemborgs Stappenplan Participatie en ontwikkelen onze medewerkers op het gebied van participatie door trainingen, advies en kennisbijeenkomsten. *(Going concern)*

2. Communicatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
We zorgen dat we inwoners beter bereiken met doel- en doelgroepgerichte communicatie	We versterken onze kanalenstrategie. In 2024 brachten we de gemeentepagina's in het Kontakt terug tot één, krachtige en herkenbare pagina mét nieuwsrubrieken en zonder bekendmakingen, en met minder kosten. In 2025 ligt de focus op de ontwikkeling van onze online kanalen (websites, socials) vanuit de uitgangspunten effectief, doelgroepgericht, inclusief, toegankelijk en beeldend. *(Ontwikkeling)*
	We intensiveren het (online) gesprek met inwoners. Zo kunnen we nog beter wensen en behoeften van inwoners en ondernemers ophalen en beter inspelen op de actualiteit. *(Ontwikkeling)*
	In 2025 willen we meer visuele communicatie inzetten om onze boodschap over te brengen. Denk hierbij aan video's, foto's en infographics. Zo kunnen we andere, minder talige doelgroepen beter bereiken. *(Ontwikkeling)*
	Al onze communicatie, zoals brieven en e-mails zijn in begrijpelijke taal geformuleerd. *(Going concern)*
We zorgen voor een betere aansluiting tussen inwoners / ondernemers en de overheid	In 2025 plaatsen we meer digitale formulieren op de website om de digitale dienstverlening verder uit te breiden en voor iedereen toegankelijk te maken. *(Ontwikkeling)*
	We maken in onze communicatie zichtbaar dat Culemborg een gemeente is waar iedereen welkom is, een stad die we samen maken en een stad die samenwerkt in de regio. *(Going concern)*
	We blijven onderzoeken via welke kanalen en netwerken we de verschillende inwoners en ondernemers kunnen bereiken. En we vertellen waar we mee bezig zijn. *(Going concern)*
We zorgen voor kennisdeling en verbinding binnen de organisatie om de organisatie naar buiten toe te verstevigen	We ontwikkelen in 2025 een communicatievisie die al onze werkterreinen omvat, en dragen deze uit. *(Ontwikkeling)*
	We faciliteren de organisatie in de (interne) communicatie door onder meer kennissessies te organiseren en (nieuwe) communicatiekanalen en -middelen te (door)ontwikkelen. *(Ontwikkeling)*

3. Wijkgericht werken

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Leefbare, veerkrachtige en toekomst-bestendige buurten en wijken.	We actualiseren de wijkprofielen aan de hand van de uitkomsten van de Gemeentelijke Beleidsmonitor (GBM) 2024. *(Ontwikkeling*)
	We continueren de huidige structuur van de wijkteams en werken volgens de integrale wijkplannen Oost en West. *(Going concern)*
	We werken met onze maatschappelijke partners volgens het in 2023 ondertekende convenant. *(Going concern*)
	We monitoren tweejaarlijks de beleving van de leefbaarheid in de wijken met de Gemeentelijke Beleidsmonitor (GBM) en integreren de resultaten in de P&C-cyclus en nieuw beleid. De nieuwe meting is in 2026. *(Going concern*)
	We zorgen dat de programma in de wijkcentra (Salaamander en Bonvie) aansluit op de behoeften en wensen van de wijk. *(Going concern*)
Signalen, wensen en behoeften uit de wijk worden meegenomen in gemeentelijk beleid en uitvoerings-plannen.	We zetten het wijkactiebudget (voorheen het budget Buurt Bestuurt) in voor kleinschalige acties en maatregelen in de buurt(en)/wijken ter verbetering van de leefbaarheid, dit is gekoppeld aan de wijkplannen. *(Ontwikkeling)*
	We organiseren een keer per jaar een wijkschouw in Oost en West. *(Ontwikkeling)*
	Leefbaarheid en kennis van de buurt zijn onderdeel van beleidsafwegingen in het ruimtelijke domein. *(Going concern)*
	We introduceren de wijkproielen als basis voor alles wat we in de wijk doen. (*Going concern)*
	We gebruiken het Buurtpanel en de wijkteams als klankbordgroep voor leefbaarheidsvraagstukken. (*Going concern)*
Inwoners zijn betrokken bij elkaar en de eigen leefomgeving door actief te zijn in hun buurt, wijk of stad.	We faciliteren inwoners en organisaties bij hun initiatieven in buurt, wijk of stad met een laagdrempelige toegang tot ondersteuning. Door de heroriëntatie[1] hebben we een nieuwe ingang voor initiatieven. Met het nieuwe loket stimuleren we mensen om zich vrijwillig in te zetten voor elkaar en de directe leefomgeving. Eigen inzet en eigenaarschap zijn daarbij belangrijke pijlers. *(Ontwikkeling)*
	We versterken de rol van het buurtpanel door een nieuwe werkwijze voor het loket. Het buurtpanel bepaalt voor welke plannen en ideeën budget beschikbaar is. De gemeente adviseert over uitvoerbaarheid en controleert of initiatieven niet in strijd zijn met gemeentelijk beleid. *(Ontwikkeling)*

[1] Hierover is meer opgenomen onder ‘Ombuigingen en ombuigingsopdrachten’.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
(vervolg) Inwoners zijn betrokken bij elkaar en de eigen leefomgeving door actief te zijn in hun buurt, wijk of stad.	We zorgen ervoor dat inwoners bekend zijn met het nieuwe loket en weten waar zij terecht kunnen met hun initiatief. We richten een nieuwe webpagina in en zetten verschillende communicatiemiddelen in om de zichtbaarheid van het nieuwe loket te vergroten. *(Ontwikkeling)*
	We monitoren de werkwijze van het nieuwe loket, de samenwerking tussen de gemeente en het buurtpanel en voeren tussentijds verbeteringen door waar nodig. *(Ontwikkeling)*

4. Bestuurlijke samenwerking

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Een stevige regionale positie om de Culemborgse belangen ook daar naar voren te brengen.	We gaan verder met het versterken van onze grip op de samenwerkingsverbanden. Onze basisafspraken en uitgangspunten voor regionale samenwerking zijn vastgelegd in de nota verbonden partijen. Deze nota herijken we in 2025 en wordt ter besluitvorming voorgelegd aan de gemeenteraad. *(Ontwikkeling)*
	We werken waar mogelijk met gemeenten in de regio's Utrecht en Rivierenland aan gezamenlijke projecten en wisselen kennis uit over diverse onderwerpen. *(Going concern)*
	We hebben een pro-actieve rol en behartigen de belangen van Culemborg in regionale verbanden, de provincie, de VNG en het platform van middelgrote gemeenten (M50). *(Going concern)*

5. Personeel en organisatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
De werkorganisatie is een professionele, lerende en aantrekkelijke organisatie.	We ontwikkelen een programma voor alle medewerkers in de organisatie om de onderlinge verbinding en samenwerking te versterken. *(Ontwikkeling)*
	In de teamplannen voor 2025 geven we richting aan de ontwikkeling van de teams en de individuele medewerkers. En maken we inzichtelijk op welke manier we in het aankomend jaar bijdragen aan de uitvoering van het bestuursakkoord 2022-2026. *(Ontwikkeling)*
	In deze krappe arbeidsmarkt blijven we ons inspannen om vacatures snel in te vullen, waardoor we minder gebruik hoeven te maken van externe inhuur. In 2025 brengen we de inhuur terug, waarbij we streven naar het landelijk gemiddelde. *(Ontwikkeling)*
	We verbeteren in 2025 ons onboardingsprogramma, zodat nieuwe medewerkers zich snel thuis voelen. *(Ontwikkeling)*
	Bij de doorontwikkeling van de organisatie bewaken we de cultuur van de organisatie, zodat we een herkenbare organisatie zijn en blijven, waar medewerkers zich prettig en veilig voelen. *(Going concern)*
	Bij het uitzetten en invullen van vacatures is diversiteit van personeel een belangrijk speerpunt. *(Going concern)*
Medewerkers zijn betrokken en werken gezamenlijk vanuit strategische doelen aan de taken en ambities van de gemeente.	We stellen in 2025 een vitaliteitsplan op. Gericht op een prettige werkomgeving voor medewerkers met verschillende achtergronden en levensfasen en aandacht voor weerbaarheid en veiligheid. Dit moet bijdragen aan het verminderen van het ziekteverzuim. *(Ontwikkeling)*
	We faciliteren ontmoeting, reflectie, feedback en (immateriële) waardering. *(Going concern)*
	We binden en boeien de medewerkers door duidelijke kaders te stellen waarbinnen wij onze werkzaamheden verrichten. En stellen daarbij haalbare doelen op. *(Going concern)*

6. Dienstverlening

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Toegankelijke en gebruikersvriendelijke dienstverlening.	We ontwikkelen een visie op de dienstverlening van de gemeente Culemborg. Daarna werken we de principes van dienstverlening verder uit zodat duidelijk wordt wat er nodig is om de principes uit te voeren. *(Ontwikkeling)*
	We vragen inwoners en partners welke verbeteringen in de dienstverlening als eerste doorgevoerd moeten worden. *(Ontwikkeling)*
	We communiceren persoonlijk, laagdrempelig en in eenvoudige taal en handelen aanvragen snel af. *(Going concern)*

Ombuigingen en ombuigingsopdrachten

Binnen dit programma zijn er verschillende ombuigingen en een ombuigingsopdracht, waarmee we in de komende jaren evenwicht willen bereiken tussen onze uitgaven en inkomsten. Deze ombuigingen komen voort uit de Kadernota 2025-2028. In deze begroting werken we ze verder uit.

Besparing op kantoor- en andere bedrijfsvoeringskosten (€ 85.000 structureel vanaf 2025)
De budgetten voor mobiele devices, internet, drukwerk, kantoorartikelen, catering, glasbewassing en post zijn naar beneden bijgesteld.

Huur kunstwerken
In het stadskantoor maken we gebruik van gehuurde kunstwerken. Deze huur stoppen we en we halen de kunst weg.

Verlagen budget Gemeentelijke beleidsmonitor (€ 30.000 in 2026, 2028 en verder om het jaar)
De beleidsmonitor blijft bestaan, we besparen op het budget voor de uitvoering van de acties. De uitkomsten van de Gemeentelijke Beleidsmonitor worden opgenomen in de reguliere beleidsontwikkeling en bij onderhoud en projecten in de omgeving.

Heroriëntatie budget voor het initiatievenloket, buurtpanel en Buurt Bestuurt (€ 25.000 structureel vanaf 2025)
Het Buurtpanel en Initiatievenloket werken gezamenlijk toe naar één nieuw loket voor de ondersteuning van initiatieven. Vanaf 2025 hebben we één ingang voor inwoners met een idee of initiatief in hun buurt, wijk of stad. Het gaat om initiatieven van bewoners waarbij de verbinding wordt bevorderd. We bundelen onze krachten op een centrale plek, waardoor we meer laagdrempelig en efficiënt initiatiefnemers kunnen faciliteren.

Het wijkactiebudget is het alternatief voor Buurt Bestuurt. Hierdoor kunnen we vanuit de gemeente in meerdere buurten kleinschalige maatregelen treffen om de leefbaarheid te

verbeteren. We doen dit samen met bewoners. Het wijkactiebudget is gekoppeld aan de wijkplannen voor 2024 en 2025 en gebruiken we voor het verbeteren van de leefbaarheid in de buurten. In het algemeen gaat het om relatief kleine maatregelen met een groot maatschappelijk effect.

De Engel aan de (ondernemers in de) stad schenken
We gaan in het eerste kwartaal in gesprek met diverse partijen (Collectief Centrum Culemborg, Ondernemersfonds, e.a.) over de realisatie van de Engel en aanverwante promotionele activiteiten. De initiatiefnemers van Vrijstad Drukkerij zijn daarbij leidend. Eind 2025 wordt de Engel gerealiseerd zonder financiële steun van de gemeente. De gemeente verleent conform gebruikelijke procedures de benodigde vergunningen.

Ombuigingsopdracht: Besparen op bijdragen Gemeenschappelijke Regelingen
De afgelopen maanden zijn zowel op ambtelijk als op bestuurlijk niveau gesprekken gevoerd met de Gemeenschappelijke Regelingen (GR's) en de gemeenten om ons heen, om te besparen op de GR's. Aan de directies en dagelijks besturen van de GR'en is gevraagd om met verschillende scenario's te komen voor bezuinigingsmogelijkheden. Dit is ook opgenomen in de zienswijzen die zijn verstuurd op de begroting. Naast het niet kunnen oppakken van nieuw beleid, kijken we naar andere maatregelen, zoals niet wettelijke taken en kosten zoals overhead en bedrijfsvoering.

Welke ontwikkelingen zijn er verder in 2025?

In 2025 zijn er verder geen ontwikkelingen binnen dit programma, anders dan hiervoor beschreven.

Welke verbonden partijen leveren een bijdrage aan dit programma?

Bedrijfsvoeringsorganisatie West Betuwe (BvoWB)	
Betrokkenheid bij de doelen uit dit programma	De Bedrijfsvoeringsorganisatie West Betuwe voert een groot deel van de bedrijfsvoeringstaken van de gemeente Culemborg uit. Daarmee ondersteunt ze de gemeente om haar maatschappelijke doelen te bereiken. De financiële administratie en interne controle zijn essentieel voor het verbeteren van de grip op financiën. Informatiemanagement zorgt voor een goede uitvoering van de digitalisering, en daarnaast goede archivering en beheer van onze relevante dossiers. Een goede huisvesting van de gemeentelijke organisatie en arbozorg zorgen voor het welbevinden van onze medewerkers en bezoekers van onze accommodaties. Met juridisch advies zorgen we voor een goede, objectieve klachten- en bezwarenprocedure. Dat draagt bij aan de betrouwbaarheid van onze gemeente, en aan het vertrouwen dat de bewoners daarin hebben.
Belangrijkste ontwikkelingen in 2025	Speerpunten van de bedrijfsvoering blijven de verbetering van de kwaliteit en planning van de P&C-stukken. Ook uitvoeren van het informatieplan staat hoog op de agenda. Daarmee wordt onder andere invulling gegeven aan wetgeving zoals de Wet open overheid (Woo) en de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv). Ook ontwikkelen we het datagedreven werken en verbeteren we onze bedrijfsprocessen.

Regio Rivierenland	
Betrokkenheid bij de doelen uit dit programma	Regio Rivierenland is een samenwerkingsverband van acht gemeenten in de Betuwe, Bommelerwaard, Culemborgerwaard, Tielerwaard en het westen van het Land van Maas en Waal. De deelnemende gemeenten zijn Buren, Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal en Zaltbommel. Regio Rivierenland is opgericht om gemeenschappelijke belangen van gemeenten op diverse gebieden te behartigen, onder andere op het gebied van verkeer & vervoer, economische zaken, ruimtelijke ordening, volkshuisvesting en onderwijs. Daarnaast voert Regio Rivierenland via dienstverleningsovereenkomsten voor de gemeenten taken uit die door samenwerking effectiever, efficiënter en/of minder kwetsbaar uitgevoerd kunnen worden. Voorbeeld daarvan zijn leerplichttaken, sociale recherche, leerlingenvervoer, Wmo vervoer, inkoopondersteuning (in het algemeen en specifiek voor de uitvoering van de Wmo en Jeugdwet) en inburgering. De samenwerking ziet u dus op verschillende plaatsen in onze begroting. Regio Rivierenland is het overheidsonderdeel van FruitDelta Rivierenland, een overkoepelende samenwerking tussen overheid, ondernemers, onderwijs/onderzoek, organisaties en ondernemende inwoners. FruitDelta Rivierenland heeft als doel om de economische speerpunten Agribusiness, Economie & Logistiek en Recreatie & Toerisme te stimuleren en te versterken.
Belangrijkste ontwikkelingen in 2025	De belangrijkste speerpunten voor het komende jaar zijn als volgt. **1. Doorontwikkeling GR Regio Rivierenland.** De afgelopen decennia is de GR flink gewijzigd en zijn de huidige programma's 1) Regionale samenwerking en 2) Contractgestuurde Dienstverlening ontstaan. Vanaf 2016 wordt gewerkt met een Regionaal Economisch Ambitiedocument. De economische opgaven zijn verbreed met een aantal grote programma’s zoals Wonen, Mobiliteit en Energietransitie. Vanwege alle veranderingen binnen de GR en om te zorgen voor een toekomstbestendige organisatie heeft het Algemeen Bestuur de opdracht gegeven om naar de ambitie, taken en governance te kijken. **2. Regio-arrangement en FruitDelta Gebiedsagenda.** Het Rijk wil regie nemen in de ruimtelijke ordening en gaat een nieuwe Nota Ruimte opstellen. Als input daarvoor heeft de provincie Gelderland met Regio Rivierenland in 2023 een regio arrangement opgesteld: de aanzet voor een ruimtelijke vertaling van de opgaven tot 2030 - met een doorkijk naar 2050. Het is de bedoeling om in 2025 verder te gaan met het uitwerken van de opgaven uit het regio-arrangement in gebiedsprogramma's. **3. Regio Deal.** Voor de 6e tranche is eind 2024 een Regio Deal ingediend bij het Rijk. In 2025 ontvangen we bericht of de middelen worden toegekend. Dan wordt bekeken welke Culemborgse projecten opgepakt kunnen worden om te financieren vanuit de Regio Deal.

Indicatoren

Indicatoren	Werkelijk 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026	Meetinstrument
Verplichte indicatoren					
Zie paragraaf Bedrijfsvoering					
Aanvullende indicatoren					
Percentage digitale aangifte geboorte, huwelijk en overlijden	78,3%	80%	85%	90%	Geautomatiseerd systeem
Voldoen aan normen BRP en BIG	94%	95%	95%	95%	Kwaliteitsmonitor BRP van MinBZK/RvIG, interne audits
Voldoen aan normen PUN en BIG	94%	95%	95%	95%	Kwaliteitsmonitor Reisdocumenten van MinBZK/ RvIG, Interne audits.

Toelichting op de indicatoren

We maken digitale aangiftes en afhandeling steeds meer mogelijk. De prognose voor het aandeel van digitale aangiftes laten daarom een forse stijging zien.

Het is wettelijk verplicht dat de Basisregistratie personen (BRP) op orde is, dat wil zeggen dat de gegevens kloppen. Alle andere (semi)overheidsinstanties en inwoners zijn hier namelijk van afhankelijk, bijvoorbeeld voor toeslagen en andere rechten en plichten. De kwaliteit van zowel de BRP als de processen rond reisdocumenten worden jaarlijks gecontroleerd door het Ministerie van BZK. Ook intern zal het proces van beschikbaar stellen van de BRP 100% aan regels en wetgeving (privacy) worden onderworpen. Het gebruiksbeleid van inzage zal worden aangescherpt waar mogelijk.

De verplichte indicatoren over de gemeentelijke organisatie (formatie, bezetting, apparaatkosten, externe inhuur en overhead) zijn opgenomen in de paragraaf Bedrijfsvoering.

Actueel beleid en regelgeving

- Gemeentewet
- Wet gemeenschappelijke regelingen
- Nota verbonden partijen
- Reglement van Orde raad en commissies 2021
- Participatieverordening 2022
- Participatievisie gemeente Culemborg (2022)
- Visie op Wijkgericht Werken 2021
- Visie op dienstverlening
- Wet- en regelgeving op het gebied van burgerlijke stand (Burgerlijk wetboek 1 BRP) Reisdocumenten, rijbewijzen, Kieswet, Wmo, minima
- PUN: Paspoortuitvoeringsregeling Nederland.
- Regeling beheer en toezicht BRP
- Verordening BRP
- Reglement BRP
- Kieswet
- Wet op de lijkbezorging

Wat mag het kosten?

De lasten en baten voor dit programma zijn gebaseerd op de Kadernota 2025-2028. Alle uitgangspunten en nieuwe ontwikkelingen zijn doorgerekend. Dit is de primitieve begroting 2025.

Bestuur en Ondersteuning (bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Bestuur	-2.544	-2.215	-2.454	-2.451	-2.451	-2.451
Burgerzaken	-933	-1.159	-1.110	-1.202	-1.213	-1.213
Overhead	-13.207	-12.709	-13.010	-13.240	-13.215	-13.113
Lasten	***-16.684***	***-16.083***	***-16.574***	***-16.894***	***-16.880***	***-16.778***
Bestuur	831	0	0	0	0	0
Burgerzaken	377	283	581	581	581	581
Overhead	613	386	479	479	479	479
Baten	***1.821***	***669***	***1.060***	***1.060***	***1.060***	***1.060***
Saldo van baten en lasten	**-14.863**	**-15.414**	**-15.514**	**-15.834**	**-15.821**	**-15.718**
Onttrekkingen	50	12	81	12	12	12
Mutaties reserves	**50**	**12**	**81**	**12**	**12**	**12**
Bestuur en Ondersteuning	**-14.814**	**-15.402**	**-15.433**	**-15.822**	**-15.809**	**-15.706**

Toelichting op de wijzigingen in deze begroting ten opzichte van de kadernota

Legesopbrengsten reisdocumenten
In 2014 is de geldigheidsduur van reisdocumenten aangepast van 5 naar 10 jaar. Vanaf 2024 verlopen de eerste documenten met 10-jarige geldigheid. Dit leidt voor de komende jaren tot een toename in aanvragen voor reisdocumenten.

Legesopbrengsten rijbewijzen
Het aantal rijbewijzen dat wordt aangevraagd, neemt toe. Vanaf 2025 nemen we daarom een hogere raming op.

Laten vervallen raming verkiezingen 2025
In de gemeentelijke begroting is een structureel budget opgenomen voor het organiseren van verkiezingen. In 2025 zijn geen verkiezingen gepland, het geraamde bedrag kan daarom voor dat jaar vrijvallen.

Viering 80 jaar bevrijding
In 2025 is het 80 jaar geleden dat de Tweede Wereldoorlog eindigde in Culemborg. Voor de viering daarvan ramen we voor dat jaar eenmalig € 5.000.

Nieuw contract platform Culemborg
In februari 2025 loopt het contract voor het Platform Culemborg af. De afgelopen jaren heeft het platform zijn waarde bewezen als online kanaal voor participatie met de Culemborgse samenleving. We hebben inmiddels bijna 4.000 leden die via het platform participeren. Wij willen het platform ook de komende jaren inzetten om onze participatievisie verder uit te voeren. In het nieuwe contract zijn de kosten licht gestegen van € 10.000 naar € 12.500 per jaar.

Verhoging bijdrage na instellen Rekenkamer Rivierenland
Op 12 oktober 2023 heeft de raad besloten aan te sluiten bij de Gemeenschappelijke Rekenkamer Rivierenland. De financiële consequenties van dit voorstel zijn toen per abuis niet goed doorgerekend in onze begroting. Dat gebeurt nu alsnog in deze begroting.

Buurtpanels
Na de vaststelling van de Begroting 2024 is een administratieve fout gemaakt bij de verwerking van het besluit om de reserve Buurtpanels te laten vrijvallen. Per abuis is ook een bedrag van het reguliere budget afgehaald. Dat wordt in deze begroting hersteld.

Verlagen bestemmingsreserve internationale samenwerking
Eén van de gemeentelijke bestemmingsreserves is de reserve internationale samenwerking. Alle middelen in deze reserve waar nog geen bestemming onder lag, zijn in deze begroting vrijgevallen ten gunste van de algemene middelen.

Samengevat perspectief voor dit programma

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Primitieve begroting	**-14.534**	**-14.656**	**-14.575**	**-14.497**
Voorjaarsrapportage 2024	-51	-75	-75	-75
Kadernota 2025-2028	-351	-372	-377	-377
Uitgangspositie Programmabegroting 2025-2028	**-14.936**	**-15.103**	**-15.028**	**-14.949**
Begroting 2025-2028				
Ombuigingen	103	103	103	103
Nieuw beleid	-177	-227	-227	-160
Loon- en prijsontwikkeling	-410	-590	-578	-619
Kapitaallasten	-13	-6	-79	-81
Begroting 2025-2028	**-497**	**-719**	**-781**	**-757**
Saldo inclusief Programmabegroting 2025-2028	**-15.433**	**-15.822**	**-15.809**	**-15.706**

Programma 02. Veiligheid

Visie

Veiligheid is een basisvoorwaarde voor geluk en welzijn van en voor de Culemborgers. Het veiliger maken van de stad is daarmee een belangrijke doelstelling van de gemeente Culemborg. We willen dat:

- onze inwoners veilig zijn en zich veilig voelen in hun buurt en daar prettig kunnen wonen.
- onze ondernemers succesvol kunnen zijn en ondernemen in een veilige stad.
- bezoekers met plezier de binnenstad kunnen bezoeken om te winkelen of te ontspannen.
- Culemborg voor werknemers een fijne plek is om te werken.

Kortom, de gemeente Culemborg werkt aan een veilig Culemborg voor iedereen.

Wat willen we bereiken en gaan we daarvoor doen?

Binnen dit programma richten we ons op verschillende doelen, waaraan we in 2025 (verder) zullen werken. Hieronder volgen deze doelen en de bijbehorende activiteiten, verdeeld over vijf thema's:

1. Zorg en Veiligheid
2. Jeugd
3. Drugs
4. Digitale veiligheid
5. Crisisbeheersing

1. Zorg en Veiligheid

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
De ambitie is om meer inwoners te helpen en de kwetsbaren in onze samenleving te beschermen.	Het Zorg- en Veiligheidshuis wordt effectiever gepositioneerd, zodat we meer inwoners kunnen helpen. *(Ontwikkeling)*
	We integreren het Programma Maatwerk Multiprobleemhuishoudens (PMM) in onze dagelijkse werkwijze. *(Ontwikkeling)*
	We scherpen regionaal beleid en samenwerkingsafspraken aan op het gebied van de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz). *(Ontwikkeling)*

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
De gemeente voorkomt escalatie en recidive waar mogelijk.	We dragen de Aanpak Voorkoming Escalatie (AVE) verder uit en trainen ambtenaren periodiek. *(Ontwikkeling)*
	We pakken met het *team Doorbraak* casuïstiek in Culemborg aan. We zetten voor complexe situaties de doorbraakmethode in om tot duurzame oplossingen te komen. *(Ontwikkeling)*

2. Jeugd

Wat willen we bereiken?	**Wat gaan we daarvoor doen?**
Groepsdruk inperken	We bouwen voort op ons jeugdbeleid en versterken het jongerenwerk (onder andere door de inzet van Soccerstars) verder. Om de aanwas van jongeren te beperken die risico lopen op criminaliteit, probleemgedrag en sociale risico's. *(Ontwikkeling)*
	We versterken het JIC door deskundigheidsbevordering aan de hand van training op het gebied van online jongerenwerk en outreachend straatwerk. *(Ontwikkeling)*
	We passen Intensief Casemanagement (ICM) en Switch toe op scholen en bij individuele gevallen via Jeugd Interventieteam Culemborg (JIC) om gerichte ondersteuning te bieden. *(Going concern)*
Overlast beheersen	In 2025 zoeken we verder naar structurele financiering voor het JIC. Deze financiële basis is essentieel om de aanpak van jeugdoverlast en -criminaliteit voort te zetten en verder te versterken. *(Ontwikkeling)*
	We zetten intensief casemanagement (ICM) in voor gezinnen met complexe problemen, waarbij we directe ondersteuning bieden door huisbezoeken en maatwerkoplossingen. *(Going concern)*
	We houden zichtbaar toezicht, onderhouden korte lijnen met bewoners en ketenpartners voor (snelle) afstemming, handhaven de regels waar nodig en evalueren onze inzet maandelijks in verschillende overleggen met partners. *(Going concern)*

3. Drugs

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
De weerbaarheid van overheid en samenleving vergroten	We geven voorlichting aan inwoners, ondernemers en overige doelgroepen over de risico's van drugs gerelateerde zaken en hoe dit gemeld kan worden. Via onder andere een 'drugslokbus' vergroten we de bewustwording. *(Ontwikkeling)*
	We informeren gemeentelijke organisaties door bewustwordingsbijeenkomsten, opleidingen en trainingen te organiseren. *(Ontwikkeling)*
Criminele netwerken bestrijden met ketenpartners	We voeren integrale controles uit met de politie en andere instanties om verschillende vormen van criminaliteit aan te pakken. *(Ontwikkeling)*
	We nemen deel aan project Feniks om Bibob-procedures te optimaliseren en aan project Theseus voor controles op bedrijfsterreinen. *(Going concern*

4. Digitale veiligheid

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Vergroten van digitale weerbaarheid voor zowel inwoners, ondernemers als gemeentelijke medewerkers.	We zetten het project Hackshield voort, door verder te bouwen op de resultaten van het eerste jaar. *(Ontwikkeling)*
	We communiceren via alle beschikbare kanalen en werken samen met partners, zoals de politie, ondernemersverenigingen en seniorenorganisaties om bewustzijn en kennis over digitale (on)veiligheid te vergroten. *(Going concern)*
	We organiseren trainingen en oefeningen voor medewerkers van de gemeente en bieden instructies en handreikingen voor digitale veiligheid. *(Going concern)*

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Het aantal slachtoffers van digitale criminaliteit verminderen.	Jongerenwerkers zetten de 'cyber24 koffers' in om jongeren bewust te maken van digitale (on)veiligheid. *(Ontwikkeling)*
	We zetten in op het verhogen van meldingsbereidheid, zodat we meer inzicht krijgen in de aard en omvang van digitale criminaliteit. *(Ontwikkeling)*

5. Crisisbeheersing

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Een sterk netwerk	We monitoren of de operationele werking van de Meldkamer Oost-Nederland goed aansluit bij de geplande doelen uit het regionaal beleidsplan 2024-2027. *(Ontwikkeling)*
	We versterken de samenwerking binnen het netwerk van het Regionaal Overleg Acute Zorg, mede voor het borgen van de zorgcontinuïteit bij langdurige crises. *(Ontwikkeling)*
Versterking crisisbeheersing	We implementeren de Wet Crisisbeheersing en Brandweerzorg, als opvolger van de huidige Wet Veiligheidsregio's. *(Ontwikkeling)*
	We monitoren wat de exacte gevolgen zijn van de toegekende brede doeluitkering rampenbestrijding (BDUR) middelen. En we bezien of deze volledig zullen volstaan voor de nieuwe taken die voortkomen uit de nieuwe wet. *(Ontwikkeling)*
	Onze lokaal opgeleide en inzetbare crisisfunctionarissen worden continu getraind en geoefend om rampen en crises 24 uur per dag effectief te bestrijden of te beheersen. *(Ontwikkeling)*
Informatiemanagement verbeteren	Het Veiligheidsinformatieknooppunt (VIK) wordt doorontwikkeld. *(Ontwikkeling)*
	We bevorderen interregionale en landelijke samenwerking. *(Ontwikkeling*
Vergroten weerbaarheid	Als gevolg van de geopolitieke spanningen en de mogelijke gevolgen voor Nederland, gaan we in 2025 verder aan de slag om de weerbaarheid van inwoners en ondernemers te vergroten. Ook onze gemeentelijke continuïteitsplannen worden tegen het licht gehouden. *(Ontwikkeling)*

Ombuigingen en ombuigingsopdrachten

Binnen dit programma is er een ombuigingsopdracht, waarmee we de komende jaren evenwicht willen bereiken tussen onze uitgaven en inkomsten. Deze ombuigingen komen voort uit de Kadernota 2025-2028, in deze begroting werken we deze iets verder uit.

Verminderen cameratoezicht
In de kadernota is als ombuigingsopdracht opgenomen om te onderzoeken of het aantal camera's verminderd zou kunnen worden en wat hiervan de gevolgen zijn. In de komende periode evalueren we het operationele en beleidsmatige camerabeleid.

Welke ontwikkelingen zijn er verder in 2025?

Het opstellen van de Wet Aanpak Meervoudige Problematiek Sociaal Domein (WAMS) is afhankelijk van de ontwikkelingen in Den Haag.

Welke verbonden partijen leveren een bijdrage aan dit programma?

Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VRGZ)	
Betrokkenheid bij de doelen uit dit programma	De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid is een dagelijkse partner bij rampenbestrijding en crisisbeheersing. De brandweer wordt bijna dagelijks ingezet voor hulpverlening, het bestrijden van brand maar ook bij integrale controles. Op het gebied van pro-actie, preventie en preparatie is ook dagelijks contact op het gebied van evenementen, voorlichting, opleiding en oefening.
Belangrijkste ontwikkelingen in 2025	• De huisvesting van de Veiligheidsregio wordt onderzocht. • De bijdragen van de deelnemende gemeenten aan de Veiligheidsregio worden onderzocht en zeer waarschijnlijk herzien (bijstelling naar boven).

Indicatoren

Indicatoren	Werkelijk 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026	Meetinstrument
6. Verwijzingen Halt	10	13	15	15	Stichting Halt
8. Winkeldiefstallen	26	25	25	25	CBS / opendata.politie.nl
9. Geweldsmisdrijven	57	50	50	50	
10. Diefstallen uit woningen	38	35	32	30	
11. Vernielingen	126	120	115	110	
Taakveld – aanvullende indicatoren					
Verward gedrag	119	100	95	95	CBS / opendata.politie.nl
Cybercrime	17	17	17	17	
Drugshandel	15	14	13	12	
Jeugdoverlast	199	190	180	170	

NB. de nummers voor de verplichte indicatoren komen overeen met het Besluit begroting en verantwoording (BBV), ontbrekende nummers zijn niet meer in gebruik

Toelichting op de indicatoren

De verplichte indicatoren richten zich op traditionele ‘high impact crimes’. Door de aanpak op verschillende fronten en een verschuiving naar digitale criminaliteit zien we een dalende trend. In onze plannen richten wij ons minder op de traditionele high impact crimes. We kijken meer wat er op lokaal niveau speelt. Via wekelijkse overleggen sturen we bij waar nodig en mogelijk is. We willen in kunnen spelen op spontane gebeurtenissen en onvoorziene trends die zich lopende het jaar aandienen. Hiervoor zijn meerdere indicatoren. Niet alleen cijfers, maar ook signalen en meldingen uit onze stad, de bedrijventerreinen en het buitengebied. Deze indicatoren onderzoeken we verder met onze veiligheidspartners en werken we uit in plannen van aanpak of integrale afspraken. De aanvullende indicatoren zijn gericht op onze, in het beleid vastgestelde, prioriteiten.

Actueel beleid en regelgeving

Wetgeving

- Alcoholwet, Alcoholbesluit en Alcoholregeling
- Algemene plaatselijke verordening Culemborg (APV)
- Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)
- Algemene wet bestuursrecht (Awb)
- Gemeentewet
- Omgevingswet (vanaf 1 januari 2023)
- Opiumwet
- Politiewet
- Wegenverkeerswet 1994
- Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Wet Bibob)

- Wetboek van Strafvordering / Regeling domeinlijsten buitengewoon opsporingsambtenaar / Beleidsregels buitengewoon opsporingsambtenaar
- Wet Gemeenschappelijke Regelingen
- Wet goed verhuurderschap
- Wet op de veiligheidsregio's
- Wet op de kansspelen
- Wet ruimtelijke ordening
- Wet verplichte ggz

Beleidskaders

- Beleidsregel artikel 13b van de Opiumwet
- Beleidsregels drugshandel op straat
- Beleidsregels Wet Bibob Culemborg
- Detailhandelsvisie
- Evenementenvisie en handboek evenementen
- Gemeentelijk verkeer- en vervoerplan 2021-2030 (GVVP)
- Horecavisie en handboek horeca
- Kadernota Integrale Veiligheid (in 2023 gezamenlijk op- en vastgesteld binnen de Gezagsdriehoek De Waarden) en uitvoeringsplannen
- Meerjarenbeleidsplan politie 2024-2027
- Notitie wijkgericht werken
- Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030
- Toezicht- en handhavingsbeleid Culemborg en uitvoeringsplannen
- Veiligheidsstrategie Oost-Nederland

Wat mag het kosten?

De lasten en baten voor dit programma zijn gebaseerd op de Kadernota 2025-2028. Alle uitgangspunten en nieuwe ontwikkelingen zijn doorgerekend. Dit is de primitieve begroting 2025.

Veiligheid (bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Crisisbeheersing en brandweer	-2.266	-2.419	-2.570	-2.578	-2.587	-2.587
Openbare orde en veiligheid	-1.424	-1.252	-1.386	-1.386	-1.386	-1.386
Lasten	***-3.691***	***-3.670***	***-3.956***	***-3.964***	***-3.973***	***-3.973***
Openbare orde en veiligheid	68	42	43	43	43	43
Baten	***68***	***42***	***43***	***43***	***43***	***43***
Saldo van baten en lasten	**-3.622**	**-3.628**	**-3.913**	**-3.921**	**-3.930**	**-3.930**
Veiligheid	**-3.622**	**-3.628**	**-3.913**	**-3.921**	**-3.930**	**-3.930**

Toelichting op de wijzigingen in deze begroting ten opzichte van de kadernota

Ten opzichte van de kadernota zijn er in dit begrotingsprogramma geen nieuwe ontwikkelingen.

Samengevat perspectief voor dit programma

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Primitieve begroting	**-3.610**	**-3.618**	**-3.627**	**-3.627**
Voorjaarsrapportage 2024	-7	-7	0	0
Kadernota 2025-2028	-153	-153	-153	-153
Uitgangspositie Programmabegroting 2025-2028	**-3.770**	**-3.779**	**-3.780**	**-3.780**
Begroting 2025-2028				
Loon- en prijsontwikkeling	-143	-143	-150	-150
Begroting 2025-2028	**-143**	**-143**	**-150**	**-150**
Saldo inclusief Programmabegroting 2025-2028	**-3.913**	**-3.921**	**-3.930**	**-3.930**

Programma 03. Verkeer, Vervoer en Waterstaat

Visie

De behoefte aan mobiliteit groeit en tegelijkertijd verandert de vraag. Bewoners willen zich makkelijk en veilig kunnen verplaatsen van A naar B, maar de auto is niet altijd meer leidend en alternatieve vormen van vervoer krijgen een grotere rol. Het delen van voorzieningen als een auto of een laadpaal wordt steeds gebruikelijker. Ook duurzame mobiliteit binnen het openbaar vervoer en bedrijven wordt steeds belangrijker. Mede door ontwikkelingen als een e-bike, worden bestemmingen beter bereikbaar. Fietsen en wandelen hebben een positieve invloed op de gezondheid. Door aanleg van comfortabele en veilige infrastructuur stimuleren we langzaam verkeer en verkleinen we het risico op een ongeval.
Het hierboven genoemde biedt ook kansen en ruimte als het gaat om het realiseren van andere opgaven (groen, spelen, klimaatadaptatie).

Om op de toekomst voorbereid te zijn, is het noodzakelijk om een goede visie te hebben op deel- en duurzame mobiliteit, parkeren en laadinfra. Waar dat kan, pakken we mobiliteitsopgaven gezamenlijk in de regio op.

Wat willen we bereiken en gaan we daarvoor doen?

Binnen dit programma richten we ons op verschillende doelen, waaraan we in 2025 (verder) zullen werken. Hieronder volgen deze doelen en de bijbehorende activiteiten, verdeeld over vier thema's:

1. Verkeer, wegen en water
2. Parkeren
3. Recreatieve haven
4. Openbaar vervoer

1. Verkeer, wegen en water

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Culemborg veilig en bereikbaar houden voor alle verkeersmodaliteiten door de verkeersruimte zo in te richten dat er een optimale balans ontstaat tussen bereikbaarheid, veiligheid en doorstroming op wegen.	We werken de maatregelen uit het Gemeentelijk Verkeer- en Vervoersplan (GVVP) verder uit, die onderdeel vormen van de ontwikkelingen in de Stationsomgeving: langzaam verkeer tunnel, rotonde N320, station als regionale HUB. *(Ontwikkeling)*
	Samen met de gemeente Houten en de provincies Utrecht en Gelderland onderzoeken we een hoogwaardige fietsroute tussen Culemborg en Houten (verdiepend onderzoek van tracé verkenning). Dit is een langetermijndoelstelling uit het GVVP. *(Ontwikkeling)*
	We realiseren delen van de fietsstraat Parijsch-Centrum, conform GVVP. *(Ontwikkeling)*
	We maken een integraal ontwerp voor de Dr. Hockesingel conform GVVP. *(Ontwikkeling)*
	We bereiden de invoering van duurzame mobiliteitsconcepten uit voor Culemborg (op basis van het GVVP). *(Going concern)*
	We monitoren de verkeersgegevens en stellen een jaarlijkse rapportage op van de ongevallen en verkeersveiligheidsrisico's in Culemborg. *(Going concern*)
	We pakken verkeersknelpunten aan door maatwerk maatregelen. Dat kan bestaan uit fysieke maatregelen, gedragsbeïnvloeding en handhaving. We hebben hierbij specifieke aandacht voor kwetsbare verkeersdeelnemers. *Going concern.*
	We voeren een scholenproject uit en zetten in op verkeerseducatie bij scholen. *Going concern.*
Culemborg bereikbaar en begaanbaar te houden door de wegen, openbare verlichting en civieltechnische kunstwerken in voldoende staat van onderhoud te houden.	We stellen een nieuw uitvoeringsplan openbare verlichting op. *(Ontwikkeling)*
	Op basis van de schouwgegevens uit 2024 stellen we in 2025 een nieuw meerjarenbeheerplan op voor civieltechnische kunstwerken. *(Ontwikkeling)*
	We voeren groot onderhoud aan wegen uit (revitalisering en reconstructies) volgens het meerjarenonderhoudsprogramma. *(Going concern*)
	We ontwerpen wegen en verkeersknelpunten op een onderhoudsarme wijze. *(Going concern*)
	Bij het vervangen van openbare verlichting vervangen we de verlichting voor een duurzame LED-variant. *(Going concern*)

2. Parkeren

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Voldoende en goed bereikbare (fiets)parkeerplaatsen	We besteden het e-loket opnieuw aan zodat bewoners en ondernemers een parkeervergunningen en ontheffingen op een eenvoudige, klantvriendelijke en efficiënte manier kunnen aanvragen. *(Ontwikkeling)*
	We zetten het parkeercompensatiefonds om naar een mobiliteitsfonds om zo een betere invulling te kunnen geven aan andere vormen van (deel)mobiliteit. *(Ontwikkeling)*
	We stellen beleidsregels op voor het toewijzen van gehandicaptenparkeerplaatsen, met het oog op de verwachte toenemende vraag door de vergrijzing. *(Ontwikkeling)*
	We stellen een nieuwe parkeernota op, waarin ook mobiliteitsconcepten een plaats krijgen. *(Ontwikkeling)*
	We bieden blijvend voldoende kwalitatief goede (fiets-) parkeerfaciliteiten voor alle verkeersdeelnemers aan. *(Going concern*)
	We monitoren het gebruik van de parkeerplaatsen in het gereguleerde parkeergebied en herzien de beleidsregels. *(Going concern*)
	We zetten in op het vergroenen van parkeerplaatsen. *(Going concern*)

3. Recreatieve haven

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
De haven en de camping langs de Lek moeten een mooie toeristische trekpleister zijn.	We verpachten de jachthaven en de camping aan de Stichting jachthaven en camping De Helling. *(Going concern*)

4. Openbaar vervoer

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Iedereen kan zich zo zelfstandig mogelijk en tegen een redelijk tarief met een vorm van (openbaar) vervoer verplaatsen binnen en buiten de regio.	We adviseren voor de aanbesteding regiecentrale en gunning aan de vervoerders (basismobiliteit). *(Going concern*)
	We werken aan plannen voor herinrichting van de stationsomgeving met het station als regionale HUB voor alle vormen van mobiliteit. *(Ontwikkeling)*
	We adviseren de vervoersautoriteit en behartigen de Culemborgse belangen waarbij we inzetten op behoud van een betaalbaar openbaar vervoer. *(Going concern*)
	We onderzoeken de mogelijkheden voor alternatieve vormen van vervoer. *(Going concern*)
	We zorgen voor toegankelijke haltes. *(Going concern*)

Ombuigingen en ombuigingsopdrachten

Binnen dit programma zijn verschillende ombuigingen, waarmee we in de komende jaren evenwicht willen bereiken tussen onze uitgaven en inkomsten. Deze ombuigingen komen voort uit de Kadernota 2025-2028, in deze begroting werken we ze verder uit.

Verhogen parkeertarieven
Jaarlijks stelt de gemeenteraad de tarieven voor parkeerproducten vast met het vaststellen van de leges- en tarieventabel. In het raadsvoorstel dat eind 2024 ter besluitvorming aan de raad wordt voorgelegd worden de nieuwe tarieven zoals opgenomen in de ombuigingsgids doorgevoerd.

Verhogen tarief parkeervergunningen
Zie uitleg bij de ombuiging hierboven: Verhogen parkeertarieven.

Gebieden vergunningparkeren omzetten naar betaald parkeren
Hiervoor stellen we een plan van aanpak op. Het plan bestaat ten minste uit een beschrijving van de stappen die doorlopen moeten worden. Waaronder een inventarisatie van het betreffende gebied, de aanschaf parkeerapparatuur, de plaatsing van benodigde infrastructuur (borden en apparatuur), een berekening van benodigde capaciteit voor zowel handhaving als de parkeerregisseur, een communicatieplan en planning.
Dit plan van aanpak geeft tevens een overzicht welke financiën (zowel investeringen, onderhoudskosten als personeelslasten) nodig zijn om deze ombuiging te kunnen uitvoeren. Dit vraagt vervolgens om een raadsbesluit in 2026.

Gebied voor betaald parkeren uitbreiden
Zie de toelichting bij de ombuiging over de gebieden van het vergunningparkeren.

Kosten ontheffingen autoluwe binnenstad kostendekkend berekenen

Jaarlijks stelt de gemeenteraad de tarieven voor ontheffingen vast met het vaststellen van de leges- en tarieventabel. In het raadsvoorstel dat eind 2024 ter besluitvorming aan de raad wordt voorgelegd worden de nieuwe tarieven (dagontheffing naar € 10,- en jaarontheffing naar € 60,-) doorgevoerd.

Aanpak Ovonde

In de kadernota is de ombuigingsopdracht opgenomen om te onderzoeken of de geplande aanpak van de Ovonde niet uitgevoerd kan worden, maar dat de huidige situatie met de tijdelijke maatregelen zo blijft. Dit onderzoeken we t.z.t. in de verdere planvorming van het Stationsgebied.

Welke ontwikkelingen zijn er verder in 2025?

Het landelijke Strategisch Plan Verkeerveiligheid 2030 kent een nulambitie, ofwel we streven naar nul verkeersslachtoffers in 2030. Dit doel lijkt niet gehaald te gaan worden. Om in aanmerking te komen voor subsidies op het gebied van fiets- en verkeersveiligheid is het aanleveren van een risicoanalyse verplicht. Inzet van de verkeerskundigen bij de voorbereiding van projecten is nodig. Of het opnemen van een budget binnen de projectraming voor inhuur van een extern verkeerskundig adviseur die de risicoanalyse voor de gemeente uitvoert.

Welke verbonden partijen leveren een bijdrage aan dit programma?

Verkeer reikt verder dan de gemeentegrens. Om bereikbaarheid en verkeersveiligheid te kunnen verbeteren, werken we in Regio Rivierenland samen aan de uitvoering van het Regionaal Mobiliteitsplan 2023-2026. Meer over Regio Rivierenland is opgenomen in begrotingsprogramma 1. Bestuur en ondersteuning.

Indicatoren

In dit programma zijn geen indicatoren.

Actueel beleid en regelgeving

- Gemeentewet
- Provinciale verordening
- Omgevingswet
- Wegenverkeerswet 1994
- Veiligheidsstrategie Oost-Nederland
- Gemeentelijk Verkeer- en Vervoerplan (GVVP) 2021-2030
- Strategisch Plan Verkeersveiligheid (SPV) 2030
- Uitvoeringsplan Mobiliteit Regio Rivierenland 2023-2026
- Wegenbeheerplan 2021-2025
- Beheerplan civiele kunstwerken 2015-2020
- Beheerplan openbare verlichting 2019-2023

Wat mag het kosten?

De lasten en baten voor dit programma zijn gebaseerd op de Kadernota 2025-2028. Alle uitgangspunten en nieuwe ontwikkelingen zijn doorgerekend. Dit is de primitieve begroting 2025.

Verkeer, Vervoer en Waterstaat (bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Verkeer en vervoer	-4.109	-4.104	-3.975	-4.021	-3.960	-3.931
Parkeren	-326	-472	-468	-466	-475	-511
Openbaar vervoer	-6	-8	-8	-8	-8	-8
Lasten	***-4.442***	***-4.584***	***-4.451***	***-4.496***	***-4.443***	***-4.451***
Verkeer en vervoer	205	353	155	155	155	155
Parkeren	119	141	212	271	271	271
Recreatieve havens	9	9	9	9	9	9
Baten	***334***	***502***	***376***	***435***	***435***	***435***
Saldo van baten en lasten	**-4.108**	**-4.082**	**-4.075**	**-4.061**	**-4.008**	**-4.015**
Stortingen	-20	-201	0	0	0	0
Onttrekkingen	163	175	194	194	194	194
Mutaties reserves	**143**	**-26**	**194**	**194**	**194**	**194**
Verkeer, Vervoer en Waterstaat	**-3.965**	**-4.108**	**-3.881**	**-3.867**	**-3.814**	**-3.822**

Toelichting op de wijzigingen in deze begroting ten opzichte van de kadernota

Afschaffen bijdrage uit Verenfonds provincie Gelderland

De gemeente heeft de afgelopen jaren een bijdrage gehad uit het Verenfonds voor de dekking van exploitatietekorten van het veer Culemborg – Schalkwijk. De provincie heeft deze bijdrage voor alle gemeente beëindigd.

Samengevat perspectief voor dit programma

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Primitieve begroting	**-4.156**	**-4.121**	**-4.074**	**-4.060**
Voorjaarsrapportage 2024	223	223	223	223
Uitgangspositie Programmabegroting 2025-2028	**-3.933**	**-3.899**	**-3.851**	**-3.838**
Begroting 2025-2028				
Ombuigingen	71	150	150	150
Loon- en prijsontwikkeling	-117	-93	-81	-90
Kapitaallasten	98	-25	-32	-44
Begroting 2025-2028	**51**	**32**	**37**	**16**
Saldo inclusief Programmabegroting 2025-2028	**-3.881**	**-3.867**	**-3.814**	**-3.822**

Programma 04. Economie

Visie

Culemborg is een levendige stad, die aantrekkelijk is voor bewoners, ondernemers en bezoekers. Er is voldoende werk voor bewoners die graag dicht bij huis werken. De overstap van school naar werk is makkelijk te maken. We zetten in op lokale werkgelegenheid, duurzame ondernemers en een goede economische ontwikkeling. Hiervoor ontwikkelen we een toekomstbestendig en robuust economisch klimaat in samenwerking met bedrijven en de gemeenschap. Ondernemers en bedrijven, van het midden- en kleinbedrijf (MKB) tot grote familiebedrijven en van winkeliers tot de meubelindustrie, spelen een belangrijke rol in onze stad. Zij creëren werkgelegenheid, stimuleren innovatie en dragen bij aan de welvaart en het welzijn van de inwoners van Culemborg. Een goed bereikbare stad met een aantrekkelijk vestigingsklimaat vormt hiervoor de basis.

De aantrekkelijkheid van de omgeving en de binnenstad van Culemborg stimuleert toerisme en recreatie en is de economische basis voor verblijfsrecreatieve horecaondernemingen.

Wat willen we bereiken en gaan we daarvoor doen?

Binnen dit programma streven we verschillende doelen na, waaraan we in 2025 (verder) werken. Hieronder volgen die doelen en de activiteiten, verdeeld over drie thema's:

1. Economische ontwikkeling
2. Fysieke bedrijfsinfrastructuur
3. Economische promotie

1. Economische ontwikkeling

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Een vitaal ondernemersklimaat in Culemborg.	We zijn faciliterend voor bestaande en nieuwe winkels en (kennis)bedrijven in Culemborg in zowel de binnenstad, buitengebied, winkelcentra als op het bedrijventerrein Pavijen. We onderzoeken hoe we de transitie van de agrarische sector kunnen ondersteunen en welke regiemogelijkheden we kunnen pakken. *(Going concern)*
	Regionale afstemming van bedrijfsvestigingen en toeristische initiatieven. *(Going concern)*
	We ondersteunen ondernemers in de mogelijkheden om te verduurzamen, ook als dat lastig te vergunnen blijkt. (energie, klimaatadaptatie, circulariteit). *(Going concern)*
	Wij stimuleren innovaties, proeftuinprojecten en broedplaatsen. Ook bevorderen we eigenaarschap bij ondernemers. (*Ontwikkeling)*
	De binnenstadregisseur en de parkmanager voor Pavijen vervullen een verbindende rol tussen gemeente en ondernemers en onderling. *(Going concern)*
	We zoeken (financiële) ondersteuning voor onze lokale stimuleringsprojecten via samenwerkingsverbanden regionaal, provinciaal en Europees. *(Going concern)*
Culemborg heeft een levendige en aantrekkelijke binnenstad.	We bouwen de samenwerking in het Collectief Centrum Culemborg verder uit (juridische entiteit, convenant met stakeholders). (*Ontwikkeling)*
	Samen met het Collectief Centrum Culemborg voeren we het regieplan Binnenstad uit met onder meer grotere projecten zoals de Lekpoort en de Prijssepoort. (*Ontwikkeling)*
	Samen met het Collectief Centrum Culemborg voeren we de detailhandels- en horecavisie uit. Met aandacht voor een compacte binnenstad, tegengaan leegstand, branchering, marketing en (culturele) programmering. *(Going concern)*

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Het bedrijventerrein Pavijen is een aantrekkelijke vestigingsplaats voor bedrijven.	Samen met de Kring Culemborgse Bedrijven voeren we de visie voor Pavijen uit binnen de beschikbare financiële kaders. Verwachte vaststelling eind 2024. (*Ontwikkeling)*
	Met klimaatadaptatie vergroenen wij de openbare ruimte van het bedrijventerrein en stimuleren ondernemers ook op eigen terrein maatregelen te nemen, zoals in de buitenruimte of groen op dak. Daarmee willen we het bedrijventerrein minder kwetsbaar maken voor de gevolgen van klimaatverandering, zoals hittestress, wateroverlast, droogte en de economische schade die daaruit voortvloeit. (*Ontwikkeling)*
	We ondersteunen ondernemers op Pavijen in de ontwikkeling van een decentraal energienetwerk. Ook stimuleren we de ontwikkeling van mobiliteit- en energiehubs, laadpleinen en andere energieopwek en -opslagmogelijkheden. (*Ontwikkeling)*

2. Fysieke bedrijfsinfrastructuur

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Efficiënt grondgebruik en een aantrekkelijk vestigingsklimaat	We richten ons op het faciliteren van (lokale) bedrijven bij verplaatsen of uitbreiden op Pavijen. Dit gebeurt aan de hand van het Transitie en Transformatie plan (TTP) en de visie van Pavijen. Verwachte vaststelling eind 2024. (*Ontwikkeling)*
	We faciliteren het meervoudig en duurzaam ruimtegebruik op het bedrijventerrein Pavijen vanwege het nijpende ruimtegebrek. (*Ontwikkeling)*
	We ondersteunen alle ondernemers bij ruimtelijke, economische, milieu- en duurzaamheidsvraagstukken, via onze bedrijfscontactpersoon. *(Going concern)*

3. Economische promotie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Een aantrekkelijke gemeente op het gebied van economie, recreatie en toerisme.	We beheren toeristische infrastructuur: wandelroutes, fietsroutes, fietsknooppunten, klompenpaden, meeliften op landelijke routes, Toeristisch Informatie Punt, Bureau voor Toerisme, bewegwijzering, informatieborden, promotie via sociale media, analoge informatie (brochures), stadsgidsen, platform Culemborg Klopt. Het platform bestaat uit een samenwerking tussen ondernemers, winkeliers, cultuur, TIP, horeca, gemeente. *(Going concern)*
	We zorgen voor marketing en promotie van de verhaallijnen van Hollandse Waterlinies, cultuurhistorische landmarks en gastvrije binnensteden. *(Going concern)*
	We stimuleren het economische klimaat van Culemborg via (digitale) communicatie, netwerken, parkmanager en binnenstadregisseur. *(Going concern)*

Ombuigingen en ombuigingsopdrachten

Binnen dit programma zijn er verschillende ombuigingen, waarmee we in de komende jaren evenwicht willen bereiken tussen onze uitgaven en inkomsten. Deze ombuigingen komen voort uit de Kadernota 2025-2028, in deze begroting werken we ze verder uit.

Heroriëntatie bijdrage op binnenstadsregisseur
We gaan met het Collectief Centrum Culemborg en het Ondernemersfonds in overleg over de bijdrage voor de binnenstadregisseur.

Stoppen met website Culemborgklopt.nl
We stoppen met promotie van de stad via Culemborg Klopt (niet meer actualiseren website, social media en magazine Uit in de Regio).

Stoppen met matchmaker
We stoppen met de werkzaamheden van de matchmakersrol.

Toeristenbelasting Fort Everdingen innen
Het camperterrein en een deel van het kampeerterrein Fort Everdingen ligt op het grondgebied van Culemborg. De toeristenbelasting wordt echter geïnd door de gemeente Vijfheerenlanden. De inkomsten zouden gedeeld moeten gaan worden. We gaan in overleg met de gemeente Vijfheerenlanden over het feit dat we in 2025 toeristenbelasting voor Fort Everdingen gaan heffen.

Toeristenbelasting verhogen
We verhogen in 2025 de toeristenbelasting naar € 1,60,- per persoon per nacht. Hiervoor wordt de verordening aangepast.

Welke ontwikkelingen zijn er verder in 2025?

In 2025 zijn er verder geen ontwikkelingen binnen dit programma, anders dan hiervoor beschreven.

Welke verbonden partijen leveren een bijdrage aan dit programma?

Uitvoeringsorganisatie Breedbandnetwerk Rivierenland (UBR)	
Betrokkenheid bij de doelen uit dit programma	Met de aanleg van een snel glasvezelnetwerk in het buitengebied worden de ondernemers en thuiswerkenden gefaciliteerd.
Belangrijkste ontwikkelingen in 2025	Het UBR is een beleidsarme gemeenschappelijke organisatie. Voor komend begrotingsjaar zijn er geen bijzondere ontwikkelingen. De aansluitingen in het buitengebied die de UBR zou realiseren, zijn gereed.

Indicatoren

Indicatoren	Werkelijk 2021	Werkelijk 2022	Werkelijk 2023	Meetinstrument
Verplichte indicatoren				
14. Functiemenging	51,8%	52,2%	51,8%	CBS BAG/LISA
16. Vestiging van bedrijven (per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-74 jaar)	170,6	178,3	189,5	CBS BAG/LISA

NB. de nummers voor de verplichte indicatoren komen overeen met het BBV, ontbrekende nummers zijn niet meer in gebruik

Indicatoren	Werkelijk 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026	Meetinstrument
Aanvullende indicatoren					
Stadswandelingen voor toeristen	1	3	3		Aanbod bij TIP
Routes met landelijke uitstraling	7	8	8		websites van de betreffende organisaties: Wandelnet, Fietsplatform, Klompenpaden.nl, Bureau Toerisme
Toeristisch Overstappunt (TOP)	2	2	2	2	Openstelling infopost stadhuis (TIP) en Gelderlandfabriek

Toelichting op de indicatoren

Functiemenging

De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

Vestigingen

Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-74 jaar.

Actueel beleid en regelgeving

- Regionaal Ambitiedocument 2021-2024 Regio Rivierenland
- Regionale Planning Werklocaties 2020-2024
- Ontwikkelingsprogramma Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) Culemborg
- Detailhandelsvisie 2021
- Evenementenvisie 2021
- Horecavisie 2021
- Kaders voor de Compacte Binnenstad 2021

Wat mag het kosten?

De lasten en baten voor dit programma zijn gebaseerd op de Kadernota 2025-2028. Alle uitgangspunten en nieuwe ontwikkelingen zijn doorgerekend. Dit is de primitieve begroting 2025.

Economie (bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Economische ontwikkeling	-683	-584	-662	-662	-662	-662
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-264	-97	-71	-58	-32	-32
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-65	-21	-18	-18	-18	-18
Economische promotie	-150	-159	-148	-143	-143	-143
Lasten	***-1.161***	***-861***	***-899***	***-882***	***-856***	***-856***
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	82	97	71	58	32	32
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	3	3	4	4	4	4
Economische promotie	34	37	66	86	86	86
Baten	***119***	***137***	***140***	***147***	***122***	***122***
Saldo van baten en lasten	**-1.042**	**-724**	**-759**	**-734**	**-734**	**-734**
Economie	**-1.042**	**-724**	**-759**	**-734**	**-734**	**-734**

Toelichting op de wijzigingen in deze begroting ten opzichte van de kadernota

Ten opzichte van de kadernota zijn er in dit begrotingsprogramma geen nieuwe ontwikkelingen.

Samengevat perspectief voor dit programma

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Primitieve begroting	**-709**	**-709**	**-709**	**-709**
Uitgangspositie Programmabegroting 2025-2028	**-709**	**-709**	**-709**	**-709**
Begroting 2025-2028				
Ombuigingen	55	75	75	75
Loon- en prijsontwikkeling	-105	-100	-100	-100
Begroting 2025-2028	**-50**	**-25**	**-25**	**-25**
Saldo inclusief Programmabegroting 2025-2028	**-759**	**-734**	**-734**	**-734**

Programma 05. Onderwijs

Visie

Alle kinderen in Culemborg hebben recht op een goede, gezonde en positieve ontwikkeling. Thuis, bij een vorm van kinderopvang, bij peuterspeelzalen en vanaf vier jaar op een van de vele basisscholen die onze stad rijk is.

Goed onderwijs levert een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van iedereen in Culemborg. Met het programma Onderwijs willen we eraan bijdragen dat iedereen het onderwijs krijgt dat nodig is. Goed onderwijs begint al vroeg. Als het nodig is zelfs voordat kinderen normaal gesproken naar school zouden gaan. Kinderen gaan naar school om zich te ontwikkelen tot fysiek, mentaal en sociaal gezonde en weerbare jongeren, die klaar zijn om volop deel te nemen aan de samenleving, hun talenten te ontdekken en aan het werk te gaan. Dat alles doen we buiten op schoolpleinen die uitnodigen om buiten te spelen en dingen te ontdekken. En in duurzame gebouwen met een gezond binnenklimaat. Leren houdt niet op na een startkwalificatie. Leren duurt een heel leven lang. Een goede verbinding tussen onderwijs en de arbeidsmarkt is hierbij van groot belang.

Wat willen we bereiken en gaan we daarvoor doen?

Binnen dit programma streven we verschillende doelen na, waaraan we in 2025 (verder) werken. Hieronder volgen die doelen en de activiteiten, verdeeld over twee thema's:

1. Onderwijsbeleid en leerlingzaken
2. Onderwijshuisvesting

1. Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
In stand houden van (kwalitatief goed) openbaar onderwijs (PO en VO)	Jaarlijks zijn er gesprekken met de bestuurders van respectievelijk OPO-R (openbaar basisonderwijs) en O.R.S. Lek en Linge (voortgezet onderwijs) over de staat van het openbaar onderwijs. *(Going concern)*
	De gemeenteraad benoemt – indien aan de orde - nieuwe leden voor de Raad van Toezicht van respectievelijk OPO-R en O.R.S. Lek en Linge. De raden van toezicht volgen hierbij een rooster van aftreden. *(Going concern)*

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Kansengelijkheid van Culemborgse jeugdigen	Samen met de jeugdgezondheidszorg en de peuteropvang werken we aan verbetering van het bereik van doelgroep peuters met een VVE-indicatie. *(Going concern)*
	We werken samen met het onderwijs rondom vroegschoolse educatie, zodat kinderen bij de start van groep 3 met een zo klein mogelijke achterstand beginnen aan het onderwijs. *(Going concern)*
	Samen met samenwerkingspartners binnen het onderwijskansenbeleid (jeugdgezondheidszorg, kinderopvang, onderwijs, bibliotheek, Brede School en ElkWelzijn) zorgen we voor een verrijkte leeromgeving. Dat wil zeggen: een jaarlijks uitvoeringsprogramma onderwijskansenbeleid, als aanvulling op het curriculum van de voor- en vroegschoolse educatie. *(Going concern*
	We geven uitvoering aan de wettelijke taken van leerplicht en Doorstroompunt-functie voortijdig schoolverlaten (voorheen RMC-regio's) en aan het organiseren van het leerlingenvervoer. Daarmee zetten we in op het verminderen van ziekteverzuim en voorkomen van schoolverlaters zonder startkwalificatie. *(Going concern)*
	De inzet voor kansengelijkheid in samenwerking met partners buiten het onderwijs wordt beschreven in het programma Sociaal Domein en Gezondheid.
Jeugdigen hebben geen last van de grenzen tussen onderwijs en jeugdhulp	Inzicht krijgen in het jeugdhulpgebruik per school door het (anoniem) koppelen van jeugdhulpdata en leerplichtdata. Dit doen we op regionaal niveau. *(Ontwikkeling)*
	Samen met de samenwerkingsverbanden passend onderwijs verkennen in hoeverre we jeugdhulp op zorgintensieve scholen efficiënter kunnen organiseren, bijvoorbeeld door jeugdhulp collectief te organiseren. *(Ontwikkeling)*

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Nieuwkomersonderwijs / onderwijs voor vluchtelingen	Bij de start van de nieuwe vluchtelingenopvang (tot 176 bewoners) is onderwijs nodig voor deze kinderen. Vanuit de gemeente overleggen we met COA en de schoolbesturen hoe we daarin kunnen voorzien. *(Ontwikkeling)*
	Nieuwkomerkinderen in het primair onderwijs kunnen gebruik maken van de lokale nieuwkomersklas, die de PO-besturen verzorgen. Voor deze kinderen is een traumatherapeute beschikbaar; deze is georganiseerd als een voorliggende voorziening. De gemeente draagt financieel bij. *(Going concern)*
	Voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs aan nieuwkomerkinderen is een regionale verantwoordelijkheid. Culemborg voert met andere gemeenten en scholen in Rivierenland (PO, VO, MBO) regelmatig overleg over het nieuwkomersonderwijs (taalklas en schakelklas). *(Going concern)*

2. Onderwijshuisvesting

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Leerlingen volgen onderwijs in duurzame schoolgebouwen met groene schoolpleinen	We stellen de volgende twee businesscases op voor de uitvoering van het integraal huisvesting plan (IHP). De reeds vastgestelde businesscase KWC werken we uit. *(Ontwikkeling)*
	We volgen de trends van leerlingenaantallen en spelen in op de gevolgen van deze trends door te zorgen voor voldoende huisvesting en om onze schoolgebouwen zo optimaal mogelijk in te zetten voor het Culemborgs onderwijs. *(Going concern)*
	We stimuleren de vergroening van schoolpleinen. We adviseren en ondersteunen vanuit NME bij het aanleggen, uitbreiden en benutten van de groene pleinen en de directe schoolomgeving. *(Going concern)*

Ombuigingen en ombuigingsopdrachten

Binnen dit programma zijn verschillende ombuigingen, waarmee we in de komende jaren evenwicht willen bereiken tussen onze uitgaven en inkomsten. Deze ombuigingen komen voort uit de Kadernota 2025-2028, in deze begroting werken we deze verder uit.

Niet verlenen subsidie HUB Rivierenland.
De HUB Rivierenland is en blijft (vanuit andere financiële bronnen) een belangrijke schakel tussen onderwijs en bedrijfsleven/organisaties. Het draagt bij aan kennismaking van leerlingen met ondernemingen en andere (bijvoorbeeld maatschappelijke) organisaties en het versterken van de band onderwijs-bedrijfsleven. De subsidie vanuit de gemeente Culemborg was bedoeld als aanjaagsubsidie. Er wordt al langere tijd met HUB Rivierenland gesproken over het vinden van duurzame financiële steun.

Bijdrage vragen van buurgemeenten aan het schoolmaatschappelijk werk.
Ongeveer 50% van de leerlingen op onze middelbare scholen komt van buiten de gemeentegrenzen, vooral uit de gemeenten Buren en West-Betuwe, maar ook uit Vijfheerenlanden, Tiel, Houten en Molenlanden. We vragen die gemeenten om een bijdrage. Gemeente Buren heeft mondeling toegezegd dat ze hieraan willen bijdragen. We wachten nog op een schriftelijke bevestiging. Het gaat om een bedrag van ruim € 20.000. Met de andere gemeenten moeten de gesprekken nog worden opgestart.

Bijdrage vanuit het onderwijs aan schoolmaatschappelijk werk.
Vier scholen binnen het primair onderwijs vroegen de subsidie voor de regeling brugfunctionaris aan bij het Ministerie van OCW. Het was onze intentie om op basis daarvan een deel van het schoolmaatschappelijk werk vanuit het onderwijs te laten bekostigen. In alle gevallen is de subsidieaanvraag afgewezen, omdat de achterstandsscores in Culemborg laag zijn. Er is daarom geen positief effect op de gemeentebegroting 2025 en verder (zie ook onder 'Wat mag het kosten').

Verlagen budget vanwege onderbesteding op budget voor lokaal onderwijsbeleid.
Er is al enkele jaren onderbesteding op het budget voor lokaal onderwijsbeleid. Het niet-benutte deel wordt van het budget afgeraamd.

Subsidie voor maatschappelijke stages stoppen.
De bijdrage aan de makelaarsfunctie in het onderwijs om vrijwilligerswerk onder scholieren te bevorderen, wordt afgebouwd. Hoewel de inhoudelijke waarde van maatschappelijke stages niet ter discussie staat, is om financiële redenen besloten de functie na 2025 niet meer te subsidiëren. Het is aan scholen zelf om te kijken of zij met deze stagevorm kan doorgaan.

Verlagen budget vanwege onderbesteding op het budget voor leerlingenvervoer.
Bij leerlingenvervoer is de afgelopen drie jaar sprake van budgettaire onderbesteding. Verlagen van het budget is op basis van de afgelopen periode van drie jaar mogelijk, waarbij het belangrijk is te weten dat leerlingenvervoer een openeinderegeling is.

Ten opzichte van de kadernota, valt de verlaging echter tegen. Meer hierover is opgenomen onder 'Wat mag het kosten'.

Subsidie aan stichting Lies en subsidie Pakket Bibliotheek Jeugd & Onderwijs bekostigen vanuit de specifieke uitkering voor onderwijsachterstandenbeleid (SPUK OAB).
Voor de realisatie van het onderwijskansenbeleid (OKB) ontvangt de gemeente een doeluitkering vanuit het Ministerie van OCW. De hoogte van deze doeluitkering fluctueert elk jaar, omdat de hoogte hiervan afhankelijk is van de actuele achterstandsscores in het primair onderwijs. Daarnaast bekostigt de gemeente Culemborg OKB-activiteiten vanuit de gemeentebegroting, ter hoogte van € 200.000, waaronder activiteiten die de Bibliotheek voor jeugd uitvoert op de scholen. Vanwege onze financiële opgave is besloten om alleen het daarvoor beschikbare gestelde budget van OCW in te zetten voor OKB-activiteiten.
Welke ontwikkelingen zijn er verder in 2025?

Welke ontwikkelingen zijn er verder in 2025?

In 2025 zijn er verder geen ontwikkelingen binnen dit programma, anders dan hiervoor beschreven.

Welke verbonden partijen leveren een bijdrage aan dit programma?

Stichting Accommodatiebedrijf Culemborg	
Betrokkenheid bij de doelen uit dit programma	De stichting Accommodatiebedrijf Culemborg is eigenaar van de Brede school Culemborg Oost en voorziet daarmee in (een deel van) de behoefte aan onderwijscapaciteit in de gemeente Culemborg. Hiermee vervult zij (een deel van) de zorgplicht voor het huisvesten van leerlingen in de gemeente Culemborg.
Belangrijkste ontwikkelingen in 2025	In 2025 is het pand van de Brede School Culemborg Oost volledig bezet door de Koning Willem Alexanderschool.

Indicatoren

Indicatoren	Werkelijk 2021	Werkelijk 2022	Werkelijk 2023	Meetinstrument
Verplichte indicatoren				
17. Absoluut verzuim *per 1.000 leerlingen*	3,4	6,6	13,6	Wsjg.nl - BBV (DUO/Ingrado)
18. Relatief verzuim *per 1.000 leerlingen*	13	18	21	Wsjg.nl - BBV (DUO/Ingrado)
19. Voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie	1,4%	1,7%	2,5%	Wsjg.nl - BBV (DUO/Ingrado)

NB. de nummers voor de verplichte indicatoren komen overeen met het BBV.

Toelichting op de indicatoren

Absoluut verzuim
Dit betreft het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 inwoners in de leeftijd 5-18 jaar. Het absoluut verzuim was in 2023 aanzienlijk veel hoger doordat er voor een aantal kinderen van de opvanglocatie aan de Bellweg geen onderwijsplaats was op de scholen.

Relatief verzuim
Dit betreft het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 inwoners in de leeftijd 5-18 jaar. Het relatief verzuim is gestegen doordat scholen eerder schoolverzuim zijn gaan melden.

Vroegtijdige schoolverlaters, zonder startkwalificatie
Dit betreft het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat. Deze stijging is in lijn met een landelijke trend: er is door de krappe arbeidsmarkt veel werk waardoor jongeren niet de noodzaak van een diploma inzien en stoppen met school.

Actueel beleid en regelgeving

Wettelijke kaders
- Wet Kinderopvang (WKo)
- Wet Primair Onderwijs (WPO)
- Wet Voortgezet Onderwijs (WVO)
- Wet op de expertisecentra (WEC)
- Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB)
- Leerplichtwet

Beleidskaders
- Uitvoeringsbesluit voorzieningen in de huisvesting PO/VO
- Regionaal programma vroegtijdig schoolverlaten 2021-2024
- Onderwijsachterstandenbeleid
- Actieplan Jeugdwerkloosheid regio Rivierenland 2021-2025

Wat mag het kosten?

De lasten en baten voor dit programma zijn gebaseerd op de Kadernota 2025-2028. Alle uitgangspunten en nieuwe ontwikkelingen zijn doorgerekend. Dit is de primitieve begroting 2025.

Onderwijs (bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Openbaar basisonderwijs	-113	-114	-120	-120	-120	-120
Onderwijshuisvesting	-3.548	-3.152	-2.916	-3.984	-4.042	-3.934
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-2.242	-1.855	-1.368	-1.339	-1.380	-1.370
Lasten	***-5.903***	***-5.121***	***-4.404***	***-5.443***	***-5.543***	***-5.424***
Onderwijshuisvesting	1.146	274	315	1.115	579	315
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	895	35	42	42	42	42
Baten	***2.041***	***309***	***356***	***1.156***	***620***	***356***
Saldo van baten en lasten	**-3.862**	**-4.812**	**-4.048**	**-4.287**	**-4.922**	**-5.068**
Onttrekkingen	69	69	58	58	50	50
Mutaties reserves	**69**	**69**	**58**	**58**	**50**	**50**
Onderwijs	**-3.792**	**-4.742**	**-3.990**	**-4.229**	**-4.873**	**-5.018**

Toelichting op de wijzigingen in deze begroting ten opzichte van de kadernota

Verlagen budget voor leerlingenvervoer (gedeeltelijk niet te realiseren ombuiging)

Het Leerlingenvervoer is een openeinderegeling. De kosten worden enerzijds bepaald door het aantal leerlingen dat in een schooljaar een aanvraag bij de gemeente doet. Anderzijds door de scholen (= de bestemmingen en kilometers) waar de leerlingen naartoe vervoerd moeten worden. Omdat de afgelopen kalenderjaren de kosten steeds lager uitvielen dan begroot, is het budget Leerlingenvervoer met een ombuiging in de kadernota verlaagd. We zien dit schooljaar weer een stijging van de kosten, door een toename van het aantal leerlingen dat een beroep op leerlingenvervoer doet en verder weg gelegen bestemmingen.

Bijdrage vanuit het onderwijs aan schoolmaatschappelijk werk (niet te realiseren ombuiging)

De ombuiging om een bijdrage vanuit het onderwijs te vragen aan het schoolmaatschappelijk werk (SMW), blijkt niet haalbaar. De gedachte was dat de scholen deze bijdrage zouden kunnen financieren vanuit een subsidie voor brugfunctionarissen, maar het onderwijs in Culemborg heeft deze subsidie niet gekregen van het Rijk (zie ook hiervoor onder 'Ombuigingen').

Samengevat perspectief voor dit programma

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Primitieve begroting	**-4.498**	**-4.478**	**-4.340**	**-5.875**
Uitgangspositie Programmabegroting 2025-2028	**-4.498**	**-4.478**	**-4.340**	**-5.875**
Begroting 2025-2028				
Ombuigingen	345	373	378	348
Nieuw beleid	0	-134	-670	429
Loon- en prijsontwikkeling	46	46	-91	370
Kapitaallasten	118	-36	-150	-291
Begroting 2025-2028	**508**	**249**	**-533**	**857**
Saldo inclusief Programmabegroting 2025-2028	**-3.990**	**-4.229**	**-4.873**	**-5.018**

Programma 06. Sport, Cultuur en Recreatie

Visie

Culemborg is een prachtige stad om in te wonen, werken en je vrije tijd door te brengen. We zijn trots op de bruisende culturele initiatieven, ons cultureel erfgoed, het rijke verenigingsleven en de vele mogelijkheden om te sporten, ontspannen en recreëren. Met het programma voor sport, cultuur en recreatie willen we dit behouden en verder versterken.

We zetten in op de ondersteuning van (sport)verenigingen en vrijwilligers, cultuuronderwijs binnen en buiten de scholen, het behoud van het cultuurfonds en cultureel erfgoed en we creëren kansen voor iedereen om mee te doen. We willen de sportinfrastructuur in onze stad versterken, zodat faciliteiten multifunctioneel, breed toegankelijk en geschikt zijn voor diverse gebruikers.

We houden ons erfgoed in stand en maken het toekomstbestendig voor volgende generaties. De zichtbare historie, aanwezig in monumenten, landschappen en verhalen maakt ons trots op de historische stad. Met het programma binnenstad, de kerkenvisie en het werelderfgoed Hollandse Waterlinie is de zichtbare historie de sleutel om het gebied beleefbaar te maken en te ontsluiten voor toerisme.

Door afnemende financiële mogelijkheden binnen de gemeente is het belangrijk om de toekomstbestendigheid van zowel de cultuur als de buitensportaccommodaties te waarborgen. Dit doen we door creatief om te gaan met beschikbare middelen, het delen van faciliteiten te bevorderen en samenwerking tussen verenigingen en culturele partijen te stimuleren.

Wat willen we bereiken en gaan we daarvoor doen?

Binnen dit programma streven we verschillende doelen na, waaraan we in 2025 (verder) werken. Hieronder volgen die doelen en de activiteiten, verdeeld over vier thema's:

1. Sport
2. Sportaccommodaties
3. Cultuur
4. Cultureel erfgoed

1. Sport

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Sporten en bewegen maakt een vanzelfsprekend onderdeel uit van het leven van iedere inwoner, en levert daarmee een bijdrage aan de gezondheid van Culemborgers.	Uitvoeren van lokaal sportakkoord II voor de jaren 2023-2026. Het plan kent vijf speerpunten: • passend beweegaanbod • sociaal veilig sporten • samenwerken aan sport en bewegen • vitale sportaanbieders • sport inspireert. *(Ontwikkeling)*
	We realiseren met inzet van een buurtsportcoach en een beweegcoach (in 2025 en 2026) een beweegprogrammering voor alle Culemborgers. Dit betreffen laagdrempelige beweegactiviteiten voor inwoners, jong tot oud, die niet aan regulier beweeg- en of sportaanbod (kunnen) deelnemen. *(Ontwikkeling)*
	We versterken met inzet van een clubkadercoach/ verenigingsondersteuner (in 2025 en 2026) sportverenigingen en andere beweegaanbieders. Om beweegprogrammering voor niet-leden te verbinden aan deze aanbieders en/of kwetsbare doelgroepen mee te laten doen aan regulier aanbod. *(Ontwikkeling)*
	Kinderen kunnen gebruik maken van het Jeugdfonds Sport en Cultuur en volwassenen van het Volwassenenfonds Sport en Cultuur. *(Going concern)*
	Zie ook de uitvoering van Gezond en Actief Culemborg in programma 07 Sociaal Domein en Gezondheid.

2. Sportaccommodaties

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Een aantrekkelijk aanbod van buitensport-accommodaties voor de planperiode 2025-2040 binnen de (afnemende) financiële mogelijkheden van de gemeente	Het is wenselijk om voor buitensportaccommodaties (vier)jaarlijks tactische keuzes te maken binnen een meerjarig strategisch financieel beleidskader. In de planperiode 2019-2022 zijn meerdere toplagen van diverse sportvelden vervangen met een afschrijvingstermijn van 12 jaar. Voor de planperiode 2028-2031 verwachten we wederom aanzienlijke vervangingsinvesteringen. We werken aan een meerjarenplan voor de sportinfrastructuur met een horizon van 2040. *(Ontwikkeling)*
Multifunctioneel gebruik van een nieuwbouw binnensport-accommodatie in Culemborg Oost	We stellen een programma van wensen en een programma van eisen op voor de realisatie van een multifunctionele sportaccommodatie (mfa) in Culemborg Oost, met meerdere soorten gebruikers; leerlingen van het Koningin Wilhelminacollege, leerlingen van het primair onderwijs en de huidige sportverenigingen van sporthal Interwey. Een multifunctionele sportaccommodatie betekent ook dat we een samenwerkingsverband inrichten. Waarbij verschillende maatschappelijke organisaties vanuit een centrale locatie hun voorzieningen, producten en diensten aanbieden. *(Ontwikkeling)*
Een toekomstbestendige en veilige zwembadvoorziening De Waterlinie	In 2022 is door Stichting Zwembad Culemborg corrosie geconstateerd in de stalen zwembadwand van zwembad De Waterlinie. In 2023 en de eerste helft van 2024 zijn meerdere onderzoeken uitgevoerd naar de corrosieschade en is een herstelplan gemaakt. We voeren in 2025 (en 2026) het herstelplan uit. In 2025 stellen we hiervoor een investeringskrediet van € 191.000 beschikbaar. Daarnaast hebben we over de planperiode 2024-2039 het beschikbare onderhoudsbudget verhoogd van € 110.000 naar € 190.000. *(Ontwikkeling)*

3. Cultuur

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Cultuur is toegankelijk voor alle Culemborgers.	We continueren de Uitagenda vanuit het nieuwe Podiumplan. *(Going concern)*
	Kinderen en volwassenen kunnen gebruik maken van respectievelijk het Jeugdfonds Sport en Cultuur en het Volwassenenfonds Sport en Cultuur. *(Going concern)*
De aantrekkelijkheid van Culemborg voor inwoners, bezoekers en ondernemers vergroten en het stimuleren van creativiteit en talentontwikkeling via cultuur.	We verlenen structureel subsidie aan Cultuurfonds Culemborg en andere culturele voorzieningen zoals Theater de Fransche School, het Elisabeth Weeshuismuseum, Kunst Educatie Culemborg en Bibliotheek Rivierenland ter ondersteuning van culturele activiteiten. Ook subsidiëren we diverse culturele evenementen. *(Going concern)*
	We faciliteren de Brede School Culemborg, waarin docenten cultuur werken aan de (talent)ontwikkeling van kinderen, tijdens en na schooltijd. *(Going concern)*
Toekomstbestendige culturele infrastructuur in het licht van de financiële mogelijkheden.	We stellen met de culturele sector een uitvoeringsplan Cultuurvisie op. Om zo bij te dragen aan de levendige stad die we willen zijn, gezien de afnemende financiële mogelijkheden. *(Ontwikkeling)*
	We monitoren de uitvoering van het plan ‘Samenwerkende Podia Culemborg 2024-2026' en sturen waar nodig bij om te komen tot een toekomstbestendige podia-infrastructuur. *(Going concern)*

4. Cultureel erfgoed

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Een levendige en aantrekkelijke binnenstad	We onderzoeken de mogelijkheid voor een nieuwe erfgoedvisie waarin we ambities voor de komende tien tot vijftien jaar opnemen. *(Ontwikkeling)*
	Op basis van de vastgestelde kerkenvisie vervolgen we de dialoog met de kerken over hun toekomst in de binnenstad. We ondersteunen de Stichting Grote Barbara met een jaarlijkse erfgoedsubsidie. We faciliteren de eigenaar en initiatiefnemer in het zoeken van een passende herbestemming voor de Heilige Barbarakerk. *(Going concern)*
	We ondersteunen particuliere eigenaren en erfgoedorganisaties over de instandhouding van erfgoed en het uitdragen van de geschiedenis van de stad. *(Going concern)*
	We adviseren pandeigenaren via de werkgroep duurzame monumentenzorg Culemborg bij het verduurzamen van hun monumentale woning. *(Going concern)*
Een versterkte en beter uitgedragen historisch-culturele identiteit	We actualiseren en digitaliseren erfgoedinformatie in het kader van de Omgevingswet. *(Ontwikkeling)*
	(ontwikkeling) We onderzoeken met het Stichtingsbestuur van de Kasteeltuin hoe we de (in 2023 geconserveerde) archeologische collectie uit de Groene Schuur het beste kunnen bewaren en tonen aan het publiek. *(Ontwikkeling)*
	De commissie omgevingskwaliteit wordt onafhankelijk en integraal geadviseerd over cultureel erfgoed. *(Going concern)*
	We geven cultuurhistorie een plek in nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. *(Going concern)*

Ombuigingen en ombuigingsopdrachten

Binnen dit programma zijn er verschillende ombuigingen, waarmee we in de komende jaren evenwicht willen bereiken tussen onze uitgaven en inkomsten. Deze ombuigingen komen voort uit de Kadernota 2025-2028, in deze begroting werken we ze verder uit.

Budget voor archeologiebeleid verlagen.
Het structurele budget voor archeologie wordt verlaagd, zodat we alleen nog de basis en wettelijke taken uitvoeren.

Reactief monumentenbeleid voeren.
We stoppen met ondersteunende maatregelen en het maken of vergoeden van onderzoekskosten voor monumentenbeleid. Onze inzet is gericht op het faciliteren en toetsen van initiatieven van de eigenaren van een monument.

Stopzetten incidentele subsidie Fransche School.
De incidentele subsidieaanvraag die Theater de Fransche School deed voor de inzet van een marketingmedewerker is voor 2025 geschrapt.

Verlagen subsidie cultuurfonds.
We verlagen de subsidie voor het Cultuurfonds Culemborg structureel tot € 200.000. We accepteren daarmee dat er minder culturele activiteiten ondersteund kunnen worden met een incidentele subsidie.

Verlagen subsidie Lek Art / Kunstroute.
Met het niet meer organiseren van een Lek Art festival is het budget ingezet voor de Kunstroute voor een bedrag dat lager ligt. Hiermee realiseren we een structurele bezuiniging op dit subsidiebedrag.

Verlagen subsidie Kunst Educatie Culemborg (KEC).
We verlagen de subsidie aan KEC door in te zetten op een goedkopere huisvesting en op niet meer geheel bekostigen van de huur van de accommodatie.

Niet vervangen toplaag derde hockeyveld.
Met het huidige en te verwachten toekomstige ledenaantal van de hockeyclub kunnen de wedstrijden en trainingen worden geprogrammeerd op twee hockeyvelden.

Buitensport tarief verhogen.
We verhogen met ingang van het nieuwe seizoen in 2025 de buitensporttarieven eenmalig met 10%.

Welke ontwikkelingen zijn er verder in 2025?

In 2025 zijn er verder geen ontwikkelingen binnen dit programma, anders dan hiervoor beschreven.

Welke verbonden partijen leveren een bijdrage aan dit programma?

Regionaal Archief Rivierenland (RAR)	
Betrokkenheid bij de doelen uit dit programma	Speerpunten van RAR zijn: 1. Digitalisering − Als gemeenten vanaf het begin informatie op een goede, duurzame en transparante manier opslaan in een zaaksysteem (Djuma) of applicatie, kan deze informatie aan het einde van het proces eenvoudiger worden overgedragen aan het (digitale) archief (het zogenaamde e-depot) van het RAR. Het RAR kan deze openbare informatie dan weer beschikbaar stellen aan de inwoners en de gemeenten hebben hun informatie op orde voor de eigen bedrijfsvoering en de Woo en Wmebv. 2. Laagdrempeligheid − Alle inwoners moeten weten waar en hoe zij hun openbare overheidsinformatie kunnen raadplegen. Met lezingen, openstellingen van het archief, lesmateriaal, etc. geeft het RAR hier bekendheid aan. Een goede en toegankelijke website wordt de belangrijkste ingang, vernieuwing en onderhoud zijn daarom erg belangrijk. 3. Tijdige communicatie − Met tussentijdse communicatie worden zienswijzen e.a. voorkomen. Als digitalisering leidt tot nieuwe dienstverlening en extra kosten, is ook tijdige communicatie nodig
Belangrijkste ontwikkelingen in 2025	• De migratie van de inhoud van meerdere Document Management Systemen naar het e-depot. • Het Regionaal Archief Rivierenland heeft een beleidsplan 2022-2025 waarin het thema 'Data' centraal staat en is gelinkt aan de dienstverlening en interne processen. • Er is een nieuwe Archiefwet in ontwikkeling. • Het Regionaal archief Rivierenland onderzoekt regelmatig verdere verduurzamingsmaatregelen van het pand. • De gemeenschappelijke regeling wordt aangepast aan de Wet gemeenschappelijke regelingen (WGR). • BvoWB werkt aan een Informatiebeheerplan. Hierin staat hoe wij (BWB en de drie gemeenten) omgaan met onze informatie

Recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal	
Betrokkenheid bij de doelen uit dit programma	De kernactiviteit bestaat uit het in stand houden, verbeteren en uitbreiden van de openbare recreatief toeristische infrastructuur. Die infrastructuur kan in hoofdlijnen in twee typen van voorzieningen worden onderscheiden: de land- en routegebonden voorzieningen (zoals paden, routes en veerpontjes) en de dagrecreatiegebieden. Alle overige activiteiten zijn ondersteunend aan deze ene kernactiviteit. Zij worden ondernomen opdat voldoende middelen gegenereerd kunnen worden om bij te dragen aan de realisering van de hoofddoelstelling.
Belangrijkste ontwikkelingen in 2025	Definitieve wijziging van de gemeenschappelijke regeling (GR). De gemeenteraden hebben in 2024 zienswijzen gegeven op de wijzigingsvoorstellen. Na verwerking van de zienswijzen komt nog een ronde dat de GR-tekst definitief moet worden vastgesteld. En daarna volgt definitieve vaststelling.

Indicatoren

Indicatoren	Werkelijk 2021	Werkelijk 2022	Werkelijk 2023	Meetinstrument
Verplichte indicatoren				
20. Niet-sporters	*	45%	*	Gezondheidsmonitor volwassenen (GGD, CBS, RIVM)

** de Gezondheidsmonitor volwassenen wordt eens per vier jaar afgenomen.*
Het nummer voor de verplichte indicator komt overeen met het BBV.

Toelichting op de indicatoren

Niet-sporters
Het percentage niet-wekelijkse sporters ten opzichte van de bevolking van 19 jaar en ouder.
Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens een keer per week aan sport doet.

Actueel beleid en regelgeving

- Algemene Subsidieverordening gemeente Culemborg (2014)
- Cultuurvisie 2020 'Cultuur voor iedereen'
- Sportakkoord Culemborg 'In Culemborg beweegt iedereen met plezier, want sport versterkt' (2023)
- Gezond en Actief Culemborg (2023)

Wat mag het kosten?

De lasten en baten voor dit programma zijn gebaseerd op de Kadernota 2025-2028. Alle uitgangspunten en nieuwe ontwikkelingen zijn doorgerekend. Dit is de primitieve begroting 2025.

Sport, Cultuur en Recreatie (bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Sportbeleid en activering	-748	-656	-670	-644	-491	-491
Sportaccommodaties	-2.683	-2.937	-2.746	-3.174	-2.583	-2.619
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-814	-859	-669	-602	-593	-593
Musea	-524	-600	-583	-594	-604	-604
Cultureel erfgoed	-865	-825	-810	-861	-858	-836
Media	-555	-582	-560	-560	-560	-560
Lasten	***-6.188***	***-6.459***	***-6.038***	***-6.434***	***-5.690***	***-5.703***
Sportbeleid en activering	293	120	183	157	4	4
Sportaccommodaties	612	614	701	701	701	701
Cultureel erfgoed	85	83	75	75	75	75
Media	29	0	0	0	0	0
Baten	***1.019***	***818***	***959***	***933***	***780***	***780***
Saldo van baten en lasten	**-5.169**	**-5.642**	**-5.079**	**-5.501**	**-4.910**	**-4.923**
Onttrekkingen	383	383	218	218	210	200
Mutaties reserves	**383**	**383**	**218**	**218**	**210**	**200**
Sport, Cultuur en Recreatie	**-4.786**	**-5.258**	**-4.861**	**-5.283**	**-4.699**	**-4.723**

Toelichting op de wijzigingen in deze begroting ten opzichte van de kadernota

Ten opzichte van de kadernota zijn er in dit begrotingsprogramma geen nieuwe ontwikkelingen.

Samengevat perspectief voor dit programma

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Primitieve begroting	**-5.833**	**-5.139**	**-5.135**	**-5.091**
Voorjaarsrapportage 2024	307	-676	-76	-76
Kadernota 2025-2028	-2	-2	-2	-2
Uitgangspositie Programmabegroting 2025-2028	**-5.528**	**-5.817**	**-5.212**	**-5.168**
Begroting 2025-2028				
Ombuigingen	68	122	130	130
Nieuw beleid	41	131	131	131
Loon- en prijsontwikkeling	535	348	348	338
Kapitaallasten	23	-66	-95	-153
Begroting 2025-2028	**667**	**534**	**513**	**445**
Saldo inclusief Programmabegroting 2025-2028	**-4.861**	**-5.283**	**-4.699**	**-4.723**

Programma 07. Sociaal domein en Gezondheid

Visie

Kinderen en jongeren groeien op in een gezond opgroeiklimaat en veilige omgeving en kunnen zo hun talenten ontwikkelen. Culemborgers zijn in de basis gezond en hebben een gezonde leefstijl. Inwoners hebben een betekenisvolle invulling van hun dag. Zij werken of participeren op een andere manier in de maatschappij. Bijvoorbeeld door vrijwilligerswerk te doen of door zich te ontwikkelen. Op deze manier zijn steeds meer inwoners duurzaam aan het werk en vinden nieuwkomers hun plek in de samenleving.

In Culemborg willen we dat inwoners zich geen zorgen hoeven te maken over hun bestaanszekerheid. Daar doen we als gemeente alles aan dat binnen onze macht ligt. Ook willen we dat alle inwoners mee kunnen doen, ongeacht leeftijd, beperking, culturele achtergrond of financiële mogelijkheden. Meedoen is namelijk niet alleen leuk, maar ook goed voor sociale verbindingen, gezondheid en welzijn. Inwoners ontmoeten elkaar in buurten, (sport)verenigingen en bij culturele activiteiten.

Op verschillende momenten in het leven kan een mens extra zorg of ondersteuning nodig hebben. Bijvoorbeeld een jongere die hulp nodig heeft om een weerbare jongvolwassene te worden. Of iemand die plotseling zijn baan verliest. Of ieder die simpelweg ouder wordt en meer hulp nodig heeft om zelfstandig te kunnen blijven leven. Mantelzorgers, buren, vrijwilligers en verenigingen geven elkaar steun. We staan als gemeente naast onze inwoners en zorgen waar nodig voor aanvullende hulp of professionele zorg.

Wat willen we bereiken en gaan we daarvoor doen?

Binnen dit programma streven we verschillende doelen na, waaraan we in 2025 (verder) werken. Hieronder volgen die doelen en de activiteiten, verdeeld over zeven thema's:

1. Sociaal Team Culemborg
2. Opgroeien
3. Gezondheid
4. Samen leven & ondersteunen
5. Rondkomen
6. Werk & Maatschappelijke bijdrage
7. Wonen voor doelgroepen

1. Sociaal Team Culemborg

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
We bieden één duidelijke toegang voor inwoners met ondersteuningsvragen.	Het toepassen van de AVE en doorbraakmethode wordt geborgd. Vorig jaar zijn die geïmplementeerd voor de verbetering van de kwaliteit en effectiviteit van onze dienstverlening. *(Ontwikkeling)*
	We investeren in een robuust en wendbaar lokaal team om ons voor te bereiden op alle ontwikkelingen (Hervormingsagenda Jeugd, vergrijzing, toekomstscenario verbeterde kind- en gezinsbescherming, kwetsbare bestaanszekerheid) en bezuinigingen die op ons afkomen. Dit vraagt om het op orde brengen van de vaste formatie (wmo en jeugd), zodat we geen externe inhuur meer nodig hebben en duurzaam kunnen ontwikkelen in kennisopbouw en actieve regievoering. *(Ontwikkeling)*
	Inwoners kunnen bij het Sociaal Team Culemborg terecht voor informatie, advies, lichte ondersteuning en toeleiding naar voorzieningen vanuit Wmo, Jeugdwet, armoedebeleid en schuldhulpverlening. Hiertoe wordt in netwerkverband samengewerkt met onze maatschappelijke partners (Santé Partners, MEE Vivenz en ElkWelzijn). *(Going concern)*
	Inwoners snel en deskundig helpen. *(Going concern)*
	Inwoners weten het Sociaal Team Culemborg te vinden en zijn tevreden over de dienstverlening. *(Going concern)*

2. Opgroeien

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Kansrijk opgroeien. Meer jeugdigen kunnen hun talenten ontwikkelen en opgroeien tot volwassenen die volwaardig deelnemen aan de samenleving.	Voor alle Culemborgers t/m 17 jaar is een gratis bibliotheekpas beschikbaar. Jeugdigen uit gezinnen met minimale financiën kunnen een beroep doen op Stichting Leergeld in de ondersteuning van het aanschaffen van schoolmaterialen. Ook kunnen zij gebruik maken van het Jeugdfonds Sport en Cultuur en de tegemoetkoming voor ouders die geen kinderopvangtoeslag (KOT) krijgen voor peuteropvang. *(Going concern)*
	Talentontwikkeling van Culemborgse jeugdigen stimuleren via onder meer de Brede School Culemborg, de doorgaande leeslijn 0-18 jaar (bibliotheek Rivierenland), HUB Rivierenland en Speaking Minds. *(Going concern)*

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
(vervolg) **Kansrijk opgroeien.** Meer jeugdigen kunnen hun talenten ontwikkelen en opgroeien tot volwassenen die volwaardig deelnemen aan de samenleving.	Het pedagogisch opgroeiklimaat en ondersteunen van gezinnen versterken. Ouders en opvoeders hebben toegang tot laagdrempelige opvoedondersteuning. Respijtzorg mogelijkheden inzetten wanneer ouders/opvoeders overbelast zijn. *(Going concern)*
	De inzet voor kansengelijkheid in samenwerking met het onderwijs wordt beschreven in programma 05 Onderwijs.
Goed in je vel. Meer jeugdigen zitten fysiek en mentaal goed in hun vel en groeien op in een gezond opgroeiklimaat.	We bereiden ons voor op het overdragen van de taken Jeugdgezondheidszorg Santé Partners 0–4 jaar naar een andere partner per 2026. *(Ontwikkeling)*
	In samenwerking met de huisartsen, jeugdartsen, het onderwijs en de GGD werken we uit wat normaliseren van professionals vraagt in de praktijk. En hoe we hier gezamenlijk handen en voeten aan kunnen geven. *(Ontwikkeling)*
	We werken via het programma Hervormingsagenda Jeugd aan: - Het verstevigen van de pedagogische basis (het informele netwerk een prominente rol geven door het implementeren van de methodiek Jouw ingebrachte Mentor) - Domeinoverstijgende samenwerking (investeren in bestaanszekerheid om opvoedproblemen te voorkomen, overgang van 18- naar 18+) - Een stevig lokaal team (jeugdondersteuner huisartsen, maatwerkaanbod vrij toegankelijk organiseren) - Kwaliteitsverbetering, blijven leren en datagestuurd werken *(Ontwikkeling)*
	Via de Jeugdgezondheidszorg (consultatiebureau, gezondheidsonderzoeken op school en de uitvoering van het rijksvaccinatieprogramma) stimuleren we een gezonde ontwikkeling. Daarmee signaleren we ook waar dit mogelijk niet goed loopt. *(Going concern)*
	We geven uitvoering aan onze wettelijke taken rondom registratie-, toezicht en handhaving kinderopvang, om daarmee onze kwalitatief goede kindvoorzieningen te behouden. *(Going concern)*
	We stimuleren (via ketenpartners) voorlichting en laagdrempelige ondersteuning rondom mentale weerbaarheid en het voorkomen middelengebruik onder jeugdigen (en opvoeders). *(Going concern)*

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
(vervolg) **Goed in je vel.** Meer jeugdigen zitten fysiek en mentaal goed in hun vel en groeien op in een gezond opgroeiklimaat.	Inzet van schoolmaatschappelijk werk op het primair en voortgezet onderwijs voor korte, preventieve en laagdrempelige ondersteuning aan kinderen, jongeren en ouders. *(Going concern)*
	Via de jeugdconsulenten van het Sociaal Team Culemborg ontvangen jeugdigen en hun ouders/opvoeders de jeugdhulp (maatwerkvoorzieningen) die zij nodig hebben. Multidisciplinair overleg wordt in voorkomende gevallen (meervoudige problemen in gezinnen) ingezet om de hulpverlening af te stemmen en te versterken. *(Going concern)*
	Onderdeel van het Sociaal Team Culemborg is een relatiedesk, waarin ouders in een vroeg stadium worden ondersteund bij echtscheidingsproblematiek. De ondersteuning is onder meer om de gevolgen voor de kinderen zo veel mogelijk te beperken. *(Going concern)*
Veilig opgroeien. Meer jeugdigen groeien op in een veilige omgeving (thuis, op school, op straat) en maken veilige keuzes.	In de Bommelerwaard loopt de proeftuin jeugdbescherming Bommelerwaard (een veiligheidsteam met onder meer jeugdbeschermers, Raad voor de Kinderbescherming, lokaal team) af in 2024. Er wordt nagedacht over voortzetting van dit team en de mogelijkheid voor andere gemeenten hierbij aan te haken. Deze ontwikkeling zal in de loop van 2025 duidelijk worden en zo ook een deelname van Culemborg aan zo'n team. *(Ontwikkeling)*
	Switch is een project op het voortgezet onderwijs waarin het jongerenwerk voorlichting en ondersteuning aan jongeren geeft op het KWC en O.R.S. Lek en Linge. Voortzetting na 2025 is afhankelijk van financiële mogelijkheden. *(Ontwikkeling)*
	In het Sociaal Team Culemborg zitten aandachtsfunctionarissen huiselijk geweld en kindermishandeling. Zij dragen bij aan de aanpak hiervan door voorlichting, training collega's, etc. *(Going concern)*
	Vanwege een toename van complexe problematiek is er een lokale overlegtafel jeugd en gezin voor vastgelopen casuïstiek. Veilig Thuis, Jeugdbescherming Gelderland, het Sociaal Team en de procesregisseur jeugd en gezin sluiten hierbij aan. *(Going concern)*

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
(vervolg) **Veilig opgroeien.** Meer jeugdigen groeien op in een veilige omgeving (thuis, op school, op straat) en maken veilige keuzes.	De regisseur jeugdbescherming is vanuit het Sociaal Team een vast aanspreekpunt voor de Gecertificeerde Instellingen (GI). Het is de schakel tussen vrijwillig- en gedwongen jeugdhulp. Dit sluit aan bij de Gelderse verbeteragenda voor de Jeugdbescherming. De Regisseur werkt nauw samen met de G597I's en is betrokken bij alle gezinnen met jeugdigen die een jeugdbeschermingsmaatregel hebben. *(Going concern)*
	De inzet voor veiligheid thuis en op straat wordt beschreven in programma 02 Veiligheid.

3. Gezondheid

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Gezond leven en gezond zijn. Meer inwoners hebben een gezonde leefstijl. En meer inwoners zijn fysiek en mentaal gezond.	Uitvoeren van het plan 'Gezond en Actief Culemborg' met alle partners uit de stad. Het plan kent vijf speerpunten: 1. *Passend beweegaanbod*: sportakkoord 2.0, inzet van de combinatiefunctionarissen als buurtsportcoach/ beweegcoach/ verenigingsondersteuning, Feel Alife Event. 2. *Gezondheidsbevordering*: Gezondheidsverschillen terugdringen, bevorderen mentale gezondheid volwassenen/ouderen, ketenaanpak voor volwassen met overgewicht en opzetten virtueel gezondheidsloket. 3. *Gezond opgroeien:* kansrijke start voor alle kinderen, ketenaanpak voor bevordering van de mentale gezondheid van kinderen in het voorgezet onderwijs, ketenaanpak voor kinderen met overgewicht/ obesitas in het primair en voorgezet onderwijs, vroeg signaleren van middelengebruik onder jongeren binnen het onderwijs, sport en sociaal welzijn. 4. *Vitaal ouder worden*: Culemborg dementievriendelijk, ketenaanpak valpreventie, seniorenbeurs, ondersteuningsaanbod voor ouderen is inzichtelijk en toegankelijk in de wijk. 5. *Sterke sociale basis*: inzetten op Een tegen eenzaamheid, Welzijn op recept, mantelzorgondersteuning. Culturele activiteiten krijgen plaats in bestaande Culemborgse activiteiten in de sociale basis. *(Ontwikkeling)*

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
(vervolg) **Gezond leven en gezond zijn.** Meer inwoners hebben een gezonde leefstijl. En meer inwoners zijn fysiek en mentaal gezond.	Monitoren van de inzet en uitvoering van publieke gezondheidstaken door GGD Gelderland-Zuid in de gemeente Culemborg, conform de Gemeenschappelijke Regeling GGD Gelderland-Zuid. *(Going concern)*
	We zorgen voor een goede uitvoering van het Rijksvaccinatieprogramma en dragen daarmee bij aan een hoge vaccinatiegraad in de stad. *(Going concern)*
	Inwoners voorlichten en preventieve ondersteuning bieden bij middelengebruik en mentale gezondheid voor zowel jeugdigen als volwassen inwoners. *(Going concern)*
Gezonde leefomgeving. Meer inwoners wonen in een prettige leefomgeving, die uitnodigt tot gezond gedrag.	Deze inzet voor deze doelstelling vindt voornamelijk plaats binnen het fysieke domein, zie programma 09 Wonen, Stedelijke vernieuwing en Ruimte.
	Vanuit het project Gezond en Actief Culemborg worden dementievriendelijke looproutes gerealiseerd. *(Ontwikkeling)*
	Vanuit het thema gezondheidsbevordering van Gezond en Actief Culemborg (GAC) houden we bij besluitvorming over de fysieke leefomgeving rekening met beweeg-, gezondheid-, en sociale aspecten. We maken daarbij gebruik van gezondheidskundige kennis, ondersteund door de GGD. *(Going concern)*

4. Samen leven & ondersteunen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Sociale verbinding. Meer inwoners ontmoeten elkaar, voelen zich verbonden en minder inwoners ervaren eenzaamheid.	Inwoners kunnen terecht in verschillende buurthuizen. BonVie en de Salaamander worden doorontwikkeld tot bruisende locaties voor ontmoeting, activiteiten, informatie, advies en laagdrempelige ondersteuning door de Sociaal Teams. *(Going concern + ontwikkeling)*
	ElkWelzijn op meedoen & ontmoeten: ondersteunen van buurtactiviteiten en activiteiten in de buurthuizen, wijkcoaches en buurtbemiddeling. *(Going concern)*
	Diverse evenementensubsidies en ondersteuning van het verenigingsleven dragen bij aan de sociale verbinding in de stad. *(Going concern)*
	Vanuit het project Gezond en Actief Culemborg werkt de coalitie Een tegen eenzaamheid aan het tegengaan van eenzaamheid van ouderen en sinds 2024 ook van andere inwoners. *(Going concern)*
	We subsidiëren Vizier als antidiscriminatievoorziening in Culemborg. *(Going concern)*

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Omzien naar elkaar. Meer inwoners zetten zich in voor elkaar en voor de directe leefomgeving.	ElkWelzijn: coördinatie, scholing en ondersteuning van vrijwilligers, maatjesproject, mantelzorgondersteuning en mantelzorgcompliment. *(Going concern)*
	Stichting Buurtgezinnen koppelt gezinnen die steun kunnen gebruiken aan steungezinnen in de buurt. *(Going concern)*
	Stichting Present koppelt vrijwilligers aan hulpvragen in de buurt. *(Going concern)*
	Wijkgericht werken en de inzet van het Initiatievenloket/Buurtpanel. Meer hierover is opgenomen in programma 1. Bestuur en Ondersteuning.
Meedoen & zelfredzaamheid. Meer inwoners kunnen meedoen in de samenleving én wonen zo veel en zo lang mogelijk thuis, zo nodig met ondersteuning.	In het kader van de vergrijzing investeren we in onze voorzieningen: • we werken een plan uit om aan laagdrempelige dagactiviteiten voor mensen met dementie te ontwikkelen in Oost Culemborg. • we versterken het programma Vitaal ouderen (uit het GAC) op de onderdelen: netwerkvorming, samenkracht en gemeenschapszin, diversiteit van de doelgroep, bewustzijn van de jongere ouderen. *(Ontwikkeling)*
	We ondersteunen diverse projecten en voorliggende voorzieningen voor het meedoen en zelfredzaamheid van ouderen, zoals: Culemborg Dementievriendelijk, Odensehuis, Alzheimer café, seniorenbeurs, onze buurthuizen met dagactiviteiten, dagactiviteiten voor migrantenouderen en de wijkcoaches met aandachtsgebied ouderen. *(Going concern)*
	We ondersteunen diverse projecten en voorliggende voorzieningen voor psychisch kwetsbare inwoners, zoals onze buurthuizen, Wijk-GGZ en Inloop-GGZ, de crisisbeoordelingskamer en het Meldpunt Bijzondere Zorg. *(Going concern)*
	Volwassen inwoners kunnen aan hun basisvaardigheden werken, bijvoorbeeld via het Leerhuis Culemborg. *(Going concern)*
	Via de Wmo-consulenten van het Sociaal Team Culemborg kunnen inwoners op verschillende manieren ondersteund worden: • Fysieke hulpmiddelen en overige voorzieningen voor mensen met een fysieke beperking. • Dienstverlening voor de ondersteuning van zelfstandig wonen, zoals huishoudelijke ondersteuning, individuele en groepsbegeleiding en vervoer. *(Going concern)*

5. Rondkomen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Grip op financiën. Meer inwoners hebben grip op hun financiën of krijgen hulp daarbij.	We faciliteren ondersteunende maatschappelijke voorzieningen zoals de Formulierenbrigade, het Leerhuis (werken aan basisvaardigheden) en SchuldHulpMaatje Culemborg. Inwoners kunnen ook ondersteund worden door de budgetcoach vanuit het STC. Professionele en vrijwilligersorganisaties werken samen en stemmen de dienstverlening op elkaar af. *(Going concern)*
	We geven informatie en voorlichting over grip op financiën: verjaardagskaart 18-jarigen, week van de armoede in middelbaar onderwijs, Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) vanuit de bibliotheek, voorlichting gerelateerd aan landelijke campagnes. En we zijn aangesloten bij gezondverzekerd.nl, Geldfit.nl en de potjescheck.nl. *(Going concern)*
Minder armoede. Minder inwoners leven in armoede.	Onze inkomensondersteunende maatregelen sluiten beter aan op de behoefte van de doelgroep. We scherpen deze aan op basis van de Minima-effectrapportage van het Nibud (eind 2023) en de Benchmark Armoede en Schulden. *(Ontwikkeling)*
	Samen met een aantal regiogemeenten en zorgverzekeraars werken we aan de pilot voorkomen vermijden mondzorg van VWS. *(Ontwikkeling)*
	We voeren via het Sociaal Team Culemborg verschillende inkomensondersteunende maatregelen uit waaronder de bijzondere bijstand en de individuele inkomenstoeslag. *(Going concern)*
	Werkzaak Rivierenland verstrekt bijstandsuitkeringen aan onze inwoners. Daarnaast voert Werkzaak het Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) uit. *(Going concern)*
	We faciliteren een uitgebreid pakket aan regelingen en voorzieningen, waardoor inwoners met een laag inkomen mee kunnen doen in de samenleving: Jeugd- en Volwassenenfonds Sport en Cultuur, Doe mee(r) regeling, Stichting Leergeld West Betuwe, voedselvoorzieningen, kleding- en speelgoedbank, collectieve ziektekostenverzekering, kwijtschelding gemeentelijke belastingen. *(Going concern)*

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Schuldenvrij. Meer inwoners zijn schuldenvrij.	Een aanbod voor een saneringskrediet voor jongvolwassenen is in ontwikkeling, als hernieuwde inzet van het perspectief traject jongvolwassenen. *(Ontwikkeling)*
	Signalen van beginnende schulden worden vroeg gedeeld (vroegsignalering). Inwoners met betalingsachterstanden worden actief benaderd door Team Vroeg Eropaf (vanuit het STC). *(Going concern)*
	Inwoners met geldzorgen of schulden wordt door Schuldhulpverlening (vanuit het STC) passende begeleiding en hulpverlening geboden gericht op financiële zelfredzaamheid op de lange termijn. Inwoners met problematische schulden worden een schuldregeling geboden. *(Going concern)*
	Ons hulpaanbod aan ondernemers met schulden wordt bestendigd met het Ondernemersloket (vanuit het STC). *(Going concern)*

6. Werk & Maatschappelijke bijdrage

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Arbeidsparticipatie Meer inwoners werken of participeren, waar nodig met ondersteuning.	Voor de landelijke hervorming van de arbeidsmarktinfrastructuur wordt ook in de Rivierenland een Regionaal Werkcentrum opgericht. Dit wordt het centrale loket voor werkgevers, werkzoekenden en werkenden. *(Ontwikkeling)*
	Werkzaak Rivierenland ondersteunt onze (kwetsbare) inwoners bij deelname aan de arbeidsmarkt. *(Going concern)*
	Voor inwoners die dat nodig hebben zijn er beschutte werkplekken beschikbaar. *(Going concern)*
Ontwikkeling Meer inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt ontwikkelen zich.	Inwoners die zich langdurig in een uitkeringssituatie bevinden ontvangen persoonlijke begeleiding van een participatiecoach (vanuit het Sociaal Team Culemborg). *(Going concern)*
	Laaggeletterde inwoners kunnen terecht bij het Leerhuis (voor het versterken van de basisvaardigheden), ROC Rivor (taalcursussen NT1, NT2) en de bibliotheek voor taal- en rekenlessen en het verbeteren van de digitale vaardigheden. *(Going concern)*
	Het inburgeringsaanbod in Culemborg bestaat uit: intake door Regio Rivierenland, praktische begeleiding (eerste half jaar door Vluchtelingenwerk, daarna door ElkWelzijn) en de inburgeringsroutes door ROC Rivor. *(Going concern)*

7. Wonen voor doelgroepen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Prettig en passend wonen. Meer inwoners hebben een passende woonruimte in een passende woonomgeving.	We sturen op voldoende woningen voor doelgroepen. Meer hierover is opgenomen in begrotingsprogramma programma 9. Wonen, Stedelijke vernieuwing en Ruimte.
	In 2025 ontwikkelen we samen met onze partners een woon-welzijn-zorgvisie voor Culemborg, inclusief een sociaal toetsingskader voor nieuwe woon-zorginitiatieven. *(Ontwikkeling)*
	We ontwikkelen samen met andere gemeenten een visie op de Maatschappelijke Opvang in Gelderland-Zuid. *(Ontwikkeling)*
	We gaan door met de inrichting van Beschermd Thuis in Rivierenland. We werken het stappenplan uit het advies van het Transitieteam Beschermd Thuis (in opdracht van het ministerie van VWS) uit en verkennen de scenario's voor de inrichting van Beschermd Thuis in Rivierenland. *(Ontwikkeling)*
	Via de Wmo-consulenten van het Sociaal Team Culemborg kunnen inwoners woningaanpassingen aanvragen. *(Going concern)*
	Op het gebied van wonen en zorg zorgen we voor: • Voldoende plekken voor Beschermd Wonen, Beschermd Thuis en de Maatschappelijke Opvang. • Indicering van Beschermd Wonen, Beschermd Thuis en de Maatschappelijke Opvang door GGD Gelderland-Zuid • Uitstroompunt Beschermd Wonen Rivierenland door Regio Rivierenland. • Beschikbaarheid van geclusterde woningen • Vanuit STC: afstemming met CIZ over indicatiestelling voor verpleeghuizen (overgang van Wmo naar Wlz) *(Going concern)*
Dak boven je hoofd. Minder inwoners zijn dak- of thuisloos.	Op basis van de visie op de Maatschappelijke Opvang ontwikkelen we in 2025 een plan van aanpak voor dak – en thuisloosheid voor Gelderland-Zuid. Dit plan wordt in lijn gebracht met de ambities uit de Woonladder en de doelen en actiepunten uit het Nationaal Actieplan Dakloosheid. *(Ontwikkeling)*
	We bieden begeleiding aan dakloze EU-arbeidsmigranten via de inzet van stichting Barka. Deze stichting richt zich op de terugkeer naar werk en ondersteuning bij remigratie. *(Going concern)*

Ombuigingen en ombuigingsopdrachten

Binnen dit programma zijn er verschillende ombuigingen, waarmee we in de komende jaren evenwicht beogen te bereiken tussen onze uitgaven en inkomsten. Deze ombuigingen komen voort uit de Kadernota 2025-2028 en in deze begroting werken we deze verder uit.

Niet verlenen subsidie aan Linawijs.
We bouwen de structurele subsidie aan Linawijs af.

Invoeren maatregelen Hervormingsagenda Jeugd.
Een belangrijk onderdeel van de Hervormingsagenda Jeugd is het realiseren van een duurzaam financieel houdbaar stelsel. De ombuigingsopgave binnen de uitgaven voor jeugdhulp bedraagt € 1,4 miljoen voor de gemeente Culemborg. Dit bedrag is gebaseerd op het landelijke financiële kader uit de Hervormingsagenda Jeugd. Landelijk is afgesproken dat gemeenten de besparing uit de hervormingsagenda volledig in hun begrotingen verwerken. In de kadernota zijn de landelijke bedragen met een ingroeipad opgenomen, te weten € 700.000 in 2026, oplopend tot € 1,4 miljoen in 2027. Om de doelen uit de Hervormingsagenda te behalen, zullen we investeringen moeten doen om de interventies te kunnen uitvoeren, wat neerkomt op € 300.000 per jaar. De kosten gaan voor de baten uit.

Over de startnotitie van de Hervormingsagenda Jeugd wordt op 17 oktober 2024 door de gemeenteraad besloten. In deze startnotitie wordt het proces beschreven dat we doorlopen om bij te dragen aan het behalen van de benodigde besparingen en welke speerpunten we daarbij hanteren. Het programma zal in 2025 van start gaan en heeft een looptijd van vier jaar. Het streven is om het landelijke bedrag van € 1,4 miljoen te besparen. Of we dit daadwerkelijk kunnen realiseren, is afhankelijk van verschillende factoren waarop de gemeente beperkt invloed kan uitoefenen.

De Hervormingsagenda Jeugd richt zich onder andere op een landelijke herziening van het Jeugdhulpstelsel. Een essentieel onderdeel van deze herziening is het opleggen van verplichte regionale samenwerking binnen robuuste regio's. Deze samenwerking moet op termijn worden vastgelegd in een gemeenschappelijke regeling, zoals bedoeld in de Wet gemeenschappelijke regelingen. Dit vereist aanzienlijke voorbereiding en inzet op regionaal niveau.

Onafhankelijke cliëntondersteuning beleggen bij één partner.
Op dit moment is de onafhankelijke cliëntondersteuning belegd bij drie partners: vrijwilligers van Elk Welzijn, MEE en Zorgbelang. Om kosten te besparen is het de bedoeling om de onafhankelijke cliëntondersteuning (OCO) nog maar bij één partij te beleggen.

Schrappen budget "bijdragen overheden subsidieregeling" voor 24-uursplekken.
Rivierenland heeft de bekostiging van de 24-uursplekken in 2016 tijdelijk overgenomen vanwege stijgende kosten voor Nijmegen voor de opvang van dakloze mensen. Inmiddels bekostigt Nijmegen de 24-uursplekken weer zelf en is dit budget geschrapt.

Afbouw subsidie Jobhulp.
De subsidie aan Jobhulp wordt afgebouwd. Conform de motie "Jobhulp steunen bij ombuiging" (juni 2024) vindt er overleg plaats tussen Werkzaak en Jobhulp over de dienstverlening door Jobhulp voor Culemborgse werklozen.

Vroegsignaleringsprogramma.
Met de huidige aanbieder van het vroegsignaleringssysteem is een nieuwe overeenkomst afgesloten, waarmee de maandelijkse kosten aanzienlijk worden verlaagd.

Welke ontwikkelingen zijn er verder in 2025?

Afbouw residentiële jeugdzorg
Een ambitie binnen de Hervormingsagenda jeugd is om jeugdigen zo thuis mogelijk te laten opgroeien, wat heeft geleid tot een afbouw van de residentiële zorg. Dit betekent dat er soms intensieve ambulante zorg in de thuissituatie nodig is, wat druk uitoefent op het Sociaal Team en de kosten voor ambulante hulp verhoogt. Daarnaast zien we de afgelopen jaren een trend waarbij steeds meer complexe veiligheidscasuïstiek naar de Sociale Teams komt. Dit is enerzijds te wijten aan wachtlijsten in de specialistische zorg en anderzijds aan het afnemen van het aantal uithuisplaatsingen en trajecten in het gedwongen kader.

Participatiewet in balans
Het wetsvoorstel ‘Participatiewet in balans’ ligt momenteel bij de Raad van State voor advies. De planning is dat deze wetswijziging op 1 januari 2025 in werking treedt. Dit wetsvoorstel is bedoeld om knelpunten in de huidige wet weg te nemen door mensen centraal te stellen en uit te gaan van vertrouwen. Zo wil het kabinet de Participatiewet beter laten aansluiten op wat mensen (aan)kunnen en nodig hebben. Professionals krijgen meer ruimte om hen hierbij te ondersteunen. Deze wijziging heeft met name invloed op de werkzaamheden van Werkzaak Rivierenland.

Welke verbonden partijen leveren een bijdrage aan dit programma?

Werkzaak Rivierenland	
Betrokkenheid bij de doelen uit dit programma	Werkzaak streeft naar een zo hoog mogelijke arbeidsparticipatie van de inwoners van de deelnemende gemeenten en, indien nodig, het verstrekken van uitkeringen aan de doelgroep voor de kosten van levensonderhoud. De gemeenschappelijke regeling voert de wettelijke taken uit die deelnemers hebben op grond van de Participatiewet, met uitzondering van bijzondere bijstand.
Belangrijkste ontwikkelingen in 2025	In 2025 wordt de nieuwe wet Participatiewet in Balans ingevoerd. Met deze moet de uitvoering voor gemeenten (ontwikkelbedrijven) eenvoudiger en kunnen professionals meer rekening houden met wat er speelt in iemands leven. De ambities van Werkzaak voor 2025 zijn onder andere de uitbouw van strategisch partnerschap met werkgevers en focus op duurzaam werk. Reeds in 2024 is de rijksbijdrage SW verhoogd gericht op het versterken van de infrastructuur van sociale ontwikkelbedrijven. Landelijk gaat dit om 63,9 miljoen euro; voor de gemeenten van Werkzaak gaat het om een eenmalige toevoeging van 753.000 euro. In voorjaar 2025 worden een aantal voorstellen besproken binnen deze bestuurlijke opdracht.

GGD Gelderland-Zuid	
Betrokkenheid bij de doelen uit dit programma	Voor de uitvoering van gemeentelijke taken in de begrotingsperiode 2025 e.v. stuurt de gemeente op de volgende speerpunten richting de GGD: 1. Reactie op het zorginfarct: de GGD moet als schakel tussen het sociaal en medisch domein primair inzetten op preventie, gezondheidsbevordering en -bescherming, in lijn met de GALA en IZA. Dit vereist een sterkere verbinding tussen zorg en welzijn, waarbij de sociale basis wordt versterkt. 2. Versterking van het samenspel tussen gemeenten en GGD: het gezamenlijk sturen op maatschappelijke en lokale opgaven, zoals binnen Culemborg, is cruciaal. Dit vraagt om heldere afspraken over taken, rollen en verantwoordelijkheden, verbeterde overlegvormen, en tijdige agendering. De GGD moet relevante sturingsinformatie tijdig verstrekken, ruimte bieden voor maatwerk binnen facultatieve uren en zorgen voor goede informatievoorziening aan het Algemeen Bestuur en de raad.
Belangrijkste ontwikkelingen in 2025	De maatschappelijke opgaven van verbonden gemeenten, de gezondheidssituatie van inwoners, en ontwikkelingen op lokaal, regionaal en landelijk niveau vormen de basis voor de Meerjarenstrategie van de GGD Gelderland-Zuid 2024–2027. De GGD richt zich op vier strategische thema's: 1. Informatiegestuurde aanpak als basis voor betrouwbare advisering; 2. Adviseren over preventie en vormgeven groepsgerichte preventie; 3. Versterken samenwerking zorg en veiligheid ten behoeve van betere inwonersondersteuning; 4. Gezondheidsbescherming en -bevordering in het sociale en fysieke domein. De GGD hanteert daarbij twee leidende principes: 1. Aansluiting bij de gemeenten: de GGD is de gezondheidsdienst van en voor gemeenten, waarbij lokale nabijheid en de rol van gemeenten als opdrachtgever en netwerkpartner centraal staan. 2. Netwerkaanpak: samenwerken met partners op lokaal, regionaal en landelijk niveau voor het versterken van dienstverlening en het waarborgen van kwaliteit voor inwoners, waarbij verbinden van kennis en samenwerking met partners op lokaal, regionaal en landelijk niveau centraal staat.

Indicatoren

Hieronder zijn de verplichte indicatoren opgenomen vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) voor provincies en gemeenten. Over de voortgang van alle indicatoren uit de Koers Sociaal Domein rapporteren we op een later moment.

Indicatoren	Werkelijk 2021	Werkelijk 2022	Werkelijk 2023	Meetinstrument
Verplichte indicatoren				
Opgroeien				
23. Kinderen in uitkeringsgezin	4%	5%	nog geen gegevens	Wsgj.nl - BBV (Verwey Jonker)
30. Jongeren met jeugdbescherming	0,8%	0,7%	0,8% [1)]	Wsjg.nl - BBV (CBS)
22. Jongeren met een delict voor de rechter	1%	1%	1%	Wsgj.nl - BBV (Verwey Jonker)
29. Jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp	14,7%	14,3%	13,9% [1)]	Wsjg.nl - BBV (CBS)
31. Jongeren met jeugdreclassering	geen data	geen data	geen data	Wsjg.nl - BBV (CBS)
Samen leven en ondersteunen				
32. Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo *per 10.000 inwoners*	60	62	62	Wsjg.nl – BBV (GMSD)
Werk & maatschappelijke bijdrage				
21. Banen *(per 1.000 inwoners 15-64 jaar)*	732,7	756	741,4	Wsjg.nl - BBV (LISA)
24. Netto arbeidsparticipatie	71,5%	72,9%	74,1%	Wsjg.nl - BBV (CBS)
26. Werkloze jongeren	1%	1%	nog geen gegevens	Wsjg.nl - BBV (Verwey Jonker)
27. Personen met een bijstandsuitkering *per 10.000 inwoners*	345,1	286,5	287	Wsjg.nl - BBV (CBS)
28. Lopende re-integratievoorzieningen *per 10.000 inwoners*	79,7 [2)]	85,2 [2)]	84,9 [2)]	Wsjg.nl - BBV (CBS)

[1)] Voorlopige cijfers

[2)] Het aantal re-integratievoorzieningen is substantieel lager dan gemiddeld in Nederland, omdat Werkzaak een werkcoach niet als re-integratievoorziening beschouwt/registreert, terwijl vergelijkbare dienstverleners dit wel doen.

NB. de nummers voor de verplichte indicatoren komen overeen met het BBV, ontbrekende nummers zijn niet meer in gebruik

Toelichting op de indicatoren

Kinderen in uitkeringsgezin
Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.

Jongeren met jeugdbescherming
Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.

Jongeren met een delict voor de rechter
Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.

Jongeren met jeugdhulp
Hulp en zorg zoals deze bedoeld is in de Jeugdwet.

Jongeren met jeugdreclassering
Het percentage jongeren met jeugdreclassering ten opzichte van alle jongeren in de leeftijd van 12 tot 23 jaar. Dit is een verplichte indicator, maar niet van alle gemeenten zijn data bekend.

Cliënten met een maatwerkarrangement WMO
Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de WMO. Voor de WMO gegevens geldt dat een referentiegemiddelde gebaseerd is op het aantal deelnemende gemeenten.

Banen
Het aantal banen per 1000 inwoners in de leeftijd van 15 tot en met 64 jaar.

Netto arbeidsparticipatie
Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.

Werkloze jongeren
Personen van 16 t/m 22 jaar die als werkzoekende staan ingeschreven bij het UWV Werkbedrijf en tegelijkertijd geen baan hebben als werknemer.

Personen met een bijstandsuitkering
Het aantal personen met een uitkering op grond van de Participatiewet. Uitkeringen aan personen in een instelling en dak- en thuislozen zijn niet inbegrepen.

Lopende re-integratievoorzieningen

Deze indicator toont het aantal inwoners dat gebruik maakt van een re-integratievoorziening op basis van de Participatiewet. Dit is een voorziening die door de gemeente wordt ingezet om de afstand tot de arbeidsmarkt van een cliënt te verkleinen, waarbij het doel op de langere termijn altijd arbeidsinschakeling is.

Actueel beleid en regelgeving

Wettelijke kaders

- Jeugdwet (2015)
- Wet Maatschappelijke Ondersteuning (2015)
- Participatiewet (2015)
- Wet Publieke Gezondheid
- Wet Inburgering (2021)
- Wet kinderopvang
- Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (2021)
- Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB)

Beleidskaders, verordeningen en beleidsregels

- Algemene Subsidieverordening gemeente Culemborg (2014)
- Meerjaren Ontwikkelingsplan Subsidiebeleid 2023-2025
- Beleidsnota WMO-Jeugd 2021-2024
- Verordening maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp Culemborg 2020
- Beleidsregels Wmo/jeugd (2021)
- Beleidsregels Wmo 2022 gemeente Culemborg
- Besluit maatschappelijke ondersteuning Culemborg 2024
- Beleidsplan Rondkomen (2019)
- Verordening beslistermijn schuldhulpverlening gemeente Culemborg 2021
- Beleidsregels Schuldhulpverlening gemeente Culemborg 2019
- Beleidsregels Saneringskrediet (2021)
- Verordening kwijtschelding 2023
- Verordening Langdurigheidstoeslag 2012
- Beleidsregels bijzondere bijstand gemeente Culemborg juli 2020
- Beleidsregels debiteuren bijzondere bijstand Culemborg 2021
- Meerjarenstrategie GGD Gelderland-Zuid
- Beleidsplan Jeugd Kansrijk Opgroeien 0 -12 jaar (2022)
- Beleidsplan Jeugd Kansrijk Opgroeien 12+ (2023)
- Verordening Tegemoetkoming Sociaal Medische Indicatie Kinderopvang gemeente Culemborg 2021
- Besluit om te anticiperen op de Verzamelwet hersteloperatie toeslagen (2021)
- Beleidsregels Jeugdhulp gemeente Culemborg 2022
- Beleidsregels handhaving Wet kinderopvang Culemborg (2021)
- Regioaanpak 'Samenwerken voor een sluitende aanpak jongeren' 2019 -2021
- Actieplan Aanpak jeugdwerkloosheid 2021-2025
- Meerjarenbeleidsplan Werkzaak Rivierenland

- Verordening Cliëntenparticipatie Werkzaak Rivierenland 2016
- Beleidsregels algemene en bijzondere bijstand, Participatiewet, IOAW, IOAZ en BBZ 2004
- Afstemmingsverordening Participatiewet, IOAW en IOAZ (2019)
- Re-integratieverordening Participatiewet (2017)
- Verordening tegenprestatie Participatiewet gemeente Culemborg 2016
- Verordening loonkostensubsidie Participatiewet 2017
- Verordening individuele inkomenstoeslag Participatiewet Culemborg (2017)
- Verordening verrekening bestuurlijke boete bij recidive
- Doe mee(r) regeling
- Verordening inrichting antidiscriminatievoorziening gemeente Culemborg
- Regionaal beleidsplan beschermd wonen/maatschappelijke opvang 'Samen dichtbij'
- Sluitende aanpak psychisch kwetsbare mensen 2018/2019
- Gelderse Verbeteragenda Jeugdbescherming
- Verordening bekostiging leerlingenvervoer gemeente Culemborg 2022

Wat mag het kosten?

De lasten en baten voor dit programma zijn gebaseerd op de Kadernota 2025-2028. Alle uitgangspunten en nieuwe ontwikkelingen zijn doorgerekend. Dit is de primitieve begroting 2025.

Sociaal domein en Gezondheid (bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Samenkracht en burgerparticipatie	-7.880	-12.911	-4.933	-4.459	-4.304	-4.320
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	-2.355	-2.713	-4.159	-4.127	-4.160	-4.193
Inkomensregelingen	-13.910	-14.161	-14.784	-14.768	-14.880	-15.085
WSW en beschut werk	-3.086	-3.132	-3.461	-3.242	-3.055	-2.870
Arbeidsparticipatie	-984	-1.051	-1.185	-1.261	-1.283	-1.320
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-3.016	-2.377	-1.343	-1.335	-1.335	-1.335
Hulp bij het huishouden (WMO)	-2.571	-2.830	-3.326	-3.476	-3.559	-3.643
Begeleiding (WMO)	-2.735	-3.510	-3.341	-3.438	-3.438	-3.439
Dagbesteding (WMO)	-433	0	0	0	0	0
Jeugdhulp begeleiding	-1.601	0	0	0	0	0
Jeugdhulp behandeling	-1.346	-4.009	-7.442	-6.802	-6.062	-6.022
Jeugdhulp zonder verblijf overig	-114	-283	-294	-294	-294	-294
Pleegzorg	-449	0	0	0	0	0
Gezinsgericht	-732	0	0	0	0	0
Jeugdhulp met verblijf overig	-1.280	0	0	0	0	0
Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	-2.221	-1.500	-208	-208	-208	-208
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	-763	-648	0	0	0	0
Gesloten plaatsing	-1	0	0	0	0	0

Sociaal domein en Gezondheid (bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Beschermd wonen (WMO)	-23	-46	-270	-270	-270	-270
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0	0	0	0	0	0
Jeugdbescherming	-840	-1.520	-1.626	-927	-913	-913
Jeugdreclassering	-42	0	0	0	0	0
Volksgezondheid	-1.848	-2.112	-2.440	-2.392	-2.251	-2.251
Lasten	***-48.228***	***-52.803***	***-48.814***	***-47.000***	***-46.013***	***-46.164***
Samenkracht en burgerparticipatie	5.034	8.984	286	261	182	182
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	39	0	0	0	0	0
Inkomensregelingen	7.764	8.232	8.684	8.744	8.796	8.948
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	91	42	42	42	42	42
Overige maatwerkarrangementen (WMO)	0	40	140	401	395	395
Jeugdhulp behandeling	9	0	0	0	0	0
Beschermd wonen (WMO)	256	0	440	463	394	328
Volksgezondheid	391	0	188	141	0	0
Baten	***13.585***	***17.298***	***9.780***	***10.053***	***9.810***	***9.896***
Saldo van baten en lasten	**-34.644**	**-35.505**	**-39.035**	**-36.948**	**-36.203**	**-36.268**
Stortingen	-30	-30	-30	-30	-30	-30
Onttrekkingen	602	33	33	33	33	33
Mutaties reserves	**572**	**3**	**3**	**3**	**3**	**3**
Sociaal domein en Gezondheid	**-34.072**	**-35.501**	**-39.031**	**-36.944**	**-36.200**	**-36.265**

NB. Door wijzigingen in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is de indeling in taakvelden recent verfijnd, er zijn in plaats van de oude taakvelden (veel) nieuwe taakvelden geïntroduceerd. Dat is de achtergrond van de verschillende regels met een raming van 0 voor de komende jaren.

Toelichting op de wijzigingen in deze begroting ten opzichte van de kadernota

Jeugdzorg

In de kadernota hebben we al aangegeven dat de kosten voor Jeugdzorg stijgen, niet alleen door de indexatie van tarieven, maar ook door de toenemende vraag naar zorg. In de afgelopen maanden hebben we deze ontwikkeling verder onderzocht. Culemborg past binnen een landelijke trend: er maken meer jeugdigen gebruik van jeugdhulp, terwijl de trajecten langer duren, er meer specialistische zorg wordt ingezet en er sprake is van stapeling van zorg. Bovendien blijkt dat een klein aantal jeugdigen met complexe problematiek verantwoordelijk is voor een aanzienlijk deel van de kosten. In oktober 2024 hebben we deze bevindingen uitgebreid toegelicht in een informatienotitie aan de raad.

Uit de analyses blijkt dat de kosten voor jeugdzorg hoger zullen blijven dan het budget dat in onze begroting is opgenomen, ook nadat we maatregelen hebben genomen om de kosten te beperken. Omdat we realistisch willen ramen, stellen we in deze begroting voor om voor 2025 tot en met 2028 structureel € 1.550.000 bij te ramen.

Met deze extra raming zitten we aan de onderkant van de bandbreedte van de toename die we verwachten. Dat durven we aan, omdat we erop vertrouwen dat de Commissie van Wijzen2 in het voorjaar een uitspraak doet in het voordeel van de gemeenten. Gebeurt dat niet, dan zullen we de raming wellicht in de volgende kadernota nog moeten bijstellen. Wij blijven informeren over de realisatie en ontwikkelingen via de P&C-cyclus.

Beschermd Wonen

De doordecentralisatie van Beschermd Wonen is uitgesteld. Dat betekent dat de uitvoering en de bekostiging hiervan in ieder geval tot en met 2025 een taak van centrumgemeente Nijmegen blijft. Maatschappelijke Opvang blijft sowieso een taak van de centrumgemeente. Maar er liggen ook taken bij onze gemeente. Voor de ambulante ondersteuning van mensen met ernstige psychiatrische aandoeningen heeft Culemborg structureel meer middelen nodig, om uitvoering te kunnen geven aan bestaand beleid voor de doelgroep, zoals de uitvoering van de Wijk-GGZ, de Inloop-GGZ, participatie-coaching, preventie en aanpak van dak- en thuisloosheid, begeleiding van dakloze arbeidsmigranten, uitstroom van mensen uit Beschermd Wonen en de inhuur van een procesregisseur voor de regionale ambtelijke werkgroep.

Voor de ambulante ondersteuning van mensen met ernstige psychiatrische aandoeningen ontvangen gemeenten in Gelderland-Zuid vanaf 2025 jaarlijks een deel van de overgebleven middelen uit het budget voor Beschermd Wonen en de Maatschappelijke Opvang. Na aftrek van de lokale kosten voor de ambulante ondersteuning blijven er tussen 2025 en 2028 naar verwachting middelen over op het budget voor Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang. Deze bedragen zijn echter lager dan waar we in onze begroting vanuit gingen. Dat komt omdat er in de nieuwe regio-begroting veel minder middelen overblijven om te verdelen over de regiogemeenten. Oorzaken hiervan zijn de stijgende kosten voor de winternachtopvang, het oplopende tekort op de Maatschappelijke Opvang (méér dak -en thuisloosheid) en de beperking van de instroom in de Wet langdurige zorg, waardoor er meer mensen in Beschermd Wonen via de Wet maatschappelijk ondersteuning terecht komen.

Eerdere taakstellingen op het subsidieprogramma

Met verschillende maatregelen zijn voor 2025 en verder besparingen binnen het subsidieprogramma gerealiseerd. Daarnaast zijn enkele ombuigingsvoorstellen in gang gezet, waardoor de subsidies verder zijn verlaagd. Hierdoor zijn belangrijke inhoudelijke maatregelen genomen, waarvan de bedragen de komende jaren zullen oplopen.

---

2 Ten aanzien van jeugdhulp is in de Hervormingsagenda Jeugd de afspraak gemaakt dat een deskundigencommissie begin 2025 een zwaarwegend advies geeft over hoe om te gaan met een kostenontwikkeling die afwijkt van het overeengekomen meerjarig financieel kader.

In deze begroting zijn ook subsidieplafonds voorgesteld voor 2026, waarmee we aan de voorkant een grens stellen aan de ontwikkeling van de subsidiebudgetten.

Het blijkt echter niet realistisch om met deze maatregelen ook tegemoet te komen aan de resterende taakstellingen uit de begrotingen van 2023 en 2024. Daarom stellen we in deze begroting voor om deze taakstellingen te laten vervallen en ons te richten op de ombuigingen. Daarnaast hebben we in deze begroting subsidieplafonds opgenomen voor 2026 (met de nadrukkelijke toevoeging dat de raad deze bij de vaststelling van de Begroting 2026-2029 naar beneden kan bijstellen), zodat er voor dat jaar meer budgettaire sturing mogelijk is.

Verlagen raming combinatieregeling brede spuk

Voor de combinatiefunctionarissen van de Brede Regeling Combinatiefuncties dient de gemeente 60% cofinanciering bij te dragen. Deze bijdrage was in verschillende budgetten geraamd en bedroeg meer dan nodig is voor de cofinanciering. Daarom kunnen deze budgetten worden verlaagd tot het bedrag dat vereist is voor de 60% cofinanciering.

Gedeeltelijk uitstellen raming voor vergrijzing tot moment dat Rijksmiddelen beschikbaar komen

Door vergrijzing groeit de behoefte aan voorzieningen voor ouderen in Culemborg. In de kadernota is daarom een toenemende raming opgenomen voor Wmo-voorzieningen, voorliggende voorzieningen en de capaciteit om deze te organiseren. We gingen ervan uit dat het Rijk hiervoor groeiende inkomsten beschikbaar zou stellen, zoals aangekondigd in de Rijks-Voorjaarsnota. Inmiddels is echter duidelijk geworden dat het Rijk wel middelen ter beschikking stelt, maar pas vanaf 2026. Om voor 2025 een sluitende raming in onze begroting te kunnen presenteren, verlagen we het bedrag dat voor dit doel in 2025 was opgenomen met € 100.000. Van de oorspronkelijke raming blijft hierdoor nog € 150.000 over voor 2025.

Samengevat perspectief voor dit programma

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Primitieve begroting	**-33.297**	**-32.399**	**-32.267**	**-32.265**
Voorjaarsrapportage 2024	-417	-416	-416	-416
Kadernota 2025-2028	-586	-598	-624	-535
Uitgangspositie Programmabegroting 2025-2028	**-34.301**	**-33.413**	**-33.307**	**-33.216**
Begroting 2025-2028				
Ombuigingen	73	818	1.647	1.690
Nieuw beleid	-919	-1.093	-1.209	-1.326
Loon- en prijsontwikkeling	-3.886	-3.254	-3.327	-3.405
Kapitaallasten	3	-2	-4	-7
Begroting 2025-2028	**-4.731**	**-3.532**	**-2.893**	**-3.048**
Saldo inclusief Programmabegroting 2025-2028	**-39.031**	**-36.944**	**-36.200**	**-36.265**

Programma 08. Duurzaamheid

Visie

We werken aan een duurzame gemeenschap die bestand is tegen de gevolgen van klimaatverandering. We komen tegemoet aan de behoeften van nu, zonder dat dit ten koste gaat van de kansen van generaties in de toekomst. In 2025 gaan we verdere stappen zetten in de duurzame ontwikkeling van Culemborg. Tegelijkertijd zijn we realistisch: we kunnen niet alles tegelijkertijd aanpakken. We hechten waarde aan het gesprek met inwoners en het gezamenlijke eigenaarschap. Verduurzamen en vergroenen kunnen we alleen als we het samen doen, en daar zetten we actief op in.

Wat willen we bereiken en gaan we daarvoor doen?

De vier pijlers uit het programma (energietransitie, klimaatadaptatie, circulariteit en milieukwaliteit) worden ondergebracht onder de onderstaande drie thema's. Daarnaast staat biodiversiteit in begrotingsprogramma 9: Wonen, stedelijke vernieuwing en ruimte. De verdere uitwerking van specifieke inspanningen is terug te vinden in het programma Duurzaamheid en de daarbij behorende uitvoeringsprogramma's.

1. Riolering
2. Afval
3. Milieubeheer

1. Riolering

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Een gezond en veerkrachtig stedelijk watersysteem waarbij Culemborg is voorbereid op de klimaatveranderingen.	Samen met Waterschap Rivierenland zorgen we ervoor dat de kwaliteit van het oppervlaktewater op peil blijft. *(Going concern)*
	We bieden een goed werkend, beheerd en onderhouden rioolstelsel vanuit de zorgplicht uit de Omgevingswet voor de inzameling stedelijk afvalwater. *(Going concern)*
	We verzorgen een doelmatige inzameling en transport van hemelwater en voorkomen structurele (grond)wateroverlast vanuit de zorgplicht voor hemelwater en grondwater uit de Omgevingswet. *(Going concern)*
	We houden het water langer vast in de zomer om droogte te verminderen. *(Going concern)*
	We voeren het Water- en rioleringsprogramma uit. *(Going concern)*

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
We richten Culemborg zo in dat deze klimaatbestendig en waterrobuust is.	We werken aan de implementatie en borging van klimaatadaptief werken. *(Ontwikkeling)*
	Op basis van het uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie gaan we locaties van de prioriteitenlijst onderzoeken en deze klimaatbestendiger maken. *(Ontwikkeling)*
	We ontwikkelen een subsidieregeling voor inwoners die financiële ondersteuning kunnen ontvangen voor het treffen van watergerelateerde maatregelen aan hun woning. *(Ontwikkeling)*
	We werken aan de aanpak van hitte in de binnenstad door vergroening mee te koppelen bij de binnenstadsprojecten (Prijssepoort, Mariakroon, Lekpoort) *(Ontwikkeling)*
	In nieuwbouw- en transitieprojecten en als meekoppel mogelijkheid bij het groot onderhoud van wegen richten we parkeervakken waar mogelijk klimaatadaptief in. *(Going concern)*
	We gebruiken het Kader voor leefbare verstedelijking Gelderland voor een passende inrichting van de openbare ruimte Culemborg. *(Going concern)*
	We werken binnen de werkregio (Klimaat Actief Rivierenland) vanuit een samenwerkingsagenda aan een waterrobuuste en klimaatbestendige regio. *(Going concern)*
	We creëren meer bewustzijn over biodiversiteit en klimaatadaptatie. (website en socials Culemborg Duurzaam). We zetten duurzaamheidseducatie in om bewustwording te stimuleren. (De financiële middelen hiervoor komen uit het Lokaal Onderwijs budget) *(Going concern)*

2. Afval

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Culemborg heeft een schone leefomgeving	De Avri richt een inwonerspanel op en doet een inwonersonderzoek naar grondstoffenscheiding en dienstverlening. *(Ontwikkeling)*
	De besturingsstructuur van AVRI wordt onder de loep genomen. *(Ontwikkeling)*
	We gaan bijplaatsingen aanpakken volgens een gericht actieplan. *(Ontwikkeling)*
	We dragen bij aan bewustwording, en ondersteuning om zwerfafval tegen te gaan. *(Going concern)*
	We beperken hondenpoep. *(Going concern)*
We streven naar een hoeveelheid te verbranden restafval van maximaal 30 kg per inwoner per jaar in 2030 en een verbetering van de kwaliteit van de grondstoffen.	We zijn betrokken bij en leveren input voor het opstellen van het beleidsplan 'van afval naar grondstoffen', met daarin concrete acties om de doelstelling te halen. *(Ontwikkeling)*
	We faciliteren inwoners om hun restafval te verminderen. *(Going concern)*
	We sturen op kostenefficiëntie bij de AVRI. *(Going concern)*

3. Milieubeheer

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Culemborg is energieneutraal in 2040.	We helpen inwoners financieel bij het verduurzamen van hun huis. *(Ontwikkeling)*
	We betrekken inwoners actief bij de energietransitie. *(Going concern)*
	We bestrijden energiearmoede actief. *(Going concern)*
	We werken aan efficiënt gebruik van het elektriciteitsnet. *(Going concern*
	We voeren de Regionale energiestrategie uit. *(Going concern*
Culemborg is aardgasvrij in 2050.	We verkennen de mogelijkheden voor een duurzame energievoorziening voor nieuwbouw. *(Ontwikkeling)*
	We stellen wijkuitvoeringsplannen op naar aanleiding van de transitievisie warmte 1.0 voor bestaande wijken. *(Ontwikkeling)*
	We betrekken inwoners actief bij de warmtetransitie. *(Ontwikkeling)*
	We werken aan de verduurzaming van ons maatschappelijk vastgoed. *(Going concern)*

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
We realiseren duurzame mobiliteit.	In het gemeentelijke verkeers- en vervoersplan werken we de verduurzaming van het verkeer in Culemborg uit. *(Ontwikkeling)*
	We ontwikkelen een duurzaam mobiliteitsconcept voor Culemborg en voeren dit gefaseerd uit. *(Ontwikkeling)*
	We werken aan de ontwikkeling van een openbaarvervoershub en de verbetering van het station om duurzame mobiliteit vanuit de regio naar de Randstad en vice versa te stimuleren. *(Ontwikkeling)*
	We zetten in op het pro-actief plaatsen van laadinfra door het faciliteren van marktpartijen en dragen zorg voor een goede verdeling van de laadinfra over de gehele gemeente. *(Going concern)*
Behoud en versterking van de fysieke leefomgevings-kwaliteit.	We adviseren integraal over diverse milieuthema's in het kader van beleidsvoorbereiding, Omgevingsplanprocedures en Omgevingsvergunningen. *(Going concern)*
	We voeren maatregelen in het kader van het Schone Lucht Akkoord uit. *(Going concern)*

Ombuigingen en ombuigingsopdrachten

Binnen dit programma zijn er verschillende ombuigingen, waarmee we in de komende jaren evenwicht beogen te bereiken tussen onze uitgaven en inkomsten. Deze ombuigingen komen voort uit de Kadernota 2025-2028 en in deze begroting werken we deze verder uit.

Budget Milieubeheer dekken uit rijksmiddelen

Het budget Milieubeheer wordt éénmalig gedekt uit de ontvangen rijksmiddelen (Centraal Distributief OndersteuningsKantoor en Energie-gelden, CDOKE-gelden). Dit aangezien dit budget benut wordt voor duurzaamheid.

Vergroten aandeel zwerfafval in afvalstoffenheffing

In de Kadernota is als ombuigingsopdracht opgenomen om onderzoek te doen naar het vergroten van het aandeel zwerfafval in de afvalstoffenheffing. Het idee was om de kosten van het opruimen daarvan zoveel mogelijk toe te rekenen aan de afvalstoffenheffing. Dat zou vanaf 2026 een besparing van € 93.000 op moeten leveren. Uit onderzoek blijkt dat we op dit moment een kostendekkend bedrag doorrekenen in de afvalstoffenheffing. Verhogen we dit bedrag, dan is het niet meer kostendekkend. Dit is niet toegestaan. Deze bezuiniging blijkt daarom geen realistische optie te zijn.

Niet uitvoeren motie wasbare luiers

In de Kadernota is aangegeven dat vanwege capaciteitsgebrek nog geen uitvoering is gegeven aan de motie uit 2023 over het stimuleren van hergebruik met wasbare luiers. Het niet uitvoeren van deze motie is daarom als ombuiging opgenomen. Zie verder onder 'Wat mag het kosten'.

Welke ontwikkelingen zijn er verder in 2025?

In 2025 zijn er verder geen ontwikkelingen binnen dit programma, anders dan hiervoor beschreven.

Welke verbonden partijen leveren een bijdrage aan dit programma?

Avri	
Betrokkenheid bij de doelen uit dit programma	Bijdrage aan doel Programma 8 Duurzaamheid De regio Rivierenland heeft de ambitie om in 2050 volledig circulair te zijn. Als uitvoeringsorganisatie van de gemeenten in deze regio heeft Avri de opdracht om hieraan bij te dragen.
Belangrijkste ontwikkelingen in 2025	- We zijn betrokken bij en leveren input voor het opstellen van het beleidsplan 'van afval naar grondstoffen', met daarin concrete acties om de doelstelling te halen. - Er wordt een inwonerspanel opgericht en er volgt een inwonersonderzoek grondstoffenscheiding en dienstverlening. - We gaan bijplaatsingen aanpakken volgens een gericht actieplan.

Indicatoren

Indicatoren	Werkelijk 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026	Meetinstrument
Verplichte indicatoren					
33. Omvang huishoudelijk afval *kg per inwoner*	69	70	60		CBS
34. Hernieuwbare elektriciteit *In percentage*	28,6%*	28,3%**	33,39%	35,17%	RWS

NB. de nummers voor de verplichte indicatoren komen overeen met het BBV

Toelichting op de indicatoren

Fijn huishoudelijk restafval
Betreft de hoeveelheid niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval.

Hernieuwbare elektriciteit
*Het meest recente bekende percentage komt uit 2022, dat is 28,6% hernieuwbare elektriciteit in Culemborg. Trek je de gemiddelde groei door naar 2025 dan is de prognose voor 2025 33,39% in Culemborg aan hernieuwbare elektriciteit.
Bron: RWS klimaatmonitor DASHBOARD - Energieneutraal - Culemborg (databank.nl)

Actueel beleid en regelgeving

- De Omgevingswet
- Uitvoeringsagenda Duurzaamheid
- Programma Energietransitie
- Windvisie gemeente Culemborg
- Startnotitie Circulaire Economie
- Met NME naar een groener en duurzamer Culemborg
- Groenbeleidsplan Culemborg
- Biodiversiteitsplan
- Hondenbeleid
- Schone Lucht Akkoord
- De Transitievisie Warmte
- De regionale energiestrategie
- De regionale adaptatiestrategie
- De regionale samenwerkingsagenda
- Uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie
- Notitie toekomstbestendig bouwen (onderdeel van de woonvisie)
- Water- en rioleringsprogramma 2024 - 2028

Wat mag het kosten?

De lasten en baten voor dit programma zijn gebaseerd op de Kadernota 2025-2028. Alle uitgangspunten en nieuwe ontwikkelingen zijn zorgvuldig doorgerekend. Dit vormt de primitieve begroting voor 2025.

Duurzaamheid (bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Riolering	-2.349	-2.478	-3.085	-2.995	-3.213	-3.304
Afval	-3.799	-3.508	-4.076	-4.076	-4.076	-4.076
Milieubeheer	-916	-717	-894	-382	-429	-479
Lasten	***-7.064***	***-6.703***	***-8.055***	***-7.452***	***-7.718***	***-7.859***
Riolering	4.092	4.090	4.565	4.436	4.641	4.740
Afval	4.156	3.871	4.455	4.455	4.455	4.455
Milieubeheer	542	244	518	0	0	0
Baten	***8.790***	***8.205***	***9.538***	***8.891***	***9.096***	***9.195***
Saldo van baten en lasten	**1.726**	**1.502**	**1.484**	**1.439**	**1.379**	**1.337**
Onttrekkingen	55	200	218	201	201	251
Mutaties reserves	**55**	**200**	**218**	**201**	**201**	**251**
Duurzaamheid	**1.781**	**1.702**	**1.701**	**1.640**	**1.580**	**1.588**

Toelichting op de wijzigingen in deze begroting ten opzichte van de kadernota

Correctie niet uitvoeren motie wasbare luiers

Zoals eerder in dit programma beschreven, was in de Kadernota als ombuiging opgenomen dat de motie uit 2023 over het stimuleren van hergebruik met wasbare luiers niet wordt uitgevoerd. De opbrengst van deze ombuiging blijkt echter nihil, omdat het budget waar dit op geraamd stond, al door een andere ombuiging werd verlaagd. De geraamde opbrengst uit de kadernota corrigeren we daarom in deze begroting.

Samengevat perspectief voor dit programma

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Primitieve begroting	**1.762**	**1.781**	**1.809**	**1.821**
Voorjaarsrapportage 2024	-9	-9	-9	-9
Kadernota 2025-2028	21	21	21	21
Uitgangspositie Programmabegroting 2025-2028	**1.774**	**1.792**	**1.821**	**1.833**
Begroting 2025-2028				
Ombuigingen	32	103	93	93
Nieuw beleid	0	0	-47	-47
Loon- en prijsontwikkeling	-105	-255	-287	-291
Begroting 2025-2028	**-73**	**-152**	**-241**	**-245**
Saldo inclusief Programmabegroting 2025-2028	**1.701**	**1.640**	**1.580**	**1.588**

Programma 09. Wonen, Stedelijke vernieuwing en Ruimte

Visie

Culemborg is Nederland in het klein. De uitdagingen waarmee we in Nederland worden geconfronteerd, vinden we ook terug in Culemborg. Denk bijvoorbeeld aan het zorgen voor voldoende woningen, de overgang naar duurzame energiebronnen zoals zon en wind, en kwesties rondom veiligheid (sociaal, verkeer en milieu), gezondheid, en verkeer en vervoer. De ruimte voor deze opgaven is schaars, waardoor de uitdaging is om slimme combinaties van oplossingen te bedenken. Ook regionale opgaven, zoals de Gelderse puzzel, kunnen in Culemborg landen.

We willen onze woningbouwopgave zo snel, integraal en kwalitatief hoogwaardig mogelijk realiseren. Daarbij richten we ons niet alleen op het bouwen van woningen, maar ook op het ontwikkelen van nieuwe buurten en het verbeteren van bestaande buurten. We zorgen ervoor dat buurten aangename plekken blijven en worden om te wonen. Bijvoorbeeld in de Stationsomgeving, waar we minimaal de komende 10 jaar werken aan de ontwikkeling van een nieuwe buurt. Dit betekent dat we ervoor zorgen dat elke Culemborger een woning kan vinden die past bij zijn of haar budget.

We streven naar een gezonde en sociale woonomgeving die beweging en spel stimuleert, waar bewoners zich betrokken voelen en naar elkaar omkijken. Prettig wonen in een omgeving omvat immers meer dan alleen het hebben van een fijne woning. Daarnaast richten we wijken toekomstbestendig in door natuurinclusief, klimaatadaptief, energieneutraal en steeds meer circulair te ontwikkelen. Bij nieuwe ontwikkelingen staat de beleving van de leefomgeving van de inwoners centraal. Ook bieden we meer ruimte voor maatwerk en nieuwe ideeën, en waarborgen we de kwaliteit van de leefomgeving.

Wat willen we bereiken en gaan we daarvoor doen?

Binnen dit programma streven we verschillende doelen na, waaraan we in 2025 (verder) werken. Hieronder volgen die doelen en de bijbehorende activiteiten, verdeeld over vijf thema's:

1. Ruimte en leefomgeving
2. Grondexploitatie (niet bedrijventerrein)
3. Wonen en bouwen
4. Openbaar groen en (openlucht) recreatie
5. Begraafplaatsen en crematoria

1. Ruimte en leefomgeving

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Een stad waarin iedereen zich thuis voelt in de fysieke leefomgeving en waarbij sprake is van een fijne, prettige, sociale woonomgeving, met woonruimte die passend is bij de verschillende budgetten van inwoners.	We maken nieuwe initiatieven onder de Omgevingswet mogelijk met omgevingsplanactiviteiten. *(Going concern)*
	We begeleiden het proces van initiatieven die aansluiten bij de gemeentelijke doelen en maken daarbij afspraken over de rollen van de initiatiefnemer en de gemeente. *(Going concern)*
	We ondersteunen partners in facilitaire grondexploitaties. Waar nodig geven we invulling aan het verplichte kostenverhaal. De rapportage hierover vindt plaats via het Meerjaren Programma Grondexploitaties (MPG). *(Going concern)*
	We hanteren een intake- en omgevingstafel voor het in behandeling nemen van nieuwe initiatieven en verbeteren deze werkwijze door te leren van de opgedane ervaringen. *(Going concern)*
Onze dienstverlening is transparant, laagdrempelig en gebruiksvriendelijk en afgestemd op verschillende initiatiefnemers, waarbij een integrale behandeling en advisering van aanvragen zo snel als mogelijk plaatsvindt.	We starten met het opstellen van het Culemborgs omgevingsplan. *(Ontwikkeling)*
	We implementeren het werken met omgevingsprogramma's in de organisatie. *(Ontwikkeling)*
	We passen verschillende instrumenten van de Omgevingswet toe en werken hiermee om initiatieven, die aansluiten bij de gemeentelijke doelen, mogelijk te maken. *(Going concern)*

2. Grondexploitatie (niet bedrijventerrein)

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Integraal afgewogen ruimtelijke besluiten die ontwikkelingen in de gemeente mogelijk maken.	In de projecten verbeteren we onze projectcontrole, afgestemd op de omvang, complexiteit en subsidievoorwaarden. De ervaringen die we in de Stationsomgeving opdoen, worden gebruikt voor de overige projecten. *(Ontwikkeling)*
	We voeren procesmanagement uit binnen de stedelijke ontwikkelingsprogramma's en projecten. Afhankelijk van het project kiezen we daarbij een faciliterende of actieve rol. *(Going concern)*
	We voeren risicomanagement uit binnen de stedelijke ontwikkelingsprogramma's en –projecten en actualiseren de uitkomsten periodiek. *(Going concern)*
	We actualiseren en sturen periodiek bij op het programmatisch en financieel meerjarenperspectief. *(Going concern)*
	We verhalen de gemeentelijke plankosten op initiatiefnemers, conform de wettelijke kaders. *(Going concern)*
	We werken aan de realisatie van het programma Woningbouwopgave 2020 - 2030. In het Meerjaren Programma Grondexploitaties deel III geven we ieder jaar een geactualiseerd beeld van de voortgang, samen met de meerjarige financiële impact voor de gemeentelijke middelen. *(Going concern)*

3. Wonen en bouwen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Mensen die een woning zoeken in Culemborg vinden binnen een kortere tijd een bij hun woonwensen en budget passende woning in een prettige wijk en buurt. Nieuwbouwwoningen zijn toegankelijk, levensloopbestendig en geschikt voor een brede doelgroep.	Samen met onze partners stellen we een WoonWelzijnZorgvisie op, waarin we ons beleid voor de huisvesting van bijzondere doelgroepen beschrijven. *(Ontwikkeling)*
	We heroverwegen het welstandsbeleid en actualiseren de welstandsnota tot een concept Nota Ruimtelijke Kwaliteit. *(Ontwikkeling*
	We geven uitvoering aan de regionale woondeal die we hebben afgesproken met het Rijk. *(Going concern)*
	Uitvoering prestatieafspraken met KleurrijkWonen en Huurdersbelangenvereniging. *(Going concern)*
	We geven uitvoering aan het woningbouwprogramma uit de Woonvisie. *(Going concern)*

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
De aan ons toegewezen statushouders krijgen op tijd een passende woning in een passende buurt, met voldoende begeleiding en voorzieningen om te integreren.	We realiseren een tijdelijke opvanglocatie voor vluchtelingen. *(Ontwikkeling)*
	We werken samen met KleurrijkWonen, Vluchtelingenwerk, ElkWelzijn en het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) aan de begeleiding en huisvesting van de aan ons toegewezen statushouders en hervestigde vluchtelingen. *(Going concern)*

4. Openbaar groen en (openlucht) recreatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
We werken toe naar een passende en robuuste soortenrijkdom (flora en fauna) voor Culemborg en directe omgeving in 2040. Daarbij is onze stad klimaatveranderings-bestendig.	We versterken in ieder geval één groenblauwe verbinding. *(Ontwikkeling)*
	In samenwerking met Waterschap Rivierenland, Provincie Gelderland, Rijkswaterstaat en belanghebbenden werken we aan een toegankelijk buitengebied. *(Ontwikkeling)*
	We stellen een groenbeheerplan op. *(Ontwikkeling)*
	Bij woningbouwprojecten hebben we aandacht voor leefbaarheid, biodiversiteit en klimaatadaptatie. *(Going concern)*
	We ondersteunen groene bewonersinitiatieven. *(Going concern)*
	We onttegelen en vergroenen versteende gebieden. *(Going concern)*
	We beheren onze groene openbare ruimte op een ecologische manier. *(Going concern)*
We realiseren speel- en beweegplekken passend voor de verschillende doelgroepen.	We realiseren nieuwe groene speel- en beweegplekken binnen de financiële mogelijkheden van de gemeente. *(Ontwikkeling)*

5. Begraafplaatsen en crematoria

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Culemborg biedt voldoende mogelijkheden om te begraven.	We werken samen met de Beheersstichting Begraafplaatsen Culemborg (BBC). *(Going concern)*
	We volgen de beschikbaarheid van begraafplaatsen in Culemborg. *(Going concern)*

Ombuigingen en ombuigingsopdrachten

Binnen dit programma zijn er verschillende ombuigingen waarmee we in de komende jaren evenwicht tussen onze uitgaven en inkomsten willen bereiken. Deze ombuigingen zijn voortgekomen uit de Kadernota 2025-2028 en in deze begroting worden ze verder uitgewerkt.

Minder toezicht op de uitvoering van civiele werken Parijsch
De bouwwerkzaamheden in Parijsch nemen af. In 2025 zal het toezicht op de aanleg van de buitenruimte van de laatste fasen van Parijsch vanuit de gemeente worden afgebouwd.

Heroriëntatie bloembakken en hanging baskets binnenstad
De hanging baskets worden verzorgd door een extern bedrijf. De bloembakken en de hanging baskets dragen bij aan onze aantrekkelijke binnenstad. De gemeente gaat met de ondernemers van de binnenstad in gesprek om te komen tot een financiële bijdrage voor het onderhoud.

Handhaven illegaal in gebruik genomen gronden en verhuren van groenstroken
In 2025 zal er geen actieve inzet plaatsvinden op de handhaving van illegaal in gebruik genomen grond, omdat hiervoor geen capaciteit beschikbaar is. Nieuwe verzoeken van bewoners om stroken grond van de gemeente aan te kopen worden met terughoudendheid behandeld.

Reclame-uitingen meer toestaan in de openbare ruimte
Ondernemers kunnen een verzoek indienen voor het plaatsen van reclame in de openbare ruimte. De gemeente houdt een lijst bij van geschikte locaties. Om hier meer inkomsten uit te genereren, wordt er vanuit verschillende kanalen aandacht besteed aan de bekendheid van deze mogelijkheden voor ondernemers.

Rotondes als reclameobject in beheer uitgeven
We bepalen welke rotondes in aanmerking komen voor uitgifte en brengen in kaart wat het huidige onderhoud aan deze rotondes kost. In 2025 stellen we beleidsregels op ten aanzien van de uitgifte en toewijzing en bepalen we een tarief voor de verhuur. Na de vaststelling van de beleidsregels starten we met de uitgifte.

Heroriëntatie op speelvoorzieningen
Vanwege de beperkte financiële middelen kunnen niet alle speeltoestellen die zijn afgeschreven of na inspectie als onveilig worden bevonden, worden vervangen. Per situatie wordt beoordeeld of de speeltoestellen worden vervangen of dat de speelplek wordt opgeheven. De kaders uit het speelbeleidsplan "Spelen met Speelruimte" uit 2020 bieden hiervoor handvatten. Bewoners worden hier tijdig bij betrokken.

Bermen minder vaak maaien
Een deel van het buitengebied wordt teruggebracht van twee keer per jaar maaien naar één keer per jaar maaien. De bermen die onderdeel zijn van de biodiversiteitsverbindingen in het

buitengebied (de zogenoemde groenblauwe dooradering), blijven we twee keer maaien. Indien er veel overlast ontstaat door ruige vegetatie in de berm, zoals bramengroei, zullen we twee keer klepelen.

Gemeentelijke kosten in de legesverordening Omgevingswet verhogen

We zorgen ervoor dat we in de legesverordening de kosten van de intaketafel in rekening brengen.

Naar beneden bijstellen kwaliteitsniveau openbare ruimte

In 2025 wordt de kwaliteit van de volgende onderdelen van het openbaar groen verlaagd door minder intensief onderhoud uit te voeren. Naast het verminderen van het maaien van de bermen, wordt ook de intensiteit van het maaibeheer in Werk aan ’t Spoel teruggebracht, waarbij het gebied zijn kernkwaliteiten behoudt. Deze kernkwaliteiten zijn vastgelegd in het handboek “Kernkwaliteiten Nieuwe Hollandse Waterlinie.” Vanwege areaaluitbreiding en hogere onderhoudskosten is er desondanks een bijraming nodig op het budget voor de openbare ruimte. Meer hierover is opgenomen onder 'Wat mag het kosten'.

Heroriëntatie Plantage en kinderboerderij

In de kadernota is een ombuigingsopdracht opgenomen om verschillende opties te onderzoeken voor de invulling van de Plantage en de kinderboerderij. Bij de heroriëntatie van de Plantage wordt onder andere bekeken of een minder intensieve manier van pluimvee houden mogelijk is, of dat verzorging en onderhoud door buurtbewoners en vrijwilligers kan plaatsvinden, of sluiting van de dierenverblijven. Bij de heroriëntatie van de kinderboerderij worden verschillende alternatieve manieren van exploiteren onderzocht. Inmiddels is hiervoor een denktank van inwoners gestart.

Onderzoeken dereguleringsmogelijkheden Omgevingsplan

Bij de besluitvorming over het gemeentelijk Omgevingsplan kunnen keuzes worden gemaakt om bepaalde aspecten vergunningsvrij te maken, wat de uitvoeringslasten verlaagt. Deze ombuiging wordt bij het opstellen van het Omgevingsplan verder onderzocht, waarbij het belangrijk is om ook af te wegen wat het effect is op inkomsten en handhavingslasten.

Welke ontwikkelingen zijn er verder in 2025?

In 2025 zijn er verder geen ontwikkelingen binnen dit programma, anders dan hiervoor beschreven.

Welke verbonden partijen leveren een bijdrage aan dit programma?

Omgevingsdienst Rivierenland (ODR)	
Betrokkenheid bij de doelen uit dit programma	De ODR voert in mandaat de activiteiten uit op het gebied van Vergunningverlening Toezicht en Handhaving voor de beleidsvelden 'bouwen' en 'milieu'. Nagenoeg alle ruimtelijke ontwikkelingen zijn alleen toegestaan als daarvoor vergunningen op grond van de Omgevingswet zijn verleend. Een goede uitvoering van dit omgevingsrecht door de ODR is randvoorwaardelijk voor het mogelijk maken van onze ruimtelijke ambities.
Belangrijkste ontwikkelingen in 2025	Per 1 januari 2024 is de Omgevingswet inwerking getreden. Eind 2023 is onder de 'oude' wetgeving een groot aantal aanvragen ingediend die onder de oude wetgeving moet worden afgehandeld. De verwachting is dat in 2025 het omgevingsrecht volledig onder Omgevingswet wordt uitgevoerd. Door toenemende ervaring met procedures onder de Omgevingswet is de verwachting dat in 2025 de belofte s uit de Omgevingswet (sneller, beter en eenvoudiger) ook meer waargemaakt kunnen worden. De ODR heeft tot taak het omgevingsrecht op een professionele manier uit te voeren. Omdat de wetgeving complex is, veel vakjargon omvat en het voor inwoners en bedrijven geen dagelijkse kost is, is het belangrijk dat de ODR in de uitvoering van haar taken oog heeft voor deze context. Belangrijke aandachtspunten voor de ODR in de uitvoering van haar taken zijn dan ook 'het hanteren van de mensel;ijke maat', 'het tijdig communiceren in begrijpelijke taal' en het op een kosteneffectieve en transparante wijze behandelen van dossiers. In het kader van het Interbestuurlijk Programma Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (IBP-VTH) worden zogenaamde robuustheidseisen aan Omgevingsdiensten gesteld. De ODR voldoet niet aan alle gestelde eisen en heeft een plan van aanpak opgesteld om te onderzoeken op welke wijze zij wel aan die eisen kan gaan voldoen. In 2025 zal besluitvorming over de robuustheid van de ODR bepalend zijn voor de koers voor de komende jaren (uitbreiding takenpakket, of mogelijke fusering met andere omgevingsdiensten).

C.V. Parijsch (PPS)	
Betrokkenheid bij de doelen uit dit programma	De C.V. Parijsch bouwt in de wijk Parijsch een woonwijk met daarin aandacht voor een groene, prettige en sociale woonomgeving. Er wordt gezorgd voor woonruimte die passend is voor verschillende doelgroepen.
Belangrijkste ontwikkelingen in 2025	In 2025 zetten we ons onverminderd in om woningen te realiseren. We leveren de laatste woningbouwfase in Parijsch op.

Indicatoren

Indicatoren	Werkelijk 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026	Meetinstrument
Verplichte indicatoren					
36. Nieuw gebouwde woningen *per 1.000 woningen*	14,8	0,2	0,2	0,3	Woningbouwprogramma
37. Demografische druk	74,3%	75%	75,2	75,2	CBS

NB. de nummers voor de verplichte indicatoren komen overeen met het BBV

Toelichting op de indicatoren

Nieuw gebouwde woningen
Dit laat zien hoeveel nieuw gebouwde woningen er zijn per 1.000 bestaande woningen, exclusief transformaties.

Demografische druk
Dit betreft de som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en van 65 jaar of ouder in verhouding tot het aantal personen van 20 tot 65 jaar.

De verplichte indicatoren over de lokale lasten (gemiddelde WOZ-waarde, gemeentelijke woonlasten voor eenpersoonshuishoudens en gemeentelijke woonlasten voor meerpersoonshuishoudens) zijn opgenomen in de paragraaf Lokale heffingen.

Actueel beleid en regelgeving

Wettelijk kader
- Omgevingswet inclusief AMvB's
- Wet kwaliteitsborging bouw

Lokale beleidskaders
- Stadsvisie "Culemborg stroomt"
- Omgevingsvisie Culemborg 2040
- Woonvisie 2017-2026
- Meervoudig duurzaam grondbeleid (vastgesteld in 2020)
- Groenbeleidsplan (vastgesteld in 2020)
- Biodiversiteitsplan (vastgesteld in 2021)
- Gemeentelijk Verkeer- en Vervoersplan (vastgesteld in 2021)
- Structuurvisie stationsomgeving
- Programma Energietransitie 2021-2025

Wat mag het kosten?

De lasten en baten voor dit programma zijn gebaseerd op de Kadernota 2025-2028. Alle uitgangspunten en nieuwe ontwikkelingen zijn doorgerekend. Dit is de primitieve begroting 2025.

Wonen, Stedelijke vernieuwing en Ruimte (bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-4.375	-3.795	-4.067	-3.971	-4.031	-4.166
Begraafplaatsen en crematoria	-41	-41	-40	-41	-40	-39
Ruimte en leefomgeving	-560	-765	-431	-431	-431	-431
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-1.157	-4.258	-3.273	-3.239	-1.796	-1.839
Wonen en bouwen	-2.162	-2.557	-2.645	-2.649	-2.450	-2.453
Lasten	***-8.294***	***-11.417***	***-10.456***	***-10.331***	***-8.749***	***-8.929***
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	739	374	397	402	402	402
Ruimte en leefomgeving	157	0	0	0	0	0
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	3.423	4.224	3.325	3.287	1.782	1.820
Wonen en bouwen	1.012	700	1.200	1.200	1.200	1.200
Baten	***5.330***	***5.298***	***4.922***	***4.889***	***3.383***	***3.422***
Saldo van baten en lasten	**-2.964**	**-6.119**	**-5.534**	**-5.442**	**-5.365**	**-5.507**
Stortingen	-2.150	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	176	612	0	0	0	0
Mutaties reserves	**-1.974**	**612**	**0**	**0**	**0**	**0**
Wonen, Stedelijke vernieuwing en Ruimte	**-4.938**	**-5.507**	**-5.534**	**-5.442**	**-5.365**	**-5.507**

Toelichting op de wijzigingen in deze begroting ten opzichte van de kadernota

Areaaluitbreiding groen en toenemende onderhoudskosten

De buitenruimte heeft te maken met veel veranderingen, zoals klimaatverandering, toenemende bewonersparticipatie, hogere veiligheidseisen en uitbreiding – ook wel nieuw areaal genoemd. Daarnaast is de arbeidsmarkt in beweging, waardoor het steeds lastiger wordt om geschikt en betaalbaar personeel en aannemers te vinden. Om onze wettelijke en overige beheertaken uit te voeren, is meer budget nodig.

Het areaal van de openbare ruimte is de afgelopen jaar toegenomen en blijft stijgen. Delen van Parijsch zijn overgedragen aan de gemeente. Park Bosboomgaard, het Hof en het Jach en de speelplek op de Parklaan zijn opnieuw ingericht. Het beheer is dus intensiever geworden ten opzichte van de oude situatie. Er staan nog meer ontwikkelingen op de planning, zoals de Stationsomgeving en de bouw van de laatste fase van Parijsch. Om dit allemaal goed in stand te houden, vraagt dit om voldoende budget voor het onderhoud.

Legesopbrengsten omgevingsvergunningen
Op basis van een actuele raming van de Omgevingsdienst Rivierenland gaan we ervan uit dat we de komende jaren meer inkomsten uit leges omgevingsvergunningen innen.

Energielasten openbare verlichting
Omdat de kosten voor de energie van onze openbare verlichting erg hoog waren, hebben we het energiecontract met de leverancier Vattenfall kritisch bekeken. Dit betreft een regionaal contract. Het bleek dat er een dubbele post in zat die niet betaald hoeft te worden.

Energielasten buitensportaccommodaties
We actualiseren regelmatig de prognoses voor het energieverbruik van onze buitensportaccommodaties. Volgens de laatste prognose is er - bij gelijkblijvend verbruik - een klein voordeel te verwachten. Deze verwerken we in deze begroting.

Riolering
De budgetten rond water en riolering zijn aangepast aan het nieuwe Water- en Rioleringsplan 2025-2029. De onderbouwing van de rioolheffing wordt extracomptabel berekend, in de berekening zitten ook budgetten die maar gedeeltelijk mogen worden toegerekend. Om die reden is een aanpassing van de budgetten niet geheel budgetneutraal.

Ombuigingsopdracht Vergroten aandeel zwerfafval in afvalstoffenheffing
In de Kadernota is als ombuigingsopdracht opgenomen om onderzoek te doen naar het vergroten van het aandeel zwerfafval in de afvalstoffenheffing. Het idee was om de kosten van het opruimen daarvan zoveel mogelijk toe te rekenen aan de afvalstoffenheffing. Dat zou vanaf 2026 een besparing van € 93.000 op moeten leveren. Uit onderzoek blijkt dat we op dit moment een kostendekkend bedrag doorrekenen in de afvalstoffenheffing. Verhogen we dit bedrag, dan is het niet meer kostendekkend. Dit is niet toegestaan. Deze bezuiniging blijkt daarom geen realistische optie te zijn.

Samengevat perspectief voor dit programma

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Primitieve begroting	**-5.126**	**-5.078**	**-5.159**	**-5.249**
Voorjaarsrapportage 2024	-30	-20	-20	-20
Kadernota 2025-2028	-116	-116	-116	-116
Uitgangspositie Programmabegroting 2025-2028	**-5.273**	**-5.214**	**-5.296**	**-5.386**
Begroting 2025-2028				
Ombuigingen	152	261	441	441
Nieuw beleid	-110	-110	-110	-110
Loon- en prijsontwikkeling	-290	-344	-358	-396
Kapitaallasten	-14	-35	-43	-56
Begroting 2025-2028	**-262**	**-228**	**-70**	**-121**
Saldo inclusief Programmabegroting 2025-2028	**-5.534**	**-5.442**	**-5.365**	**-5.507**

Programma 99. Financiering en Algemene dekkingsmiddelen

Visie

Met de Kadernota 2025-2028 heeft Culemborg gekozen voor een meerjarenoperatie richting een duurzaam financieel gezonde gemeente. Het is hierbij essentieel om niet alleen een evenwicht te krijgen tussen inkomsten en uitgaven, maar ook de reservepositie te verbeteren. In de meerjarenoperatie richten we ons allereerst op een sluitend saldo voor 2025, waarbij de komende jaren steeds opnieuw wordt beoordeeld welke maatregelen nodig zijn om de begroting financieel sluitend te krijgen en de reservepositie te verbeteren. Zo houden we enerzijds rekening met de onzekerheden in de financiering vanuit het Rijk, en hoeven we anderzijds pas nieuwe maatregelen te nemen op het moment dat deze onafwendbaar zijn.

Wat willen we bereiken en gaan we daarvoor doen?

Beheer gebouwen en gronden

Onlangs heeft uw raad het Duurzaam meerjaren onderhoudsplan (DMJOP) vastgesteld. Met dit plan heeft uw raad de kaders vastgelegd voor het onderhouden en verduurzamen van het gemeentelijk vastgoed. Voor de gebouwen waarvan wij zeker zijn dat wij deze in bezit houden gaan wij voor het scenario “Goud”. Dit betekent dat wij bij deze gebouwen streven naar energie neutrale gebouwen (ENG norm). Het komend jaar gaan wij met de uitvoering van dit plan aan de slag.

Treasury

Treasury omvat alle activiteiten van de gemeente met betrekking tot geld, financiering, beleggingen, dividenden, en meer. Alle betaalde en ontvangen rentes worden binnen dit taakveld verantwoord. Vanaf dit taakveld wordt de reële rente (de werkelijke rente die we betalen, minus de inflatie) toegerekend aan andere taakvelden. Deze reële rente maakt op zijn beurt deel uit van de kapitaalslasten (afschrijvingen en rentekosten). De toerekening van rente geschiedt op basis van de boekwaarde van de investeringen aan het begin van het begrotingsjaar. Het rentepercentage voor 2025 is vastgesteld op 1,25%.

Onroerendezaakbelasting (OZB)

De grondslag voor de onroerendezaakbelastingen (OZB) is de Waardering Onroerende Zaken (WOZ)-waarde. De WOZ-waarde voor het belastingjaar 2025 wordt vastgesteld op basis van de waardepeildatum 1 januari 2024. We schatten in dat de prijzen van onroerende zaken ook in 2025 blijven stijgen. Voor de opbrengst van de onroerendezaakbelasting is voor 2025 gerekend met een trendmatige verhoging van 3,45% en daarbovenop een eenmalige verhoging van 4%. Meer over die eenmalige verhoging is opgenomen onder ‘Ombuigingen en ombuigingsopdrachten’.

Parkeerbelasting
In Culemborg geldt voor bepaalde delen van de binnenstad de verplichting om parkeerbelasting te betalen. Deze opbrengst draagt bij aan de dekking van de parkeervoorzieningen en het reguleren van het parkeren in de binnenstad.

Jaarlijks stelt de gemeenteraad de tarieven voor parkeerproducten vast bij het goedkeuren van de leges- en tarieventabel. In het raadsvoorstel dat eind 2024 ter besluitvorming aan de raad wordt voorgelegd, worden de nieuwe tarieven, zoals opgenomen in de ombuigingsgids, doorgevoerd.

Algemene uitkering
De algemene uitkering uit het Gemeentefonds wordt vermeld in de circulaires die wij van het ministerie ontvangen. Voor de begroting baseren we ons op de jaarlijkse meicirculaire. In de begroting voor 2025 is dus de meicirculaire van 2024 verwerkt. Voor meer informatie verwijzen we naar de informatienotitie meicirculaire 2024, die in juni 2024 met uw raad is gedeeld.

Ombuigingen en ombuigingsopdrachten

Binnen dit programma zijn diverse ombuigingen en een ombuigingsopdracht opgenomen, waarmee we in de komende jaren streven naar evenwicht tussen onze uitgaven en inkomsten. Deze ombuigingen komen voort uit de Kadernota 2025-2028 en worden in deze begroting verder uitgewerkt.

Prijs snippergroen verhogen
De prijs van snippergroen wordt in de loop van 2025 verhoogd van € 150,- naar € 175,- per vierkante meter. Deze verhoging is ingevoerd omdat de prijs al minimaal 12 jaar ongewijzigd is gebleven, terwijl de huizen- en grondprijzen de afgelopen jaren fors zijn gestegen.

Daarnaast worden we kritischer bij de verkoop van snippergroen en staan we minder transacties toe. Dit hangt samen met toekomstige opgaven waarvoor we de grond mogelijk nodig hebben, zoals het plaatsen van transformatorstations en het nemen van maatregelen in het kader van klimaatadaptatie. Bovendien hechten we meer waarde aan de aanwezigheid van groen in de wijk, wat alleen gegarandeerd kan worden als de grond in eigen beheer blijft.

Op de gemeentelijke website geven we meer informatie over de verkoop van snippergroen. Hierin worden de algemene informatie, de procedure en de nieuwe prijs toegelicht.

Onroerendezaakbelasting (ozb)
In de kadernota is besloten om de ozb eenmalig boventrendmatig te verhogen, om de raming voor 2025 sluitend te kunnen presenteren. het exacte bedrag van de verhoging zou in de begroting worden bepaald, met de hoop dat die lager zou kunnen uitvallen.

Zoals in het voorwoord en financieel perspectief opgenomen, valt de financiële situatie van de gemeente in deze begroting helaas niet mee. Daarom is ook nu uitgegaan van 4% bovenop de trendmatige verhoging, die op basis van de meicirculaire 3,45% bedraagt. Meer over de ozb is opgenomen in de paragraaf Lokale heffingen.

Hondenbelasting verhogen met 20%
De hondenbelasting wordt verhoogd van € 60 naar € 72 per jaar voor de eerste hond en van € 90 naar € 108 per jaar voor elke volgende hond. Deze verhoging wordt opgenomen in het voorstel voor de belastingverordening.

Vastgoed (diverse objecten)
In de kadernota is een ombuigingsopdracht opgenomen om te onderzoeken of een aantal objecten op zo kort mogelijke termijn kan worden afgestoten of op een andere manier geëxploiteerd. Deze opdracht werken we de komende periode verder uit.

Welke ontwikkelingen zijn er verder in 2025?

In 2025 zijn er verder geen ontwikkelingen binnen dit programma, anders dan hiervoor beschreven.

Welke verbonden partijen leveren een bijdrage aan dit programma?

Belastingsamenwerking Rivierenland (BSR)	
Betrokkenheid bij de doelen uit dit programma	BSR draagt bij door het tijdig, volledig, juist en optimaal opleggen en innen van de aanslagen lokale belastingen tegen zo laag mogelijke kosten.
Belangrijkste ontwikkelingen in 2025	Bij het opstellen van de begroting heeft BSR de uitgangspunten gehanteerd, zoals opgenomen in de door het dagelijks bestuur vastgestelde Kadernota 2025-2028. Hierbij zijn tevens de uitgangspunten uit het Plan van aanpak kostenverlaging BSR 2021 t/m 2024 meegenomen. In de begroting 2025 is de nieuwe systematiek van kostentoedeling aan de deelnemers van BSR toegepast. Het is voor BSR van groot belang, rekening houdend met de krapte op de arbeidsmarkt en de uitstroom van kennis door pensionering, de organisatie tijdig versterken om zodoende de kwaliteit en output te kunnen continueren en waarborgen. BSR is mede-initiatiefnemer van de Landelijke Lokale Belastingprocessen (LLBP). Door processen eenduidig te beschrijven zijn softwareleveranciers in staat om de belastingsoftware te standaardiseren en wordt maatwerk overbodig. Dat levert een bijdrage aan het kwalitatief en goed uitvoeren van de taak van BSR. Juli 2024 heeft de gemeente Gorinchem het verzoek ingediend om per 1 januari 2025 toe te mogen treden tot BSR.

BNG Bank	
Betrokkenheid bij de doelen uit dit programma	BNG Bank is van en voor de publieke sector. Alles wat BNG doet staat in het teken van maatschappelijke impact. Bij BNG draait het niet om zoveel mogelijk winst, maar om maximale maatschappelijke impact. Ambitie is dat BNG als natuurlijke partner er is voor het oplossen van maatschappelijke vraagstukken en dat ze daarin succesvol zijn.
Belangrijkste ontwikkelingen in 2025	Voor 2024 laat BNG goede resultaten zien over het eerste halfjaar. Nettowinst is stegen en de bank verkeert in een zeer liquide positie. Ondanks een matig herstel van de economische groei, zagen ze met name in het tweede kwartaal van dit jaar een sterke toename van de kredietvraag bij woningcorporaties en gemeenten. Hierdoor heeft BNG voor EUR 6 miljard aan nieuwe langlopende leningen verstrekt. Hiermee weten ze hun ambities op het vlak van maatschappelijke impact meer en meer te realiseren.

Vitens N.V.	
Betrokkenheid bij de doelen uit dit programma	Drinkwaterbeschikbaarheid en -kwaliteit staan steeds meer onder druk. Samen met anderen werpen we onze blik vooruit en werken we aan een nieuw, duurzaam waterecosysteem. We koesteren de natuur als bron van ons drinkwater. Samen werken we eraan om die natuur nóg mooier en gezonder te maken. Iedereen kan iets bijdragen: in je eigen leefomgeving en in de waterwingebieden. Vitens gaat voor elke druppel duurzaam. Bij het winnen, zuiveren, leveren en gebruiken van drinkwater.
Belangrijkste ontwikkelingen in 2025	Vitens wil in 2030 de drijvende kracht en pro-actieve partner zijn voor het realiseren van een duurzaam drinkwatersysteem. Een systeem waarin alles gericht is op het winnen van water met minimale, en als het kan zelfs positieve impact op de omgeving. Een belangrijke oplossing hierbij is het beter vasthouden van water in natte tijden, in plaats van zo snel mogelijk afvoeren. Om aan de stijgende vraag naar drinkwater te voldoen moeten we onze winningen en infrastructuur uitbreiden en waterreserves vergroten. Dit doen we met zo min mogelijk nadelige impact op de omgeving door bijvoorbeeld de biodiversiteit in waterwingebieden te verbeteren

Indicatoren

De verplichte indicatoren uit dit programma zijn opgenomen in de paragraaf Lokale heffingen.

Wat mag het kosten?

De lasten en baten voor dit programma zijn gebaseerd op de Kadernota 2025-2028. Alle uitgangspunten en nieuwe ontwikkelingen zijn hierin volledig doorgerekend. Dit vormt de basis voor de primitieve begroting van 2025.

Financiering en Algemene dekkingsmiddelen (bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Beheer overige gebouwen en gronden	-1.288	-384	-337	-344	-348	-356
Treasury	-580	-364	-70	440	358	332
OZB woningen	-447	-449	-516	-516	-516	-516
OZB niet-woningen	-134	-97	-74	-74	-74	-74
Parkeerbelasting	-97	-9	-10	-10	-10	-10
Belastingen overig	-10	-6	-6	-6	-6	-6
Overige baten en lasten	45	40	41	41	41	41
Vennootschapsbelasting (VpB)	-87	0	0	0	0	0
Lasten	***-2.599***	***-1.269***	***-970***	***-468***	***-554***	***-588***
Beheer overige gebouwen en gronden	82	83	105	105	105	105
Treasury	675	251	235	191	171	150
OZB woningen	4.956	5.162	5.626	5.706	5.786	5.866
OZB niet-woningen	3.319	3.431	3.687	3.687	3.687	3.687
Parkeerbelasting	385	415	485	485	574	574
Belastingen overig	153	136	157	157	157	157
Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	60.191	62.878	66.206	63.205	64.101	65.009
Baten	***69.762***	***72.355***	***76.500***	***73.535***	***74.580***	***75.548***
Saldo van baten en lasten	**67.163**	**71.086**	**75.529**	**73.067**	**74.026**	**74.960**
Onttrekkingen	5.061	1.728	178	100	74	74
Mutaties reserves	**5.061**	**1.728**	**178**	**100**	**74**	**74**
Financiering en Algemene dekkingsmiddelen	**72.225**	**72.814**	**75.708**	**73.167**	**74.100**	**75.034**

Toelichting op de wijzigingen in deze begroting ten opzichte van de kadernota

Nieuw contract met accountant

Eind juni 2024 heeft de raad de accountantscontrole voor de komende jaren gegund aan een nieuwe accountant. Deze overeenkomst is duurder dan de vorige, waardoor de geraamde kosten met € 25.000 worden verhoogd.

Rentelasten en treasury
Zoals in iedere begroting, zijn ook dit jaar de rente- en treasurylasten herrekend op basis van alle nieuwe en eventueel verschoven voornemens.

Kapitaalslasten van investeringen
Zoals in iedere begroting, zijn ook dit jaar de kapitaalslasten herrekend op basis van alle nieuwe en eventueel verschoven voornemens.

Huuropbrengst corsoloods
In 2024 is de corsoloods opgeleverd, sindsdien betaalt de Corsoclub huur hiervoor. Deze opbrengsten waren nog niet in de meerjarenbegroting verwerkt.

Dubbele dotatie aan onderhoudsvoorziening zwembad
Eind 2023 heeft de gemeente het zwembad overgenomen. Voor het onderhoud hiervan is een gemeentelijke voorziening gevormd. Per abuis is in 2024 de jaarlijkse storting in die voorziening dubbel in onze administratie geboekt. In deze begroting kan dus één van die stortingen vrijvallen.

Opzegging contract kantine Triosingel
In 2023 is het cateringcontract voor de kantine in het gemeentelijke kantoor aan de Triosingel opgezegd. Per abuis is dat toen niet verwerkt in de gemeentebegroting van 2024. Die verwerking doen wij nu alsnog voor 2025 en verder.

Stelpost btw-compensatie opnemen in begroting
Gemeenten kunnen de betaalde btw terugvragen bij het btw-compensatiefonds (BCF), dat is opgericht om hen in staat te stellen evenwichtiger keuzes te maken tussen uitbesteden (met btw) en inbesteden (zonder btw). Wanneer gemeenten het gehele fonds niet benutten, betaalt het Rijk het overschot van het fonds jaarlijks aan de gemeenten uit. In de afgelopen jaren hebben we deze uitbetaling als meevaller opgenomen in de najaarsrapportage en/of de jaarstukken. De provinciale toezichthouder staat het vanaf dit jaar toe om deze verwachte inkomsten – met een voorgeschreven rekenmethodiek – als stelpost in de gemeentebegroting op te nemen.

Samengevat perspectief voor dit programma

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Primitieve begroting	**70.841**	**66.269**	**66.064**	**66.803**
Voorjaarsrapportage 2024	953	1.021	2.289	2.678
Kadernota 2025-2028	520	520	520	520
Uitgangspositie Programmabegroting 2025-2028	**72.314**	**67.810**	**68.873**	**70.001**
Begroting 2025-2028				
Ombuigingen	426	426	515	515
Loon- en prijsontwikkeling	3.020	4.547	4.136	3.569
Kapitaallasten	-52	383	577	949
Begroting 2025-2028	**3.394**	**5.357**	**5.227**	**5.033**
Saldo inclusief Programmabegroting 2025-2028	**75.708**	**73.167**	**74.100**	**75.034**

Paragrafen

Paragraaf Bedrijfsvoering

Bedrijfsvoering is een belangrijk aspect voor de ambtelijke organisatie om haar werk te kunnen doen. Wanneer we over bedrijfsvoering spreken, sluiten wij aan bij de definitie van het Ministerie van Binnenlandse Zaken Koninkrijksrelaties (BZK):

"Bedrijfsvoering gaat over de bedrijfsprocessen waarmee de gemeente haar beleidsdoelstellingen kan realiseren, samen met de sturing en beheersing van die processen."

Voor een goede bedrijfsvoering zijn budget, personeel met kennis en kunde, infrastructuur, structuur, informatie en beheersinstrumenten nodig. Ook is een gezonde cultuur binnen de organisatie cruciaal om onze doelstellingen te bereiken.

In deze paragraaf worden de volgende onderwerpen toegelicht:

1. Gemeentelijke organisatie
2. Grip op financiën
3. Personeel
4. Digitalisering
5. Informatiebeveiliging en privacy
6. Inkoop
7. Huisvesting gemeentelijke organisatie
8. Rechtmatigheid

De Bedrijfsvoeringsorganisatie West Betuwe (BWB) voert een deel van die taken uit. Over onze eigen inhoudelijke doelen en resultaten wordt in deze paragraaf gerapporteerd. Over de Bedrijfsvoeringsorganisatie zelf wordt in paragraaf Verbonden Partijen gerapporteerd. De financiële consequenties zijn opgenomen in het programma Algemene Dekkingsmiddelen.

1. Gemeentelijke organisatie

Vanuit de gemeentelijke organisatie werken ongeveer 200 professionals aan de producten en diensten van de gemeente Culemborg. Het merendeel van de medewerkers (tweederde) is dagelijks bezig met het uitvoeren van het beleid en de besluiten van de gemeente. Zij werken aan een schoon, heel en veilig Culemborg, helpen inwoners aan voorzieningen of bieden hulp en ondersteuning. De overige medewerkers bouwen aan het beleid van de gemeente en ondersteunen de raad en het college bij het nemen van besluiten. De ambtelijke organisatie is in 2024 ingericht volgens een nieuwe structuur. Met een driehoofdige directie en 8 teams.

Met een kleine organisatie wordt veel werk verzet. We hechten waarde aan een compacte en efficiënte organisatie en aan een gezonde bestuur- en organisatiecultuur waarin lef, professionaliteit, samenwerken, resultaat, klantgerichtheid en plezier kernbegrippen zijn. We zetten in op betrouwbaarheid en toegankelijkheid van zowel bestuur als organisatie.

We ontwikkelen de gemeentelijke organisatie verder richting een wendbare organisatie, die werkt vanuit de bedoeling en goed kan blijven inspelen op toekomstige ontwikkelingen. Hierbij is verbinding met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties cruciaal.

Na de herinrichting van de structuur, staat 2025 in het teken van het doorontwikkelen van de cultuur van de gemeentelijke organisatie. Daarvoor zijn drie speerpunten bepaald. De speerpunten “Organisatievisie” en “Organisatieontwikkeling” worden hieronder toegelicht en aangegeven welke stappen in 2025 worden gezet. Bij onderdeel 2 wordt ingegaan op “Grip op financiën”.

Organisatievisie

Hoe werken we in Culemborg? Wat mag jij van de gemeentelijke organisatie verwachten en wat mag de organisatie van jou verwachten? Deze vragen staan centraal bij het herijken van de organisatievisie. In het verleden zijn al verschillende documenten opgesteld en kernwaarden bedacht, maar deze zijn te algemeen en worden niet doorleefd in de organisatie. Op basis van het bestaande materiaal herijken we de visie tot een herkenbaar en bruikbaar document en werken we met de organisatie aan het toepasbaar maken van de visie.

Organisatieontwikkeling

De organisatieontwikkeling gaat over de doorontwikkeling van de cultuur van de ambtelijke organisatie. Bij de herinrichting van de structuur van de ambtelijke organisatie in 2024 zijn ook de aspecten van de cultuur vastgesteld waaraan de organisatie moet werken. Dit gaat onder andere over het tonen van eigenaarschap, integraal en teamoverstijgend (samen)werken en het versterken van de lerende organisatie. In het ontwikkelprogramma worden deze thema’s geborgd. De ontwikkeling vindt op drie dimensies plaats:

- Bij de individuele medewerker, binnen het eigen vakmanschap;
- Binnen de nieuw gevormde teams, die allen een ontwikkelopgave hebben. De teams stellen samen met de directie hun ontwikkelplan op, passend bij de uitdagingen van het team;
- Binnen het collectief van de organisatie, waarin de teamleiders en directieleden een belangrijke spil zijn. De directie stelt hiervoor een programma vast. Om te zorgen dat dit aansluit bij de behoeften van de organisatie wordt dit plan periodiek geëvalueerd met een werkgroep uit de organisatie. Hierin is ook P&O vertegenwoordigd.

Het ontwikkelprogramma loopt heel 2025 en wordt grotendeels georganiseerd met eigen mensen.

2. Grip op financiën

Door de lagere uitkering uit het Gemeentefonds en de nieuwe verantwoordelijkheid voor rechtmatigheidsverantwoording, willen we als gemeentelijke organisatie strakker sturen op onze financiën. We streven ernaar verrassingen, schommelingen en grote mee- of tegenvallers te voorkomen. Dit willen we bereiken door budgethouders en budgetbeheerders preciezer en tijdiger te sturen. Het begrotingssaldo wordt dynamisch gemonitord tijdens de maandelijkse budgetgesprekken, wat ons helpt om noodzakelijke ombuigingen te realiseren en te volgen.

3. Personeel

In 2025 gaan we verder om het percentage inhuur te verlagen. De reden van de hoogte van onze inhuur in onze organisatie is divers. Dit komt onder andere door de krappe arbeidsmarkt, ziekteverzuim in sommige teams, uitvoering van een aantal belangrijke projecten waar de expertise niet in huis is (denk aan de Stationsomgeving). We gaan aan de slag met werving en selectie van personeel, verder terugdringen van ziekteverzuim en bekijken of expertise in huis gehaald kan worden. Zie verder ook programma 1 ''Bestuur en ondersteuning''.

Verplichte indicatoren

Naam indicator	Eenheid	Waarde 2025
Formatie	FTE per 1.000 inwoners	6,4
Bezetting	FTE per 1.000 inwoners	5,9
Overhead	Bedrag per inwoner	€ 337
Externe inhuur	Kosten inhuur externen als % van totale loonsom	3,1%
Overheadkosten	% van totale lasten	9,7%

Op basis van de notitie Overhead 2023 zijn er minder personeelskosten toegerekend aan het taakveld overhead. Op basis van de nieuwe indeling naar teams wordt in 2025 opnieuw gekeken naar de toerekening van kosten naar de taakvelden.

4. Digitalisering

De landelijke overheid legt de laatste jaren steeds meer nadruk op transparantie en het verbeteren van de digitale toegankelijkheid van overheidsorganisaties. Burgers en bedrijven hebben het recht om te weten welke informatie de overheid over hen bewaart en verwerkt, en deze informatie moet eenvoudig te vinden zijn. Twee belangrijke wetten ondersteunen deze ontwikkeling.

Wet open overheid

De Wet open overheid (Woo) is ontworpen om overheden transparanter te maken. Deze wet zorgt ervoor dat overheidsinformatie beter vindbaar, uitwisselbaar, eenvoudig toegankelijk en goed archiverend is. Het belangrijkste verschil tussen de Wet open overheid en de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) is de nadruk op actieve openbaarmaking van overheidsinformatie. In de afgelopen twee jaar zijn er al belangrijke stappen gezet in deze richting. We volgen bij de implementatie de fasering die door de landelijke overheid is voorgeschreven. De actieve openbaarmaking van verplichte informatiecategorieën loopt tot 2027. Voor passieve openbaarmaking (op verzoek) wordt de Wet openbaarheid van bestuur nog grotendeels gehanteerd. Meer informatie over de Wet open overheid is opgenomen in een aparte paragraaf van deze begroting.

Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer

De Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv) treedt op 1 januari 2026 in werking en regelt dat burgers en bedrijven hun zaken met de gemeente digitaal kunnen afhandelen. We schatten dat het om in totaal 350 producten gaat die verbonden zijn aan digitaal inkomende berichten, zoals aanvragen, klachten, bezwaren, beroepen en meldingen.

In 2024 zijn we begonnen met het inrichten van webformulieren voor elektronische formele berichten, zodat specifieke aanvragen of meldingen veilig kunnen worden ingediend. Dit proces zetten we in 2025 voort. Naast het openen van veilige kanalen willen we ook voldoen aan de andere verplichtingen uit de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer, zoals ontvangstbevestiging, doorgeleiding, tijdige afhandeling en bewijslast. Hierdoor kunnen we onze inwoners en ondernemers een betere digitale dienstverlening bieden.

Daarnaast gaan we het zaakgericht werken verder ontwikkelen via het zaaksysteem Djuma. We hebben al een eerste stap gezet door terugbelverzoeken en informatieverzoeken in Djuma vast te leggen en af te handelen. In 2025 zullen we Djuma verder inrichten en gebruiken voor de afhandeling van meerdere processen.

Voor beide wetten geldt dat de belasting voor de ambtelijke organisatie aanzienlijk is. We kiezen ervoor om de implementatie, waar mogelijk en toegestaan, geleidelijk te laten verlopen.

5. Informatiebeveiliging en privacy

Naast transparantie en het verbeteren van de digitale toegankelijkheid blijft ook in 2025 het veilig houden van onze informatie essentieel. Dit doen we met de realisatie van alle maatregelen die nodig zijn vanuit de Baseline Informatieveiligheid Overheid (Baseline Informatieveiligheid Overheid, BIO). Cybercriminaliteit (cybercrime) blijft continue aandacht krijgen. Een Heatmap met de belangrijkste cyberrisico’s is opgesteld. Deze Heatmap maakt het mogelijk om op basis van prioriteit de belangrijkste risico’s aan te pakken. Het geheel wordt ondergebracht binnen een Informatiebeveiliging Management Systeem (Informatiebeveiliging Management Systeem, ISMS). Met een ISMS sturen we op het aanpakken van de continu veranderende cyberrisico’s door beleid cyclisch aan te scherpen

en de uitvoering van de verbeteringen te plannen en te monitoren. Hiermee voldoen we aan een belangrijke eis van de Baseline Informatieveiligheid Overheid: het hebben van een Informatiebeveiliging Management Systeem. Door verbeterde monitoring en sturing van de belangrijkste uitgangspunten van privacy, bewaken we de voortgang op een effectieve manier. We besteden in rapportages periodiek aandacht aan de manier waarop we scoren op de belangrijkste thema's en welke ontwikkelingen we waarnemen.

Als gemeente hebben wij zowel wettelijk als moreel de plicht om de privacy van onze inwoners te beschermen. Volgens de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) is een goede beveiliging van persoonsgegevens absoluut noodzakelijk. De Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) vereist van organisaties dat zij passende maatregelen nemen om persoonsgegevens adequaat te beveiligen in overeenstemming met de stand van de techniek. De Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) specificeert echter niet precies hoe deze beveiliging moet worden gerealiseerd. Deze passende maatregelen worden beschreven in informatiebeveiligingswetten en -standaarden. Een correcte implementatie van informatiebeveiligingsmaatregelen is dan ook een voorwaarde voor het waarborgen van de privacy van onze inwoners.

De Cybersecuritywet (NIS2)

De Cybersecuritywet is de opvolger van de Wet beveiliging netwerk- en informatiesystemen (WBNI) en vormt de Nederlandse vertaling van de Europese Network and Information Security Directive (NIS2). Deze wet treedt in het tweede kwartaal van 2025 in werking en is gericht op het versterken van de digitale veiligheid en legt drie belangrijke verplichtingen op:

1. Zorgplicht: Organisaties moeten risicobeoordelingen uitvoeren en passende maatregelen nemen om de continuïteit van hun diensten en de veiligheid van informatie te waarborgen. Dit gebeurt door de implementatie van de maatregelen uit de nieuwe Baseline Informatieveiligheid Overheid (BIO 2.0).
2. Meldplicht: Incidenten die de dienstverlening kunnen verstoren moeten binnen 24 uur worden gemeld bij de toezichthouder en, indien van toepassing, bij het Computer Security Incident Response Team (CSIRT).
3. Toezicht**:** Een onafhankelijke toezichthouder, de Rijksinspectie Digitale Infrastructuur (RDI), controleert of organisaties voldoen aan de richtlijnen. De RDI maakt voor het toezicht op NIS2 voor de overheid gebruik van bestaande verantwoordingsstructuren, zoals Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA) .

Network and Information Security Directive (NIS2) wordt gezien als een uitbreiding en intensivering van taken op het gebied van informatiebeveiliging, met aanzienlijke impact op capaciteit en beschikbare middelen.

6. Inkoop

Bij al onze inkoop- en aanbestedingstrajecten zijn de uitgangspunten van het inkoop- en aanbestedingsbeleid 2024-2027 leidend.

Hierbij houden we rekening met de effecten op het klimaat en kopen we duurzaam, rechtmatig en doelmatig in. In 2025 gaan we verder met het verbeteren van ons inkoopproces, zoals beschreven in ons inkoop- en aanbestedingsbeleid.
Bij het uitvoeren van een taak/project inventariseren we eerst of benodigde discipline intern beschikbaar is. We kopen in op basis van heldere en duidelijke criteria voor selectie en gunning. Een onderliggend plan is een vereiste, zodat we de juiste diensten/producten inkopen. We publiceren het inkoopdocument, zodat onze procedures transparant zijn en alle (lokale) aanbieders kunnen inschrijven. Ook besteden we aandacht aan het controleren en evalueren van afspraken en of deze worden nageleefd. Zo halen we het maximale uit de afgesloten contracten. Als het een voordeel oplevert zetten we in op samenwerking met andere gemeenten en/of Bedrijfsvoeringsorganisatie West-Betuwe (BWB) voor het doorlopen van een gezamenlijk inkoopproces.

7. Huisvesting gemeentelijke organisatie

Voor de huisvesting van de gemeentelijke organisatie hebben we het stadskantoor, het stadhuis en de Triosingel. Onze huisvesting en facilitaire dienstverlening is duurzaam, (kosten-)efficiënt, prettig en bovenal veilig. Ook voor onze huurders en gasten. We beheren onze gebouwen en inrichting en verzorgen daarbij de facilitaire dienstverlening. Hierbij kijken we actief naar het creëren van een veilige, gezonde en prettige werkomgeving. Bij het afsluiten van contracten en de levering van producten en diensten voeren we aanpassingen door om het gebruik van onze gebouwen duurzamer te maken. Waar mogelijk passen we actief social return toe, zodat we maatschappelijke waarde creëren naast onze reguliere inkoopprocessen. In het kader van de ombuigingsopdracht op ons vastgoed loopt er voor het stadskantoor een onderzoek naar de onderhoud- en verduurzamingsopgave, de bezettingsgraad en de eventuele optie tot verhuizen.

8. Rechtmatigheid

Inwoners en maatschappelijke partners moeten erop kunnen vertrouwen dat de gemeente zich houdt aan wet- en regelgeving bij de besteding van het gemeenschapsgeld. Dit houdt in dat de organisatie zich niet alleen aan eventuele voorwaarden voor verkregen subsidies houdt, maar ook aan regels voor uitgaven die niet begroot zijn. We hechten er waarde aan dat de organisatie zodanig is ingericht dat rechtmatig werken vanzelfsprekend is.

Voor het begrotingsjaar 2025 neemt het college een rechtmatigheidsverantwoording op in de jaarstukken. In deze verantwoording verklaart het college in hoeverre de inkomsten en uitgaven van de gemeente rechtmatig zijn uitgevoerd. Om het college in staat te stellen deze rechtmatigheidsverantwoording te geven, stuurt de organisatie op het verbeteren van de interne beheersing van de processen. Daarnaast vinden er onafhankelijke rechtmatigheidscontroles plaats door de Bedrijfsvoeringsorganisatie West-Betuwe (BWB). De Bedrijfsvoeringsorganisatie West-Betuwe (BWB) werkt in 2025 verder aan de verbetering en tijdige uitvoering van deze controles.

Paragraaf Lokale heffingen

In deze paragraaf bespreken wij de lokale heffingen en onze voornemens voor 2025 op dit gebied, voor zover het gaat om heffingen die de gemeente mag opleggen vanuit haar publiekrechtelijke taak. Lokale heffingen bestaan uit belastingen en rechten (retributies), die volgens de Gemeentewet worden aangemerkt als gemeentelijke belastingen.

Belastingen
Kenmerkend voor belastingen is dat er geen direct aanwijsbare tegenprestatie tegenover staat. Met andere woorden: de burger draagt bij aan de algemene middelen van de gemeente, waaruit een deel van de uitgaven wordt gefinancierd.

Voor de begroting van 2025 hanteren we het inflatiepercentage uit de meicirculaire 2024. De lokale heffingen die hiervoor in aanmerking komen, worden met dit inflatiepercentage aangepast.

Rechten
Kenmerkend aan rechten is dat er wel sprake is van een directe relatie tussen de heffing en de gemeentelijke taak. Het streven is 100% kostendekkendheid. Bij rechten mogen de geraamde opbrengsten niet hoger zijn dan de geraamde kosten van de gemeente voor de uitoefening van de taak.

Belangrijke ontwikkelingen

Eenmalige boventrendmatige verhoging onroerendezaakbelasting (ozb)
In de Kadernota 2025-2028 is besloten om de ozb eenmalig boventrendmatig te verhogen, om de raming voor 2025 sluitend te kunnen presenteren. het exacte bedrag van de verhoging zou in de begroting worden bepaald, met de hoop dat die lager zou kunnen uitvallen.

Zoals in het voorwoord en financieel perspectief opgenomen, valt de financiële situatie van de gemeente in deze begroting helaas niet mee. Daarom is ook nu uitgegaan van 4% bovenop de trendmatige verhoging, die op basis van de meicirculaire 3,45% bedraagt.

Gemeentelijke belastingen

De gemeente Culemborg heft de volgende belastingen:

- onroerendezaakbelasting *
- hondenbelasting*
- parkeerbelastingen
- precariobelasting
- rioolheffing*
- toeristenbelasting

De heffingen gemerkt met een * worden verzorgd door de gemeenschappelijke regeling Belastingsamenwerking Rivierenland (BSR). Tevens verzorgt BSR de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ).

Culemborg heeft de inzameling van huishoudelijke afvalstoffen ondergebracht bij Avri. Avri is een gemeentelijk samenwerkingsverband op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen. De belangrijkste taken van Avri zijn inzameling en verwerking van huishoudelijk afval en grondstoffen, beheer van openbare ruimte en handhaving. De tarieven afvalstoffenheffing worden jaarlijks vastgesteld door het algemeen bestuur van Avri.

Onroerendezaakbelasting

De grondslag voor de heffing van onroerendezaakbelastingen (ozb) is een percentage van de Waardering Onroerende Zaken-waarde (WOZ-waarde). De WOZ-waarde voor het belastingjaar 2024 wordt vastgesteld op basis van de waardepeildatum van 1 januari 2023.

Bij de samenstelling van deze paragraaf is de herwaardering naar waardepeildatum 1 januari 2023 nog in volle gang, en de uitkomsten zijn op dit moment nog niet bekend. In de mei-circulaire van 2023 van het ministerie van Binnenlandse Zaken staat vermeld dat de landelijke marktontwikkeling voor woningen tussen 1 januari 2022 en 1 januari 2023, op basis van informatie van de Waarderingskamer, wordt geschat op +3%. Voor niet-woningen wordt de waardeontwikkeling geschat op 2%.

Uit de ontvangen voorlopige cijfers van de Belastingsamenwerking Rivierenland (BSR) van 18 september 2024 volgt de verwachting dat de gemiddelde waarde van woningen in de gemeente Culemborg stijgt met 8,3%. Voor de niet-woningen verwacht de BSR, op basis van de voorlopige cijfers, dat de gemiddelde waarde stijgt met ongeveer 1,7%. In december 2024 worden de definitieve cijfers van de Belastingsamenwerking Rivierenland (BSR) verwacht.

Rioolheffing

Binnen de gemeente Culemborg geldt als maatstaf van heffing een vast bedrag per eigendom. Voor 2025 hanteren we € 280,00 als vast bedrag.

Voor de planperiode van het Water-rioleringsprogramma 2025 - 2029 is bezien welke investeringen noodzakelijk zijn op het gebied van afvalwaterinzameling, afvalwatertransport en afvoer van overtollig regen- en grondwater. Alle financiële en personele aspecten rondom de verbrede rioleringszorg, inclusief grondwater, zijn in het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP) verwerkt.

De rioolheffing mag maximaal kostendekkend zijn en de gemeente Culemborg streeft ook naar 100% kostendekkendheid. Onderstaand is een overzicht opgenomen van de lasten en baten die betrekking hebben op de rioolheffing:

Kostendekkendheid rioolheffing (bedragen x € 1.000)	Riolering
Direct aan onderdeel toe te rekenen lasten	
Lasten	3.992
Toe te rekenen kosten aan het onderdeel	
Overhead (inclusief rente overhead)	566
Totale lasten van het onderdeel	**4.558**
Baten	
Opbrengsten rioolheffing	4.228
Dotatie egalisatievoorziening	330
Totale baten	**4.558**
Kostendekkendheid rioolheffing	**100%**

Hondenbelasting

De hondenbelasting is, conform artikel 226 van de Gemeentewet, een algemene belasting. Deze belasting wordt geheven van de houder van één of meer honden, waarbij het aantal honden bepalend is voor de hoogte van de belasting. Jaarlijks wordt door de Belastingsamenwerking Rivierenland (BSR) een controle uitgevoerd op het houden van honden. In onze gemeente zijn ongeveer 1.700 honden geregistreerd. Bij de bepaling van de tarieven voor 2025 is rekening gehouden met een verhoging van 20% op basis van de indexatie zoals genoemd in de Kadernota 2025.

Toeristenbelasting

Voor het houden van verblijf met overnachting in Culemborg door personen van 12 jaar en ouder, die niet als ingezetene met een adres in de gemeente zijn ingeschreven in de Basisregistratie Personen, wordt toeristenbelasting geheven. In de door de Raad vastgestelde verordening is het tarief voor 2021 verhoogd naar € 0,80. Dit tarief geldt voor vijf jaar en wordt in 2025 opgenomen in de planning voor de belastingverordeningen van 2026. In afwijking hiervan is in de Kadernota 2025 vastgesteld dat de tarieven voor 2025 met 100% worden verhoogd.

Precariobelasting

Deze belasting is gebaseerd op artikel 228 van de Gemeentewet. Hierin is geregeld dat "ter zake van het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond, een precariobelasting kan worden geheven."

Verkoopstandplaatsen en terrassen

Voor deze heffing wordt geen jaarlijkse inflatiecorrectie toegepast. Conform afspraak wordt het tarief voor belastingjaar 2022 verhoogd met het gecumuleerde inflatiepercentage van de afgelopen vijf jaar. In afwijking hiervan is in de Kadernota 2025 vastgesteld dat de tarieven voor 2025 met 2,2% worden verhoogd.

Parkeerbelasting

In Culemborg geldt voor bepaalde delen van de binnenstad de verplichting om parkeerbelasting te betalen. Deze opbrengst wordt gebruikt om de kosten van de parkeervoorzieningen te bestrijden en het parkeren in de binnenstad te reguleren. In 2018 is uitvoering gegeven aan het vastgestelde beleid 'verkeer in de binnenstad'. Dit heeft geleid tot een uniform parkeerbeleid in de binnenstad.

Er is een amendement aangenomen waarbij vanaf 2022 een taakstelling van € 25.000 voor parkeren in het algemeen geldt. De manier waarop deze taakstelling wordt gerealiseerd, wordt in samenspraak met de ondernemers verder uitgewerkt. Voor 2025 wordt deze taakstelling ook opgenomen.

Kosten naheffingsaanslag

Indien niet of onvoldoende parkeerbelasting op aangifte wordt voldaan, volgt bij controle een naheffingsaanslag voor parkeerbelasting. Deze aanslag bestaat uit het tarief voor één uur, verhoogd met bijkomende kosten. Voor 2024 bedroegen deze kosten € 76,70. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) stelt jaarlijks het maximumbedrag vast dat mag worden doorberekend. Voor 2025 geldt het wettelijk bepaalde maximumbedrag van € 78,80.

De berekening is op basis van de consumentenprijsindex.

Consumentenprijsindex:

Basis: 2015 (=100)
Index april 2023: 126,01
Index april 2024: 129,42
(bron: CBS, consumentenprijzen)

Berekening: (129,42 : 126,01) x € 76,70 = € 78,80.

Het verhogen van het maximumbedrag leidt er niet automatisch toe dat gemeenten het bedrag dat zij in rekening brengen, verhogen tot het (nieuwe) maximumbedrag. De kosten die zijn verbonden aan het opleggen en innen van een naheffingsaanslag voor parkeerbelasting verschillen namelijk per gemeente. Het advies is om het maximale tarief van € 78,80 in rekening te brengen.

Gemeentelijke rechten

De gemeente Culemborg heft de volgende retributies:

- Leges

Afronding legestarieven

Bij de berekening van de legestarieven worden deze vanaf belastingjaar 2023, met uitzondering van de tarieven die door het Rijk worden vastgesteld, rekenkundig afgerond zodat de tarieven praktisch werkbaar zijn. De afronding is op 5 eurocent bij bedragen onder de 100 euro, op 50 eurocent bij bedragen boven de 100 euro en op gehele euro's boven de 200 euro.

Gemeentelijke rechten

Het uitgangspunt is dat de tarieven voor de gemeentelijke dienstverlening (leges) kostendekkend zijn.

Om te voldoen aan de verplichting om vast te leggen hoe we de kostendekkende tarieven onderbouwen, heeft een externe partij een transparante berekening van de kostendekking opgesteld. Deze berekening voldoet aan de wettelijke vereisten en het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en wordt jaarlijks geactualiseerd.

De bij de Legesverordening behorende Tarieventabel bestaat uit drie hoofdstukken. Hoofdstuk 1 omvat de algemene dienstverlening, zoals de Burgerlijke Stand, reisdocumenten, rijbewijzen, en meer. Hoofdstuk 2 heeft betrekking op de omgevingsvergunningen, terwijl hoofdstuk 3 vergunningen bevat die onder de werking van de Europese Dienstenrichtlijn vallen, zoals horecavergunningen, evenementen en markten. De tarieven worden, waar mogelijk en toegestaan, verhoogd met het inflatiepercentage uit de meicirculaire.

Lokale lastendruk

Uit de rapporten over 2023 en 2024 van het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) is onderstaand overzicht samengesteld van de lokale lastenontwikkeling in Culemborg. Hierbij is zowel een vergelijking gemaakt met buurgemeenten als met het landelijk gemiddelde.

Overzicht bruto woonlasten 2024

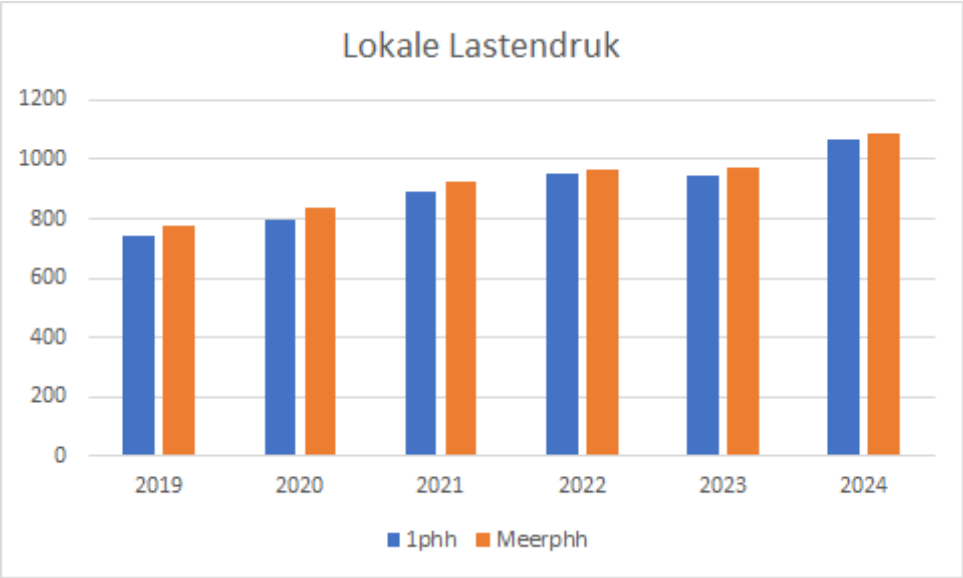
Vergelijking tarieven bruto woonlasten met regiogemeenten						
Gemeente	Eenpersoons-huishouden		Meerpersoons-huishouden		Rangnummer meerpersoons huishouden	
	2023	2024	2023	2024	2023	2024
Buren	1.136	1.210	1.161	1.232	327	340
Culemborg	945	1.066	971	1.090	209	270
Houten	756	808	950	1.023	183	214
Maasdriel	965	1.003	1.001	1.031	247	227
Neder-Betuwe	1.061	1.077	1.081	1.096	303	272
Tiel	901	942	981	1.021	224	209
Vijfheerenlanden	924	956	1.008	1.046	257	243
West Betuwe	1.211	1.277	1.231	1.289	341	327
West Maas en Waal	958	963	980	974	221	162
Zaltbommel	1.012	1.096	1.040	1.121	279	283
Landelijk gemiddelde	**871**	**911**	**946**	**994**		

Bron: COELO-Atlas van de lokale lasten 2023 en 2024

Ontwikkeling lokale lastendruk

De bovengenoemde rapporten van het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) hebben tevens als uitgangspunt gediend voor het genereren van onderstaande grafiek. Deze grafiek biedt inzicht in de ontwikkeling van de lokale woonlastendruk binnen de gemeente Culemborg in de afgelopen zes jaar.

Voor de bepaling van de lastendruk wordt uitgegaan van de grootste heffingen, te weten onroerende-zaakbelastingen (OZB), rioolheffing en afvalstoffenheffing. Daarnaast wordt er onderscheid gemaakt tussen eenpersoonshuishoudens en meerpersoonshuishoudens.

#	Indicator	Waarde	Periode	Bron
35	Gemiddelde WOZ waarde (in *euro*)	369.000,00	2024	CBS
38	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden (*In euro*)	1.066	2024	COELO
39	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (*In euro*)	1.090	2024	COELO

Kwijtscheldingsbeleid

De mogelijkheid om kwijtschelding van lokale heffingen te verlenen is geregeld in artikel 255 van de Gemeentewet. De hoofdregel is dat gemeenten het kwijtscheldingsbeleid van de rijksoverheid volgen, zoals vastgelegd in de Uitvoeringsregeling. Een uitzondering hierop is dat gemeenten bij de berekening van een kwijtscheldingsverzoek mogen uitgaan van 100% van de bijstandsnorm, terwijl het Rijk 90% hanteert.

De behandeling van kwijtscheldingsverzoeken vindt plaats door de Belastingsamenwerking Rivierenland (BSR). Sinds de afschaffing van het gebruikersdeel van de onroerende-zaakbelastingen (OZB) is het aantal toegekende kwijtscheldingsverzoeken minimaal.

De raad heeft op 15 december 2022 de Verordening Kwijtschelding Gemeentelijke Belastingen 2023 vastgesteld. Hierin zijn de extra toegestane financiële middelen per 1 januari 2023 meegenomen voor gehuwden, alleenstaande ouders en alleenstaanden.

Overzicht opbrengst gemeentelijke belastingen en rechten

(bedragen x € 1.000)	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Belastingen op producenten	**12.402**	**13.566**	**13.868**	**14.153**	**14.332**
OZB woningen	**5.162**	**5.626**	**5.706**	**5.786**	**5.866**
Baten OZB, eigenaren (woningen) (6061300)	5.162	5.626	5.706	5.786	5.866
OZB niet-woningen	**3.431**	**3.687**	**3.687**	**3.687**	**3.687**
Baten OZB, eigenaren (niet-woningen) (6062300)	1.781	1.914	1.914	1.914	1.914
Baten OZB, gebruikers (niet-woningen) (6062400)	1.650	1.773	1.773	1.773	1.773
Economische promotie	**21**	**26**	**46**	**46**	**46**
Bevordering toerisme (6340100)	21	26	46	46	46
Riolering	**3.787**	**4.228**	**4.429**	**4.634**	**4.733**
Baten rioolrecht (6720500)	3.787	4.228	4.429	4.634	4.733
Belastingen op huishoudens	**103**	**123**	**123**	**123**	**123**
Belastingen overig	**103**	**123**	**123**	**123**	**123**
Hondenbelasting baten (6064250)	103	123	123	123	123
Leges en andere rechten	**5.532**	**7.073**	**7.132**	**7.221**	**7.221**
Burgerzaken	**283**	**581**	**581**	**581**	**581**
Burgerlijke stand (6020200)	26	26	26	26	26
Reisdocumenten en indentiteitskaart (6020300)	130	388	388	388	388
Rijbewijzen (6020400)	87	117	117	117	117
Uittreksels en V.O.G. (6020500)	20	26	26	26	26
Naturalisatieverzoeken (6020600)	21	25	25	25	25
Parkeerbelasting	**415**	**485**	**485**	**574**	**574**
Parkeergelden (6063100)	415	485	485	574	574
Openbare orde en veiligheid	**42**	**43**	**43**	**43**	**43**
Vergunningen A.P.V. (6120450)	42	43	43	43	43
Verkeer en vervoer	**70**	**87**	**87**	**87**	**87**
Aanleg kabels Nutsbedrijven (6210501)	70	87	87	87	87
Parkeren	**141**	**212**	**271**	**271**	**271**
Autoluwe binnenstad (6220130)	40	90	90	90	90
Parkeervergunningen (6220200)	101	122	181	181	181
Economische promotie	**10**	**10**	**10**	**10**	**10**
Kermis, jaarmarkten en evenementen (6340200)	10	10	10	10	10
Afval	**3.871**	**4.455**	**4.455**	**4.455**	**4.455**
Afvalverwerking Nedvang (6730110)	0	260	260	260	260
Afvalstoffenheffing (6730200)	3.871	4.195	4.195	4.195	4.195

(bedragen x € 1.000)	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Wonen en bouwen	**700**	**1.200**	**1.200**	**1.200**	**1.200**
Omgevingsvergunning (6830100)	700	1.200	1.200	1.200	1.200
Totaal lokale heffingen	**18.037**	**20.762**	**21.122**	**21.496**	**21.675**

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Net als alle andere gemeenten loopt de gemeente Culemborg risico's door de steeds complexer wordende samenleving, de groei en veelzijdigheid van gemeentelijke activiteiten, en de continue veranderingen in wet- en regelgeving. Risico's zijn dus onvermijdelijk. Deze risico's kunnen echter worden beheerst en moeten, wanneer nodig, worden opgevangen via de beschikbare weerstandscapaciteit. Dit is het totaal van alle vrij aanwendbare middelen die kunnen worden ingezet om tegenvallers op te vangen, indien dat nodig is.

De paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing geeft inzicht in de mate waarin de gemeente Culemborg in staat is om de financiële gevolgen van risico's op te vangen. Het weerstandsvermogen is een maatstaf voor de robuustheid van de financiële positie van de gemeente. Het geeft aan in hoeverre de gemeente de financiële gevolgen risico's kan opvangen, zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt.

Het weerstandsvermogen wordt bepaald door enerzijds de beschikbare weerstandscapaciteit en anderzijds de benodigde weerstandscapaciteit. In het vervolg van deze paragraaf worden deze begrippen nader toegelicht.

Weerstandsvermogen is de mogelijkheid financiële tegenvallers op te vangen, zonder dat de normale begrotingsuitvoering en bedrijfsvoering (direct) aangepast hoeft te worden.

Deze paragraaf gaat achtereenvolgens in op:
1. Beleid ten aanzien van het weerstandsvermogen;
2. Weerstandscapaciteit;
3. Risico's en beheersmaatregelen;
4. Weerstandsvermogen;
5. Kengetallen.

Weerstandscapaciteit incidenteel
> Algemene reserve
> Stille reserves
> Jaarrekeningresultaat

Weerstandscapaciteit structureel
> Begrotingssaldo
> Resterende belastingcapaciteit
> Onvoorzien

Risico's
Financiële gevolgen van onvoorziene gebeurtenissen, waarvan de omvang niet redelijkerwijs is in te schatten. Hieronder vallen niet de risico's waarvoor we verzekerd zijn, of waarvoor een budget of voorziening beschikbaar is.

Beleid

De gemeente Culemborg beschouwt het weerstandsvermogen als toereikend wanneer de benodigde weerstandscapaciteit ten minste gelijk is aan de beschikbare weerstandscapaciteit. In dat geval is de weerstandsratio groter dan of gelijk aan 1.

Gedurende het jaar heeft risicomanagement continu aandacht. Bij de advisering over beleids- en uitvoeringsvoorstellen worden structureel potentiële risico's betrokken en afgewogen. Het tijdig en adequaat in kaart brengen van risico's is daarmee een vast aandachtspunt binnen onze gemeente.

Bij de opstelling van de begroting en de jaarrekening worden de geïdentificeerde risico's integraal beoordeeld, en actualiseren we de berekening van de weerstandscapaciteit. Hierbij ligt de nadruk op de financiële gevolgen van de risico's.

Weerstandscapaciteit

Zoals aangegeven, bestaat de weerstandscapaciteit uit de beschikbare middelen waarover de gemeente beschikt om niet-begrote kosten, die *onverwachts* en *substantieel* zijn, te dekken (risico's). Hierbij onderscheiden we de incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers op te kunnen vangen, zonder dat dit direct van invloed is op het voorzieningenniveau van de gemeente. De incidentele weerstandscapaciteit wordt ook wel de *weerstandscapaciteit van het vermogen* genoemd.

De volgende onderdelen maken deel uit van de incidentele weerstandscapaciteit:

- Algemene reserve en de vrij besteedbare bestemmingsreserves.
  Naast de algemene reserve betreft dit de reserve precariobelasting (het deel dat vrij besteedbaar is), de reserve internationale samenwerking, de reserve buurtbudgetten, de reserve bovenwijkse voorzieningen, flexibele arbeidsvoorwaarden en reserve flexibiliteit en mobiliteit.
- Stille reserves.
  Van stille reserves is sprake wanneer de marktwaarde van de gemeentelijke bezittingen groter is dan de boekwaarde. Voorwaarde voor het inzetten van stille reserves in de weerstandscapaciteit is, dat de activa direct verkoopbaar zijn indien de gemeente dat zou willen. Op dit moment kent de gemeente zulke beschikbare stille reserves niet.
- Jaarrekeningresultaat.
  De raad heeft besloten over de bestemming van het resultaat van de jaarrekening 2023 bij de vaststelling van de Jaarstukken 2023. Dit is inmiddels verwerkt in de algemene reserve, waardoor hier € 0 wordt gepresenteerd.

De incidentele weerstandscapaciteit is als volgt:

Incidentele weerstandscapaciteit (x 1.000)	Begroting 2025
Algemene reserve	7.592
Bestemmingsreserves (vrij besteedbare deel)	5.331
Stille reserves	0
Jaarrekeningresultaat 2023	2.958
Af: bestemmingsvoorstellen/vrijval reserves	-3.098
Totale incidentele weerstandscapaciteit	**12.783**

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit is de mate waarin de gemeente in staat is om onverwachte structurele tegenvallers op te vangen zonder dat het noodzakelijk is om te bezuinigen of aanpassingen te maken binnen de (meerjaren)begroting. Deze capaciteit wordt ook wel aangeduid als de weerstandscapaciteit van de exploitatie. Hiertoe behoren:

- Het begrotingssaldo.
  Het begrotingssaldo is het tekort of het overschot over de begroting. Voor 2025 is dat saldo € 6.000. We gaan uit van een structureel begrotingssaldo van € 0. Dit is van belang voor de weerstandscapaciteit.
- Onbenutte belastingcapaciteit.
  De onbenutte belastingcapaciteit bestaat uit de extra ruimte die de gemeente heeft om, binnen de kaders van de wetgeving, maximale inkomsten te genereren uit gemeentelijke heffingen. De Raad heeft de vrijheid om de belastingtarieven te verhogen. Om te beoordelen of er onbenutte belastingcapaciteit is, maken we gebruik van het verschil tussen de eigen onroerende-zaakbelastingen (OZB) tarieven en het redelijke peil van de OZB. Voor het jaar 2025 is het redelijke peil voor de OZB vastgesteld op 0,1595%. De onbenutte belastingcapaciteit voor de OZB in het jaar 2025 bedraagt € 530.190

De structurele weerstandscapaciteit is als volgt:

Structurele weerstandscapaciteit (x 1.000)	Begroting 2025
Begrotingssaldo structureel	0
Onbenutte belastingcapaciteit	530
Totale structurele weerstandscapaciteit	**530**

Eerder was ook een post Onvoorzien onderdeel van onze structurele weerstandscapaciteit. Deze post hebben we sinds 2024 niet meer opgenomen in de begroting.

Totale weerstandscapaciteit

In onderstaand overzicht staat de totale weerstandscapaciteit. Ten opzichte van de begroting 4 is de totale weerstandscapaciteit met € 2.590.000 toegenomen door verbetering van de algemene reserve.

Totale weerstandscapaciteit (x 1.000)	Begroting 2025
Incidentele weerstandscapaciteit	12.783
Structurele weerstandscapaciteit	530
Totale weerstandscapaciteit	**13.313**

Risico's

Een risico is de onzekerheid dat een gebeurtenis zich voordoet, waarbij zowel positieve als negatieve effecten kunnen optreden. Gebeurtenissen waarvan bekend is dat ze zich zullen voordoen, evenals gebeurtenissen die geen financiële gevolgen voor de gemeente hebben, worden niet beschouwd als risico's bij het vaststellen van het weerstandsvermogen.

Identificeren en kwantificeren risico's

Het kwantificeren van geïdentificeerde risico's heeft twee doelen:

- aanbrengen van ordening voor sturing en beheersing van de risico's;
- bepalen van de omvang van de benodigde weerstandscapaciteit.

Het is onmogelijk en onwenselijk om te sturen op grote aantallen risico's. Bij risicokwantificering gaat het om het aanbrengen van ordening in de lijst met risico's, zodat prioriteit gegeven kan worden aan de risico's die de grootste impact kunnen hebben op de organisatie. Handvatten om de mogelijke impact van risico's te bepalen zijn:

- de geschatte omvang van het risico;
- de waarschijnlijkheid (kans) dat het risico zich daadwerkelijk voordoet.

Afhankelijk van de geschatte omvang van het risico kan een ordening worden aangebracht, die helpt bij de sturing en beheersing van risico's. Bij het bepalen van de omvang van het risico gaan we uit van de situatie waarin het risico zich daadwerkelijk voordoet. Vanuit deze gedachte wordt een inschatting gemaakt van het bedrag dat de gemeente kwijt zou zijn, met een maximum en een minimum. De geschatte omvang wordt ingedeeld in vijf klassen, waaraan een score is gekoppeld.

De volgende klassen worden onderscheiden:

Geschatte omvang risico (maximum en minimum)	Score
€ 1 < € 250.000	1
€ 250.000 < € 500.000	2
€ 500.000 < € 1.000.000	3
€ 1.000.000 € 2.500.000	4
> € 2.500.000	5

Voor de waarschijnlijkheid (kans) dat risico's zich daadwerkelijk voordoen, zijn de risico's te onderscheiden in een vijftal klassen met bijbehorende scores:

Waarschijnlijkheid/ kans	Score
Zeer klein (1%-24%)	1
Klein (25% < 50%)	2
Niet klein/niet groot (50% < 70%)	3
Groot (70% < 90%)	4
Zeer groot (90% -100%)	5

1. Zeer klein: dit zijn risico's waarvan het onwaarschijnlijk is dat ze zich in het komende jaar daadwerkelijk voor zullen doen. Het zijn risico's die zich slechts 1 keer in de 20 jaar voordoen of aan risico's waarvan de kans op optreden erg laag is (5-10%);
2. Klein: hanteren we voor risico's waarvan het niet zo waarschijnlijk is dat ze zich in het komende jaar daadwerkelijk voor zullen doen. Het zijn risico's die zich 1 keer in de 4 jaar voordoen of risico's waarvan de kans op optreden laag is (25%);
3. Niet klein/niet groot: risico's die nog beide kanten op kunnen. Het is mogelijk dat ze zich komend jaar voordoen, maar het is ook mogelijk dat ze zich niet voordoen. Het zijn risico's die zich 1 keer in de 2 jaar voordoen of risico's waarvan de kans op optreden gemiddeld is (50%);
4. Groot: hanteren we voor risico's waarvan het waarschijnlijk is dat ze zich voor zullen doen in het komende jaar, of risico's waarvan de kans op optreden groot is (70%);
5. Zeer groot: hanteren we voor risico's waarvan het zeer waarschijnlijk is dat ze zich komend jaar daadwerkelijk voor zullen doen of risico's waarvan de kans op optreden zeer groot is (90%).

Door de "geschatte omvang" te vermenigvuldigen met de "waarschijnlijkheid/kans" kan per risico de financiële impact worden berekend. De som van deze bedragen vormt de benodigde weerstandscapaciteit.

De risicoscore wordt berekend door de scores van de geschatte omvang te vermenigvuldigen met de scores van de waarschijnlijkheid/kans. Deze ordening helpt bij het aanbrengen van prioriteiten in het beheersen van de risico's.

Overzicht van de risico’s in deze begroting

In het kader van deze begroting zijn alle risico's, zoals opgenomen in de jaarrekening 2023, kritisch beoordeeld. Aangezien de beoordeling voor de jaarrekening relatief recent heeft plaatsgevonden, volstaan we dit jaar met een korte actualisatie. Er zijn geen risico's vervallen en er zijn geen nieuwe risico's toegevoegd. Alle risico's die we op dit moment onderkennen, waren al opgenomen in de Jaarstukken 2023. Het overzicht van risico's blijft daarom als volgt.

	:Programma	Doel	Proces/project	Risico	Kans	Financieel effect in €
1	Duurzaamheid en Wonen Stedelijke vernieuwing en Ruimte	Aantrekkelijke en gezonde woon- en leefomgeving	Gerechtelijke procedures en planschade	Aanspraken derden	50% - 80%	1.600.000 - 2.250.000
2	Bedrijfsvoering	Duurzaam financieel gezonde gemeente	Inkoop en aanbesteding	Hogere prijsstijgingen dan de indexering van de begroting	50% - 75%	1.000.000 - 1.500.000
3	Financiering	Bestuur	Personeel en organisatie	Hogere waardeafdracht wethouders-pensioenen a.g.v. nieuw Financieel toetsingskader (nFTK)	100%	1.100.000
4	Bedrijfs-voering	Digitale veiligheid	Uitblijvende (terug)betaling	Datalekken, hacking en ransomware	50% - 25%	1.000.000 - 4.000.000
5	Bedrijfsvoering	Adequate bezetting	Personeel en organisatie	Niet kunnen invullen van openstaande gemeentelijke vacatures	90% - 70%	500.000 - 1.000.000
6	Sociaal domein	Grip op de uitgaven Sociaal domein	Uitvoering Participatiewet, Wmo en Jeugd, BUIG	Onverwachte volumegroei en impact multi-problematiek	75% - 50%	1.000.000 - 1.450.000

	:Programma	Doel	Proces/project	Risico	Kans	Financieel effect in €
7	Duurzaamheid en Sport, Cultuur en Recreatie	Veilige en gezonde leefomgeving	Een schone stad behouden	Verontreinigde grond, dumpen drugsafval, onverwacht onderhoud en vandalisme-schade	50% - 50%	250.000 - 1.000.000
8	Financiering	Duurzaam financieel gezonde gemeente	Verstrekte leningen en garantstellingen	Uitblijvende (terug)betaling	0,25% - 0,5%	199.504.000
9	Veiligheid	Veilige fysieke en sociale leefomgeving	Rampen waar een gemeente zich niet op kan voorbereiden	Rampen en (sociale) calamiteiten van een buitengewone impact	15% - 25%	2.000.000
10	Totaal programma-plan	Duurzaam financieel gezonde gemeente	Diverse processen	Totaal van de overige risico's met een gering bedrag of een lage kans van optreden	50% - 50%	750.000 - 1.250.000
11	Financiering	Duurzaam financieel gezonde gemeente	Begroting	Realisatie ombuigingen begrotingstekort 26 en 27 (Financieel perspectief 8 februari 2024)	50% - 25%	1.450.000
12	Verbonden Partijen	Realisatie gemeentelijke doelen in samenwerkings-verbanden	Totaal van de risico's van verbonden partijen (let op: gaat niet over prijsstijgingen)	Partijen waarin de gemeente een bestuurlijk, financieel én opdrachtgevers-belang heeft	25% - 15%	450.000 - 1.050.000
Totaal						**6.123.760 - 9.435.020**

In totaal zijn 30 risico's opgenomen in deze tabel, in 12 clusters. Hierna volgt een toelichting.

1 Aanspraken derden

Ruimtelijke plannen en besluiten kunnen schade veroorzaken waarvoor de gemeente aansprakelijk kan worden gesteld. In dat geval kan er een juridische procedure volgen. Indien de rechter een schadeclaim toekent, is de gemeente verplicht deze te vergoeden. Door middel van goede juridische bijstand wordt geprobeerd de schade voor de gemeente zoveel mogelijk te beperken. Wettelijke aansprakelijkheid is verzekerd, maar er geldt een eigen risico van € 2.500,- per zaak voor vermogensschade en andere aansprakelijkstellingen.

2 Hogere prijsstijgingen dan de indexering van de begroting

We zien de afgelopen jaren dat de prijzen op bijna alle beleidsterreinen sneller stijgen dan de compensatie die Culemborg in het Gemeentefonds krijgt. Prijsstijgingen van 10 procent of meer waren de afgelopen jaren geen uitzondering. Deze prijsstijgingen doen zich over de hele linie voor: van sociaal domein tot onderhoud openbare ruimte en van investeringen tot accountantskosten. Ook de verbonden partijen hebben hier mee te maken. We zien dat hun begrotingen ook sneller groeien. Richting de verbonden partijen proberen we gezamenlijk met de andere deelnemende gemeenten grip te krijgen. Bij (grote) investeringen maken we meer gebruik van een integrale benadering en een vroegtijdige betrokkenheid van de financieel adviseurs. We sturen door nog meer vooraf risico’s in kaart te brengen en af te wegen. Dit doen we op alle gebieden van inkoop tot fiscaliteiten. Ook blijven we investeren in de inkoopfunctie. Het nieuwe inkoopbeleid is vastgesteld en we gaan door met contractmanagement en we starten met een inkoopkalender.

3 Hogere waarde afdracht wethouderspensioenen als gevolg van een nieuw Financieel toetsingskader (nFTK)

In de Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (APPA) is de ontslaguitkering voor mensen die een politiek ambt verlaten geregeld. Voor het APPA-fonds worden de regels voor pensioenfondsen volgens het nieuwe Financieel Toetsingskader (nFTK) toegepast. Deze nFTK-methode is dezelfde methode die al wordt gebruikt bij collectieve waardeoverdrachten. De berekening van de pensioenvoorziening op basis van het nFTK komt uit op € 1,1 miljoen hoger dan voorheen. Bij de oprichting van een APPA-fonds en de overdracht naar het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) komt deze hogere waarde-afdracht ten laste van de gemeente. We zouden hiervoor nu al een voorziening kunnen vormen, maar kiezen er voorlopig voor om dit in de lijst met risico's op te nemen.

4 Datalekken, hacking en ransomware

Als gemeente werken we met persoonsgegevens. Dit betekent risico op fouten, gegevensverlies en het inzien van gegevens door onbevoegden. Wanneer gevoelige informatie in verkeerde handen terecht komt kan de schade voor inwoners, ondernemers en voor de gemeente groot zijn. Uit een recent onderzoek van IBM blijkt dat een datalek gemiddeld € 4 miljoen kost. Dit komt vrijwel overeen met de totale schade van € 4,2 miljoen door een datalek bij gemeente Hof van Twente. We investeren via de Bedrijfsvoeringsorganisatie West Betuwe (BWB) constant in een veilige IT-omgeving. Daarnaast is er met een bewustwordingsprogramma ook aandacht voor de menselijke factor.

5 Niet kunnen invullen van openstaande gemeentelijke vacatures

Door de nog steeds krappe arbeidsmarkt moet gemeente Culemborg steeds vaker kiezen voor inhuur. Niet alleen gemeente Culemborg heeft hier mee te maken. Dit geldt voor alle gemeenten en zelfs voor de hele publieke sector. De inhuurmarkt is daarom ook krap met als gevolg nog steeds stijgende tarieven. Als een vacature te lang niet ingevuld wordt en we kunnen geen inhuur vinden zien we dat de zittende collega's steeds verder belast worden. We hebben gemerkt dat aanhoudende (te) hoge belasting zich vertaalt in niet-uitgevoerde werkzaamheden en een verhoogd risico op verzuim. We houden daarom rekening houden met een tijdelijke verdubbeling van de loonkosten van een vacature (het beschikbare vacaturegeld én de extra kosten van inhuur ten opzichte van de loonkosten). Als verhoogde werkdruk tot verzuim leidt, stijgt het verzuimpercentage en neemt de inhuurbehoefte verder toe. We investeren daarom in een goede, gezonde en prettige werkomgeving, werven actief en sturen scherp op het inhuurbudget.

6 Onverwachte volumegroei en impact multiproblematiek

De kosten voor de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en Jeugdzorg blijven stijgen. Dit is deels te wijten aan indexaties en CAO-stijgingen, maar er is ook een blijvende toename van de vraag. Bovendien kunnen de kosten van Jeugdzorgvoorzieningen sterk variëren. Als gemeente richten we ons op het verbeteren van de beoordelingen van aanvragen en maken we afspraken om ervoor te zorgen dat de financiering van residentiële zorg plaatsvindt via de meest voorliggende wet. Meer hierover is te vinden in begrotingsprogramma 7: Sociaal domein en Gezondheid.

Gemeenten ontvangen van het Rijk een gebundelde uitkering (BUIG) voor het financieren van uitkeringen en zijn verantwoordelijk voor het beleid. De uitvoering van deze regelingen gebeurt via de gemeenschappelijke regeling (GR) Werkzaak. We worden periodiek geïnformeerd via bestuursrapportages. Dit geldt ook voor de Participatiewet, waarvan de uitvoering eveneens in handen van Werkzaak ligt. De financiële gevolgen van geïdentificeerde risico's worden in eerste instantie opgevangen binnen de bestaande budgetten van het programma sociaal domein.

Sinds 1 januari 2019 kunnen gemeenten, sportverenigingen en sportstichtingen de btw op investeringen in sport niet meer aftrekken. Ter compensatie is de Specifieke Regeling Uitkering Sport (SPUK) geïntroduceerd. Deze regeling heeft een uitkeringsplafond, wat betekent dat de som van alle gemeentelijke aanvragen groter kan zijn dan het jaarlijkse plafond. In dat geval wordt het bedrag naar rato verdeeld, en ontvangt iedere gemeente een percentage van de oorspronkelijke aanvraag.

7 Verontreinigde grond, dumpen drugsafval, onverwacht onderhoud en vandalismeschade

De gemeente loopt risico's bij calamiteiten die leiden tot bodemverontreiniging, zoals het dumpen van drugsafval of andere verontreinigingen die door derden worden ontdekt. In dergelijke gevallen is de gemeente verplicht om de verontreiniging onmiddellijk op te ruimen. De kosten voor de afvoer van dit afval zijn, ondanks de mogelijkheden tot verhaal, vaak hoog.

Daarnaast is er ook een risico verbonden aan de aanleg van kabels en leidingen. Wanneer tijdens deze werkzaamheden verontreinigingen worden aangetroffen, zoals asbest in de bodem, is de gemeente verantwoordelijk voor een snelle sanering.

De afgelopen jaren is door bezuinigingen op groot onderhoud, de gevolgen van corona en de beperkte capaciteit bij aannemers een mogelijke achterstand ontstaan in onderhoud van wegen en beschoeiingen. Dit kan leiden tot onverwacht groot onderhoud, bijvoorbeeld na vorstschade of het inzakken van een beschoeiing. Voor groot onderhoud van wegen en beschoeiingen zijn voorzieningen beschikbaar, maar daarop is in de laatste jaren bezuinigd. Door temporiseren van groot onderhoud en het uitvoeren van meer klein onderhoud houden we onze kapitaalgoederen zo veel mogelijk op niveau.

Ieder jaar zien we vandalismeschade aan de sportaccommodaties. De kosten zijn van tevoren niet in te schatten of te begroten. Vandaar dat vandalismeschade als risico is opgenomen. We investeren in beheersmaatregelen als hekwerken, cameratoezicht en extra controle en toezicht op accommodaties.

8 Uitblijvende (terug)betaling

De gemeente Culemborg verstrekt slechts in beperkte mate leningen aan derden. Dit betreft voornamelijk het doorlenen van gelden aan organisaties zoals KleurrijkWonen, CV Parijsch en de Gelderlandfabriek. We hanteren een terughoudende houding ten opzichte van het aangaan van nieuwe leningen. KleurrijkWonen trekt tegenwoordig zelf vaste geldleningen aan, terwijl de laatste lening aan CV Parijsch afloopt op 3 november 2025. De lening aan de Gelderlandfabriek is vergelijkbaar met die van CV Parijsch, hoewel de looptijden verschillen. De gemeente houdt de (financiële) voortgang van al deze leningen in de gaten om zicht te houden op de terugbetalingen.

Voor de verstrekking van duurzaamheidsleningen, gericht op energieneutrale en aardgasvrije woningen, is een revolverend Duurzaamheidsfonds opgericht. Uit dit fonds worden leningen verstrekt, en de aflossingen van deze leningen stromen weer terug in het fonds. Dit stelt ons in staat om het budget opnieuw (revolverend) in te zetten. Voorafgaand aan de verstrekking van een duurzaamheidslening voert de Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (SVn) een kredietwaardigheidsbeoordeling uit. Dit voorkomt dat het budget wordt toegewezen aan woningeigenaren die niet in staat zijn om de lening terug te betalen.

De gemeente staat garant voor diverse partijen, bijvoorbeeld voor de Stichting Accommodatiebedrijf Culemborg. De gemeente staat hier bijvoorbeeld garant voor de lening van € 4,2 miljoen voor de bouw van de Brede School Culemborg Oost. Als een partij niet aan de aflossing- of betalingsverplichtingen voldoet, wordt beroep gedaan op de gemeente. We zijn terughoudend bij het aangaan van nieuwe garanties. Verder neemt in de tijd de hoofdsom waar de gemeente garant voor staat af door aflossingen.

9 Rampen en (sociale) calamiteiten van een buitengewone impact

De gemeente en de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid zijn op basis van het regionaal risicoprofiel voorbereid op veelvoorkomende crises, maar niet op elk denkbaar onheil. Er zijn niet alleen maar klassieke fysieke rampen zoals branden, maar ook gebeurtenissen met een sociale component. Denk hierbij aan openbare ordeproblemen, ziekten of maatschappelijke onrust. Voor incidenten van "normaal" formaat zijn we als gemeente samen met de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid voorbereid en zijn rampenplannen beschikbaar. Er is een beperkt budget beschikbaar om een crisis van “normaal” formaat op te vangen.

10 Overige risico's met een gering bedrag of een lage kans van optreden

Naast de hierboven genoemde risico’s is er ook nog een categorie onvoorziene of restrisico’s in de uitvoering. Dit zijn risico’s die elk een lagere kans of een lagere financiële consequentie hebben. Ze zijn zeer uiteenlopend, van fiscaliteiten tot arbeidsongeschiktheid en van leegstand tot het wegvallen van leveranciers. We sturen in de verschillende programma’s van het programmaplan op deze risico’s. Daar waar deze risico’s met bedrijfsvoering te maken hebben, pakken we ze zo veel mogelijk op binnen de Bedrijfsvoeringsorganisatie West Betuwe, samen met de gemeenten Tiel en West-Betuwe.

11 Realisatie ombuigingen

In deze begroting zijn voor 2025 en de jaren erna ombuigingen ingezet. De realisatie daarvan is nodig om de komende jaren voldoende middelen te hebben voor belangrijke en wettelijke opgaven. Er bestaat een risico dat een deel van de ombuigingen niet tijdig gerealiseerd wordt. Dit risico neemt met het verstrijken van de tijd af.

12 Partijen waarin de gemeente een bestuurlijk, financieel én opdrachtgeversbelang heeft

De gemeenschappelijke regelingen brengen in de paragraaf Weerstandsvermogen van hun eigen begroting en jaarrekening hun risico's in beeld. Ze wegen deze risico's en geven aan hoe zij deze met hun eigen weerstandscapaciteit afdekken. Het restrisicobedrag komt, wanneer dit risico zich voordoet, voor rekening van de deelnemende gemeenten. Daarom nemen we ons aandeel in de restrisico's van de gezamenlijke gemeenschappelijke regelingen op in onze risicotabel.

Weerstandsvermogen

Door de beschikbare weerstandscapaciteit te vergelijken met de benodigde weerstandscapaciteit, wordt de ratio van het weerstandsvermogen bepaald.

De beschikbare weerstandscapaciteit is voor de begroting 2024 € 13,3 miljoen. Het totaal van de impact van de geïdentificeerde, gekwantificeerde risico’s ligt (afgerond) tussen € 9,4 miljoen (maximaal risicoprofiel) en € 6,1 miljoen (minimaal risicoprofiel).

Dit geeft de volgende ratio's:

Bij een maximaal risicoprofiel is de ratio:

$$\frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Impact risico's (max.)}} = \frac{\text{€ 13,3 miljoen}}{\text{€ 9,4 miljoen}} = 1{,}41$$

Bij een minimaal risicoprofiel is de ratio:

$$\frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Impact risico's (minimaal)}} = \frac{\text{€ 13,3 miljoen}}{\text{€ 6,1 miljoen}} = 2{,}18$$

De beoordeling van de ratio van het weerstandsvermogen vindt plaats op basis van de volgende tabel.

Beoordeling weerstandsvermogen	
Ratio weerstandsvermogen	**Betekenis**
> 2,0	Uitstekend
1,4 < - < 2,0	Ruim voldoende
1,0 < - < 1,4	Voldoende
0,8 < - < 1,0	Matig
0,6 < - < 0,8	Onvoldoende
< 0,6	Ruim onvoldoende

Conclusie

De ratio voor het maximaal risicoprofiel is 1,4 en voor het minimaal risicoprofiel 2,18. Dat betekent dat het weerstandsvermogen van de gemeente Culemborg ruim voldoende is om de financiële impact van de risico's te kunnen dragen. Daarbij is het belangrijk om een paar zaken niet uit het oog te verliezen.

1. De nu beschreven risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit zijn een momentopname. Nieuwe projecten, economische ontwikkelingen en investeringsbeslissingen hebben een grote invloed op het risicoprofiel.

2. Het inschatten van risico's brengt altijd een bepaalde mate van subjectiviteit met zich meebrengt. Het berekende weerstandsvermogen is geen absolute grootheid. het is een indicator voor de risico's die de gemeente loopt, de mate waarin zij maatregelen treft en over vermogen beschikt om tegenvallers op te vangen.

Kengetallen

Net zoals wanneer iemand naar zijn eigen financiële positie kijkt, is het voor de gemeente Culemborg noodzakelijk om inzicht te hebben in de manier waarop de bezittingen zijn gefinancierd. Bijvoorbeeld, als iemand een relatief goed en zeker inkomen heeft om zijn huur of hypotheek te betalen, verder geen grote schulden heeft, en ook nog over een spaarsaldo beschikt, kan worden geconcludeerd dat zijn financiële positie solide is.

Met behulp van vijf financiële kengetallen, die betrekking hebben op de balans, begroting en jaarrekening, kan een nauwkeuriger beeld worden geschetst van de financiële positie van de gemeente Culemborg.

Bron: Ministerie van BZK

In de bovenstaande infographic staan de kengetallen kort toegelicht. Onder de meerjarige tabel zijn de kengetallen uitgebreider gedefinieerd.

Kengetallen	JR 2023	BEGR 2024	BEGR 2025	BEGR 2026	BEGR 2027	BEGR 2028
Netto schuldquote	69%	61%	67%	79%	92%	96%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte geldleningen	57%	56%	55%	70%	83%	88%
Solvabiliteitsratio	26%	26%	25%	22%	20%	20%
Structurele exploitatieruimte	0,02%	1,24%	0,47%	-0,65%	0,72%	0,79%
Grondexploitatie	2,9%	3,3%%	2,2%	8,7%	9,7%	3,7%
Belastingcapaciteit	103%	110%	110%	110%	110%	110%

Hierna lichten we deze kengetallen toe.

Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de baten. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten op de exploitatie. De netto schuldquote voor de gemeente Culemborg is relatief hoog, doordat er de komende jaren grote investeringsprojecten gaan lopen waarvoor leningen afgesloten moeten worden.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in de mate van doorlenen, wordt de netto schuldquote zowel inclusief als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op deze manier wordt duidelijker in beeld gebracht welk aandeel de verstrekte leningen heeft en wat dit betekent voor de schuldenlast. De berekening van de netto schuldquote, gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden, is gelijk aan de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden meegenomen, met name de doorgeleende gelden aan woningbouwcorporaties. Een netto schuldquote van minder dan 100% wordt als voldoende beschouwd.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is haar financiële verplichtingen na te komen. De solvabiliteitsratio wordt gedefinieerd als het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten.

In het algemeen wordt een ratio tussen de 25% en 40% als een minimum beschouwd. Dit betekent dat Culemborg op termijn buiten deze marge kan vallen, wat wordt veroorzaakt door een relatief hoge schuldpositie. Zoals eerder aangegeven, verslechtert de solvabiliteitsratio doordat er de komende jaren diverse grote investeringsprojecten van start gaan.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt een onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Incidentele lasten en baten betreffen eenmalige posten die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Om de structurele lasten en baten te bepalen, worden de incidentele lasten en baten afgetrokken van de totale lasten en baten.

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves, gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage. Een negatief percentage (zoals in 2026) geeft aan dat de structurele lasten niet voldoende worden gedekt door de structurele baten.

Grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een aanzienlijke impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en vervolgens gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken (ingevolge artikel 17, onderdeel van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV), exclusief mutaties reserves) en uitgedrukt in een percentage.

Belastingcapaciteit

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van de lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de onroerendezaakbelasting (OZB), de rioolheffing en de reinigingsheffing voor een woning met een gemiddelde waarde van de onroerende zaken (WOZ) in die gemeente. Dit wordt afgezet tegen de gemiddelde woonlasten in Nederland in het voorafgaande jaar. Culemborg zit net iets boven het landelijk gemiddelde woonlasten en dat blijkt ook uit dit kengetal.

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Het beleid voor kapitaalgoederen is gericht op het behoud van deze goederen in goede staat, of, indien er achterstallig onderhoud is, het herstel naar een goede staat. Dit heeft als doel kapitaalverlies te voorkomen en de veiligheid te waarborgen. Het is noodzakelijk om periodiek onderhoud uit te voeren. Door meerjarenonderhoudsrapportages op te stellen en regelmatig een schouw van het kwaliteitsniveau uit te voeren, blijven de financiële consequenties goed in beeld.

Kwaliteitsniveaus

Bij het opstellen van de meerjarenonderhoudsplannen is het uitgangspunt dat er geen kapitaalsvernietiging plaatsvindt en dat achterstallig onderhoud wordt vermeden. Het streven is dat alle kapitaalgoederen minimaal het kwaliteitsniveau 'voldoende' bereiken. Dit wordt gerealiseerd door zowel klein als groot onderhoud uit te voeren en, waar nodig, onderdelen te vervangen. In onderstaande tabel is voor een aantal kapitaalgoederen aangegeven wat het kwaliteitsniveau is en hoe dit kwaliteitsniveau wordt gemonitord.

Kapitaalgoed	Kwaliteitsniveau areaal	Hoe meten we dit?
Onderhoud wegen	90% voldoende 4% matig 6% onvoldoende	Wegenschouw wordt om het jaar uitgevoerd volgens richtlijnen CROW.
Openbare verlichting	178 stuks onvoldoende 2085 stuks matig 4845 stuks voldoende	Conform richtlijn openbare verlichting, databeheer en schouw
Civieltechnische kunstwerken	Op dit moment worden de civieltechnische kunstwerken geschouwd en in 2024 wordt hiervoor een nieuw beheerplan opgesteld.	Elk jaar willen we 1/5e deel van het areaal laten inspecteren volgens de CUR 117. Uit deze inspectie komt een voorstel voor klein onderhoud en vervanging
Riolering	We voldoen aan de functionele eisen die gesteld zijn in het vastgestelde gemeentelijke watertakenplan	Conform de Nederlandse normering van richtlijnen (NEN) en nationale Beoordelingsrichtlijnen (BRL) voeren wij o.a. rioolinspecties, visuele controles op water en op basis van telemetrie (op afstand meten van bepaalde parameters) het meten en monitoren van de rioolgemalen, overstorten en grondwaterniveaus uit.
Speeltoestellen	Voldoet aan Attractiebesluit	Jaarlijkse inspectie

Wegen, openbare verlichting en civieltechnische kunstwerken

Beleidskader

In het meerjarenplan voor onderhoud en rehabilitatie van wegen is het beleid voor het onderhoud van het gemeentelijke wegennet vastgelegd. Dit omvat alle openbare wegen, straten en pleinen. Het doel van het meerjarenplan is om de wegen op een voldoende onderhoudsniveau te houden en waar nodig te verbeteren.

Het beleidsplan voor openbare verlichting 2019-2023 dient nog geactualiseerd te worden, maar dit heeft geen invloed op het onderhoud van de verlichting. Bij vervangingen en nieuwe installaties wordt duurzame LED-verlichting toegepast.

Het meerjarenplan voor civieltechnische kunstwerken biedt inzicht in het verwachte onderhoud van deze structuren. In 2024 is de schouw van alle civieltechnische kunstwerken gestart, en de resultaten worden aan het einde van 2024 beschikbaar gesteld. In 2025 zal er een nieuw meerjarenbeheerplan worden opgesteld.

Financiële consequenties

Het budget dat nodig is voor het onderhoud van wegen, openbare verlichting en civieltechnische kunstwerken is beschikbaar gesteld in de vorm van stelposten en voorzieningen. Deze stelposten en voorzieningen worden afgestemd op de verwachte uitgaven voor onderhoud zoals vastgelegd in de nieuwe meerjarenplannen.

In 2025 zijn de volgende bedragen begroot voor de uitvoering van vervanging en groot onderhoud:

Uitvoering	Bedrag
Rehabilitatie Wegen	360.000
Onderhoud Wegen	523.000
Onderhoud Openbare Verlichting	135.000
Onderhoud Civieltechnische kunstwerken	175.020

Projecten 2025

In 2025 worden onder andere de volgende projecten uitgevoerd:

Wegen:

- Afronding groot onderhoud Barbarakruid (voorbereiding is opgestart)
- Vier Dreven, groot onderhoud uitvoering 2025
- Verdere uitvoering is afhankelijk van de resultaten van de schouw

Openbare verlichting:

- Voortzetten vervangen van overjarige masten en armaturen

Civieltechnische kunstwerken:

- In 2024 is vervanging van de langzaam verkeersbrug tussen de Oostersingel en Josefschool voorbereid, in 2025 wordt dit uitgevoerd;
- Brug bij de Lekpoort wordt gerenoveerd.

Riolering en water

Beleidskader

In oktober 2024 heeft de raad een nieuw water- en rioleringsprogramma vastgesteld met een looptijd van 2025 t/m 2029. De hoofdpunten uit het beleid zijn:

- De basis op orde houden: doelmatig beheer en onderhoud van bestaande assets.
- Anticiperen op klimaatverandering.
- Een duurzame kostendekkende rioolheffing.

Een deel van het klimaatbeleid is sinds 2021 gebaseerd op de Regionale Adaptatie Strategie (RAS). Dit beleid is verder uitgewerkt in een lokaal uitvoeringsprogramma voor klimaatadaptatie, dat in oktober 2024 wordt vastgesteld.

Financiële consequenties

De kosten van het water- en rioleringsprogramma worden gefinancierd uit de inkomsten van de rioolheffing.

Riolering

In 2025 wordt onder andere gewerkt aan de volgende projecten:

- Uitvoeren jaarschijf 2025 (groot onderhoud 2025)

In het 'Netwerk Waterketen Regio Rivierenland wordt in regio verband samengewerkt aan onder meer het betaalbaar houden van het van een goede afvoer van (afval)water.
Samen met Waterschap Rivierenland zullen er preventieve maatregelen worden genomen om de maximale capaciteit van de afvalwaterzuivering te bereiken. Een van de belangrijkste maatregelen is het verder afkoppelen van hemelwater van het rioolwater in de stad.

Watertakenplan

In 2025 wordt onder andere gewerkt aan de volgende projecten:

- Vervanging, renovatie en aanleg hemelwaterriool in de wijk Goilberdingen (Dijkzicht en Molenzicht). Betreft integrale wijk aanpak inclusief klimaatadaptieve maatregelen. Daarbij wordt zoveel als mogelijk rekening gehouden met een mogelijk toekomstig warmtenet.
- Vervanging, renovatie en aanleg hemelwaterriool in de wijk Terweijde (Staatsliedenbuurt). Betreft integrale wijkaanpak inclusief klimaatadaptieve maatregelen (o.a. A. Kuyperstraat en Troelstrastraat).
- Vervanging riolering en aanleg hemelwaterriool in de wijk Terweijde componistenbuurt (Brahmstaat en Lehárstraat).
- Renovatie mechanische en elektrische installatie diverse (hoofd) rioolgemalen.
- Opstellen afvalwaterakkoord met waterschap Rivierenland.
- Uitwerking en uitvoeren van uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie.
- Onderzoek naar en uitvoering van maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit in Culemborg West in samenwerking met Waterschap Rivierenland.
- Baggeren watergangen Culemborg West.

Groen en spelen

Beleidskader

Groen speelt een cruciale rol in de identiteit van Culemborg, het creëren van een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving, het behoud en de vergroting van de biodiversiteit en de ontwikkeling van een klimaatbestendige stad. Het Groenbeleidsplan, dat op 14 mei 2020 door de gemeenteraad is vastgesteld, biedt een ontwikkelingsrichting voor het groen in de stad en dient tevens als toetsingskader voor nieuwe ontwikkelingen. Naar aanleiding van dit plan is het Biodiversiteitsplan Culemborg opgesteld, dat op 13 juli 2021 is goedgekeurd. In 2024 zal worden uiteengezet waarop de gemeente zich de komende jaren richt op het gebied van versterking van biodiversiteit en klimaatadaptatie. Dit zal worden vastgelegd in het uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie en het programma Duurzaamheid.

De (her)inrichting van de speelplekken is afgestemd op het nieuwe speelbeleidsplan “Spelen met Speelruimte,” dat in 2020 door de Raad is vastgesteld. Dit plan biedt een visie op de speelruimte en de recreatieve mogelijkheden voor de kinderen en jongeren in Culemborg.

Voor biodiversiteit gaan we de komende jaren onder andere aan de slag gaan met het versterken van ons eigen groenbeheer. We onderzoeken hoe we ons beheer nu doen en waar we het beter kunnen doen, zodat we meer inzetten op biodiversiteit. Het toekomstbestendig maken van onze groene openbare ruimte is daarbij het uitgangspunt. Daarnaast zetten we in op het implementeren van biodiversiteit en klimaatadaptatie in lopende en aankomende herinrichtingsprojecten.

We ondersteunen bewonersinitiatieven rond groen en spelen in de openbare ruimte door middel van advies. Wanneer het budget toereikend is, zetten we dit in op het vergroenen van de versteende leefomgeving samen met bewoners (bijvoorbeeld kleinschalige geveltuinacties).

Het is de bedoeling om begin 2025 te starten met de uitvoering van de skatebaan aan de Otto van Reesweg en deze nog in hetzelfde jaar op te leveren. De realisatie hiervan is echter afhankelijk van het benodigde crowdfundingsbudget. Daarnaast wordt in 2025 de speeltuin aan het Mimaspad aangepakt. Deze versteende speelplek zal worden omgevormd tot een natuurlijke speelplek, waarbij de thema's klimaatadaptatie, biodiversiteit en natuurlijk spelen centraal staan.

Financiële consequenties

De uitgaven voor het reguliere onderhoud en beheer van het groen en de speelplaatsen zijn opgenomen in de exploitatierekening.

In de komende jaren is er slechts een minimaal budget beschikbaar voor de versterking van biodiversiteit en klimaatadaptatie. Dit houdt in dat het beschikbare budget efficiënt moet worden ingezet, met een focus op integrale projecten.

Met de beschikbare middelen zetten we ons in voor het behoud van een voldoende en gevarieerd aanbod en de verdere implementatie van "natuurlijk spelen." Hierbij worden bewuste keuzes gemaakt op basis van de inwonersstructuur per buurt of wijk in vergelijking met het bestaande aanbod. Speelplekken die nauwelijks worden gebruikt, worden opgeheven. Daarnaast wordt er samengewerkt met scholen om de mogelijkheden van schoolpleinen als openbare speelplekken te onderzoeken.

Gebouwen

Met dit onderdeel in de paragraaf kapitaalgoederen wordt informatie verstrekt over de stand van zaken van de gemeentelijke vastgoedportefeuille.

Beleidskader

De gemeente Culemborg beheert en onderhoudt 40 vastgoedobjecten, variërend van een urinoir tot het stadskantoor. Alle gemeentelijke gebouwen worden onderhouden volgens een meerjarenplanning. Om de staat van de accommodaties te waarborgen, worden deze om de vier tot vijf jaar geïnspecteerd. De resultaten van deze inspecties worden gebruikt om het meerjarenonderhoudsplan (MJOP) bij te werken. De bedragen in het meerjarenonderhoudsplan (MJOP) worden jaarlijks geïndexeerd. Voor elk gebouw voert de gemeente instandhoudingsonderhoud uit, wat bestaat uit dagelijks onderhoud, contractonderhoud en planmatig onderhoud.

Jaarbegrotingen worden afgeleid uit de meerjarenonderhoudsplannen. Het meest recente meerjarenonderhoudsplan (MJOP) is vastgesteld voor de periode 2021-2030. In 2021 heeft de gemeente een inventarisatie uitgevoerd van de verduurzamingsmaatregelen per gebouw. Het verduurzamen van ons vastgoed is geïntegreerd met het planmatig onderhoud. Het geactualiseerde Duurzaam Meerjarenonderhoudsplan (D-MJOP) is in 2023 goedgekeurd door de gemeenteraad. Dit document bevat de kaders voor het realiseren van onze verduurzamingsopgave tot 2040. De gemeente heeft gekozen voor het hoogste ambitieniveau (goud) voor haar panden, mits de exploitatietermijn van deze panden gegarandeerd is tot 2040. Voor panden waarvan de exploitatietermijn niet zeker is tot 2040, handhaaft de gemeente het huidige ambitieniveau (brons). De verduurzamingsmaatregelen worden zoveel mogelijk afgestemd op de onderhoudsplanning van de gebouwen, waarbij het uitgangspunt is dat de maatregelen energie-neutraal zijn en voldoen aan de gemeentelijke doelstellingen. De grotere verduurzamingsmaatregelen zullen te zijner tijd worden gepresenteerd aan de raad in de vorm van een investeringsplan, om aanvullende budgetten te verkrijgen. In 2025 vindt er een actualisatie van het Duurzaam Meerjarenonderhoudsplan (D-MJOP) plaats.

Financiële consequenties

Voor het planmatig onderhoud van het maatschappelijk vastgoed is een voorziening ingesteld. Per gebouw wordt er jaarlijks een bijdrage gestort in de voorziening "onderhoud gemeentelijke gebouwen." Naast het planmatig onderhoud wordt er jaarlijks ook contractonderhoud en dagelijks (klein) onderhoud aan de gebouwen uitgevoerd. De kosten voor het contractonderhoud en het dagelijks onderhoud zijn jaarlijks opgenomen in de exploitatiebudgetten.

Paragraaf Financiering

De uitgaven en inkomsten van de gemeente lopen niet altijd synchroon met de tijd. Soms leent de gemeente geld om tijdig aan haar betalingsverplichtingen te voldoen, terwijl ze op andere momenten (tijdelijk) overtollige liquide middelen heeft. Al deze geldstromen worden beheerd via de treasuryfunctie, die is ondergebracht bij de Bedrijfsvoeringsorganisatie West-Betuwe. De uitvoering van de financieringsfunctie vindt plaats binnen de kaders van de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido). Deze wet bevat regels voor de inrichting en uitvoering van de treasuryfunctie bij decentrale overheden. Op basis van deze regelgeving beschikt de gemeente over twee belangrijke instrumenten op het gebied van treasury. Ten eerste worden de spelregels en verantwoordelijkheden voor een goede uitvoering van de treasuryfunctie vastgelegd in het treasurystatuut. Dit statuut is opgesteld om de financiële risico's zoveel mogelijk te beperken. Ten tweede wordt er jaarlijks een financieringsparagraaf opgesteld bij zowel de begroting als de jaarrekening. In deze paragraaf wordt het concrete beleid besproken, waarbij de begroting de focus legt op toekomstige plannen en de jaarrekening een verantwoording biedt van het afgelopen jaar.

Rentevisie

Bij beslissingen met betrekking tot het aantrekken van geldmiddelen is het van belang dat de actuele ontwikkelingen op zowel de geld- als de kapitaalmarkt nauwlettend worden gevolgd. Als informatiebronnen worden de Bank Nederlandse Gemeenten, rentevisies van andere (grotere) financiële instellingen, en het beleid van de Europese Centrale Bank (ECB) en de Federal Reserve (FED) gebruikt.

Op basis van deze visies kan in het algemeen het volgende over de rentevisie worden opgemerkt (stand van zaken medio juni 2024).

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft deze zomer haar beleid geherformuleerd en daaruit blijkt dat de Europese Centrale Bank (ECB) op het moment van schrijven waarschijnlijk haar monetaire beleid gaat versoepelen. In dat geval zullen de rentes (licht) gaan dalen. Hieraan ten grondslag ligt dat het inflatiecijfer in 2025 naar verwachting naar 2,20% gaat dalen. Hierbij moet wel worden aangetekend dat de toekomst op dit vlak er minder rooskleurig uitziet dan aanvankelijk werd verwacht. Voor 2025 was een daling naar 2,00% voorzien, echter dit is naar boven bijgesteld. De verwachting op het moment van schrijven is dat het inflatiecijfer in 2026 naar 2,60% gaat. Op basis hiervan is de verwachting dat de lange rentetarieven het komend jaar op een iets lager niveau uitkomen. De analisten van de meeste financiële instellingen verwachten dat de rente van de tienjaars marktrente (euroswap) op 2,90% tot 3,20% uit zal komen. Voor de korte rente is als meetpunt de driemaands Euribor aangehouden. De verwachting is dat dit percentage in 2025 tussen de 2,40% en 2,50% zal schommelen.

Resumerend kan worden aangenomen dat de renteverwachting is dat de rente voor korte termijn leningen (tot < 1 jaar), relatief sterk(er) zal dalen. De rente op de middellange en lange termijn zal ook dalen maar in veel beperktere mate dan eerder werd verwacht.

Specifiek

De verwachting is dat in 2025 de inverse rentecurve, zoals we die de afgelopen periode hebben meegemaakt (waarin kort geld duurder was dan lang geld), tot het verleden gaat behoren. Vandaar dat er meer ruimte ontstaat (lees: goedkoper wordt) om tekorten voor een korte periode met kasgeld op te vangen in plaats van direct te kiezen voor een langere periode. De nadruk zal onverkort worden gelegd op een goed liquiditeitsbeheer en -prognose om de liquiditeitspositie zo goed mogelijk in beeld te hebben en houden, zodat weloverwogen beslissingen kunnen worden genomen om de liquiditeitspositie op het gewenste niveau te houden.

Renterisicobeheer

Onder renterisico wordt verstaan de onzekerheid over de hoogte van toekomstige rente uitgaven en –inkomsten. Voor de beheersing van de renterisico's gelden een aantal concrete richtlijnen.

1. Kasgeldlimiet

Het kasgeldlimiet geeft de maximale toegestane omvang van de kortlopende schuld aan. Als "kort" wordt aangemerkt leningen met een termijn van maximaal één jaar. Over "kort" geld wordt in een normale geldmarktsituatie een lagere rentevergoeding betaald dan over "lang" geld. Het kasgeldlimiet is bedoeld om de gemeente te behoeden voor het risico dat de rentelasten opeens fors stijgen, omdat de rente voor "kort" geld sterk kan fluctueren. Door tijdig de "kort" geldpositie te consolideren in "lang" geld ontstaat er meer zekerheid over de op langere termijn te betalen rente.
De Wet fido staat een kasgeldlimiet toe van 8,5% van het begrotingstotaal. Voor 2025 betekent dit een limietbedrag van afgerond € 8.812 voor "korte" financiering.
Wanneer de gemeente de kasgeldlimiet voor het derde achtereenvolgende kwartaal overschrijdt, moet een plan ter goedkeuring aan de toezichthouder, de provincie Gelderland, worden voorgelegd waarin staat hoe en binnen welke termijn de overschrijding ongedaan wordt gemaakt.

(bedragen x € 1.000)

Kasgeldlimiet voor het begrotingsjaar 2025	Kw. 1	Kw. 2	Kw. 3	Kw. 4
Totaal netto vlottende schuld	0	1.000	3.000	3.000
Toegestane kasgeldlimiet	8.812	8.812	8.812	8.812
Ruimte (+)/ Overschrijding (-)	**8.812**	**7.812**	**5.812**	**5.812**

2. Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft als doel om het renterisico bij herfinanciering te beheersen. De renterisiconorm houdt in dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal met een minimum van € 2,5 miljoen. Bedoeling van de normering is om de gemeente tot een zodanige opbouw van de leningenportefeuille te laten komen, dat het renterisico uit hoofde van de renteaanpassingen en herfinanciering van leningen in voldoende mate wordt beperkt.

Kortom, het komen tot een spreiding in de leningenportefeuille op een manier dat herfinanciering (tegen een hoger rentepercentage) niet leidt tot ongewenst hogere rentelasten. Hiermee wordt een kader geboden bij de beoordeling van het financieringsbeleid.

(bedragen x € 1.000)

Renterisiconorm en renterisico vaste schulden per 1-1	2025	2026	2027	2028
Begrotingstotaal	103.674	101.142	99.929	100.857
Vastgesteld percentage	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	20.735	20.228	19.986	20.171
Maximaal risico op vaste schuld	19.577	11.091	10.779	11.167
Ruimte (+)/ Overschrijding (-)	**1.158**	**9.137**	**9.207**	**9.004**

3. Renteschema

Om ervoor te zorgen dat in de begroting en verantwoording de totale rentelasten inzichtelijk zijn, is in het Besluit begroting en verantwoording (BBV) opgenomen dat de paragraaf financiering in ieder geval inzicht geeft in de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend met behulp van de (omslag)rente.

(bedragen x € 1.000)

Renteschema	2025	2026	2027	2028
a1. Externe rentelasten lange financiering	1.201	1.069	1.700	2.282
a2. Externe rentelasten korte financiering	120	120	120	120
b. De externe rentebaten	535	492	471	451
Saldo rentelasten en rentebaten	**786**	**697**	**1.349**	**1.951**
c1. Rente projectfinanciering naar taakvelden				
c2. Rentebaten doorverstrekte leningen naar taakvelden				
Aan taakvelden toe te rekenen rente	**786**	**697**	**1.349**	**1.951**
d1. Rente over eigen vermogen				
d2. Rente over voorzieningen				
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	**786**	**697**	**1.349**	**1.951**
e. Aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	1.075	1.481	1.624	1.891
f. Renteresultaat op het Taakveld Treasury	**-289**	**-784**	**-275**	**60**

Koersrisicobeheer

Koersrisico's bij beleggingen in aandelen worden beperkt door de bepalingen in de Wet financiering decentrale overheden, die uitzettingen in de vorm van aandelen, anders dan het deelnemen in ondernemingen uit hoofde van de publieke taak, niet toestaan. De gemeente beschikt niet over aandelen van beursgenoteerde ondernemingen en loopt als zodanig geen risico's. Wel neemt de gemeente deel in het aandelenvermogen van de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten en in de aandelen Vitens, Stichting Parijsch en Oiko Credit. Daarnaast heeft de gemeente nog cumulatief preferente aandelen Bouwfonds. Het risico op waardeverlies van deze aandelen is beperkt.

Kredietrisicobeheer

Kredietrisicobeheersing richt zich op de kredietwaardigheid (en dus het risicoprofiel) van de tegenpartijen bij financiële transacties. Kredietrisico's kunnen zich op twee manieren manifesteren. Ten eerste is er het directe risico dat wordt gelopen uit hoofde van door de gemeente gedane uitzettingen (verstrekte geldleningen en beleggingen). Gelet op de bepalingen met betrekking tot Schatkistbankieren zijn nieuwe externe beleggingen niet meer mogelijk. Het uitzetten van geldmiddelen kan daardoor alleen nog maar plaatsvinden in 's Rijks Schatkist of bij andere decentrale overheden. Daarnaast is er een kredietrisico verbonden aan gemeentelijke leningen en garanties die de gemeente heeft verstrekt of afgegeven aan lokaal opererende organisaties. Op deze leningen loopt de gemeente kredietrisico's. Het grootste onderdeel van de verstrekte garanties vormt de achtervangfunctie voor de woningcorporaties en particuliere woningbouw. Daarbij wordt de gemeente pas aangesproken als de sector zelf en het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) hun verplichtingen niet nakomen. Dit is tot op heden nog niet voorgekomen. Het risico wordt daarmee gering geacht. De portefeuille voor particuliere woningbouw wordt langzaam afgebouwd, omdat die achtervangpositie is overgenomen door de Nationale Hypotheekgarantie (NHG).

Interne liquiditeitsbeheer

(bedragen x1.000)

Liquiditeitenplanning	2025	2026	2027	2028
Uitgaven				
Reguliere exploitatie	104.617	103.365	100.147	100.724
Investeringen (IHP/VVI)	8.770	15.299	15.817	22.329
Investeringen Grexen	7.058	6.397	4.031	18.481
Aflossing leningen	19.577	11.091	10.779	11.167
Totaal uitgaven	**140.022**	**136.152**	**130.828**	**152.701**
Inkomsten				
Reguliere exploitatie	103.674	101.142	99.929	100.857
Grondexploitatie	557	5.574	9.930	6.433
Aflossing leningen	4.391	670	689	710
Totaal inkomsten	**108.622**	**107.386**	**110.548**	**108.000**
Saldo	**-31.400**	**-28.766**	**-20.280**	**-44.701**

Financiering

Kasgeldleningen

Voor 2025 is de verwachting dat de huidige rentecurve, die op het moment van schrijven nog een invers beeld vertoont, zal verschuiven naar een normale curve. Dit betekent dat de verwachting is dat kort geld (kasgeld tot minder dan één jaar) weer goedkoper wordt ten opzichte van lang geld (vanaf meer dan één jaar). Echter, kasgeld is voorlopig nog een relatief dure oplossing om liquiditeitstekorten op te vangen.

Daarom zal extra worden ingezet op goed liquiditeitsbeheer, zodat eventuele tekorten vroegtijdig kunnen worden gesignaleerd en wellicht op andere manieren kunnen worden afgedekt. Wel zijn er, op basis van de verwachte rente-ontwikkeling, lasten geraamd voor eventuele noodzakelijke kasgeldleningen.

Vaste geldleningen

In het onderstaand overzicht wordt een beeld geschetst van het verloop van de vaste leningenportefeuille voor het jaar 2025.

(bedragen x € 1.000)

Mutaties in portefeuille	Bedragen	Rentepercentage
Stand per 1 januari 2025	62.470	-/- 0,236% - 3,60%
Nieuwe leningen	5.000	3,15%
Reguliere aflossingen	19.577	
Vervroegde aflossingen	0	
Stand per 31 december 2025	**47.893**	

Het al dan niet aantrekken van geld hangt af van het verloop van kasstromen in de gemeente en het verschil tussen inkomsten en uitgaven. De financieringsbehoefte van de gemeente wordt bepaald door het verloop van verschillende kasstromen: liquiditeitsverloop vanuit de exploitatie, meerjarig investeringsplan, liquiditeitsverloop binnen grondexploitaties en herfinanciering van aflopende leningen.

Deelnemingen

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de instanties waarbij sprake is van een vorm van deelname in het kapitaal van de desbetreffende instelling.

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Kredietrisico	Boekwaarde per 31-12-2025
BNG	AAA	20
Stichting Parijsch	Geen rating	454
Cum. pref. aandelen Bouwfonds	Geen rating	2
Vitens	Geen rating	27
Oiko credit	Geen rating	100
Totaal		**603**

Een rating is te beschouwen als een kwaliteitskeurmerk. Ratings worden uitgedrukt in een combinatie van letters en cijfers. Een Triple A-rating is de hoogst mogelijke rating. Hoe hoger de rating, hoe lager het kredietrisico voor een belegger en vice versa. Deelnemingen zijn tegen aanschafwaarde verantwoord en als zodanig in deze financierings-paragraaf opgenomen. Het tegen aanschafwaarde verantwoorden is in overeenstemming met de geldende voorschriften.

Uitgezette geldleningen

In het verleden zijn leningen aan derden verstrekt. Het huidige beleid is om hier terughoudend mee om te gaan, vanwege het risico dat eraan verbonden is.

(bedragen x € 1.000)

Verstrekte geldleningen	Stand per 1-1-2025	Aflossing 2025	Stand per 31-12-2025	Rente gemiddeld	Looptijd
Stichting Kleurrijk Wonen	7.706	2.475	5.231	1,96%	2025-33
St Jachthaven en Camping	295	15	280	4,75%	2038
Gelderlandfabriek	150		150	0,36%	2035
Totaal	**8.151**	**2.490**	**5.661**		

Garantstellingen

In het verleden zijn garanties verstrekt aan met name woningbouwcorporaties of maatschappelijke organisaties. Ook hier voert de gemeente een terughoudend beleid. In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de gegarandeerde geldleningen, waarbij een onderscheid is gemaakt tussen de garanties waarbij de gemeente als achtervang fungeert en de garanties waarbij de gemeente direct risicodrager is.

(bedragen x € 1.000)

Gegarandeerde geldleningen	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025
Particuliere woningbouw	52.274	41.274	41.269
Woningbouwcorporaties	50.839	50.839	50.839
Gemeente als achtervang	**103.113**	**92.113**	**92.108**
Culturele-/sportvereniging	8.437	8.337	8.237
GR Breedbandnetwerk Rivierenland	3.570	3.570	3.570
Gemeente als directe risicodrager	**12.007**	**11.907**	**11.807**
Totaal gegarandeerde geldleningen	**115.120**	**104.020**	**103.915**

Relatiebeheer

Met de huisbankier Bank Nederlandse Gemeenten N.V. vindt periodiek overleg plaats, waarbij aandacht wordt besteed aan eventuele nieuwe ontwikkelingen. Ook het contract dat de gemeente met de bank heeft, wordt dan tegen het licht gehouden, waarbij de nadruk ligt op inhoudelijke bepalingen en concurrerende condities. De bank zet in op een verdere automatisering van haar dienstverlening op het gebied van het betalingsverkeer.

Kasbeheer

1. Geldstroombeheer

De geldstromen lopen hoofdzakelijk via de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). De saldi op de overige rekeningen, bij de ABN AMRO, worden zoveel mogelijk periodiek overgeboekt naar de hoofdrekening van de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Het doel is om bancaire zaken zoveel mogelijk via de huisbankier af te wikkelen; hierdoor kan het aantal rekeningen bij de overige banken worden geminimaliseerd. Dit betekent onder andere een administratieve lastenverlichting.

De gemeente werkt met een liquiditeitsprognose die eenmaal per maand wordt geactualiseerd. De grootste onzekerheden inzake inkomende en uitgaande geldstromen volgen uit de grondexploitatie en investeringen in infrastructurele projecten.

2. Schatkistbankieren

De wet Schatkistbankieren schrijft voor dat overtollige middelen dagelijks worden afgeroomd naar een rekening bij de schatkist van het Rijk. Het Ministerie van Financiën heeft een drempelbedrag vastgesteld dat op de rekening courant van de eigen bank mag blijven staan. Het drempelbedrag is het maximale bedrag dat een decentrale overheid dagelijks, over een heel kwartaal bezien, buiten de schatkist mag aanhouden. Deze drempel bedraagt per 1 juli 2021 2% van het begrotingstotaal. Conform de regelgeving wordt er bij de jaarrekening verantwoording afgelegd over het totaal aan middelen dat per kwartaal buiten de schatkist is gehouden. De verwachting is dat in 2025 aan de drempel wordt voldaan.

Paragraaf Verbonden partijen

Een groot aantal van de gemeentelijke doelstellingen wordt niet alleen door de gemeentelijke organisatie zelf, maar ook door samenwerkingsverbanden gerealiseerd. De relatie tussen de gemeente en deze partijen kan sterk verschillen. Rond de gemeentelijke organisatie is een aantal schillen te zien.

1. Het dichtst bij de gemeentelijke kern ligt dan de schil met de organisaties waarvoor de gemeente een financieel risico draagt en ook bestuurlijk (mede) verantwoordelijk is. Binnen deze schil liggen de gemeenschappelijke regelingen.
2. Meer naar buiten toe komen we bij de privaatrechtelijke rechtspersonen met een gemeentelijke deelname.
3. Daarnaast zijn er de organisaties die met behulp van een gemeentelijke subsidie een bijdrage leveren aan het realiseren van gemeentelijke doelstellingen. Met de meeste van deze organisaties hebben we meerjarige budgetcontracten afgesloten.

In deze paragraaf wordt ingegaan op de samenwerkingsverbanden waarin de gemeente Culemborg een “bestuurlijk én een financieel” belang heeft. Binnen de programma's van de begroting 2025 worden de belangrijkste ontwikkelingen voor 2025 met betrekking tot de verbonden partijen nader toegelicht.

- Een bestuurlijk belang houdt in dat de gemeente zeggenschap heeft, of door een zetel in het bestuur van een organisatie, of uit hoofde van stemrecht.
- Er is een financieel belang wanneer de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld en die verliest bij een eventueel faillissement van de verbonden partij en/of er financiële problemen bij de verbonden partij zich manifesteren en deze op de gemeente kunnen worden verhaald.

Onze gemeente heeft met veel organisaties een relatie, maar die voldoen niet allemaal aan de eerder genoemde criteria van verbonden partijen. De organisaties die wel aan de definitie van verbonden partijen voldoen, zijn onder te verdelen in:

- Gemeenschappelijke Regelingen;
- Vennootschappen en Coöperaties;
- Stichtingen en Verenigingen;
- Publiek-Private Samenwerkingen (PPS).

Om in lijn met artikel 15 lid 2 en artikel 26 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) te rapporteren, worden voor verbonden partijen onder andere de volgende gegevens vermeld:

- De verwachte omvang van de bekostiging in het begrotingsjaar.
- De verwachte omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en het einde van het begrotingsjaar.

In 2019 heeft de gemeenteraad de nota verbonden partijen vastgesteld.

Overzicht verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen

Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VGRZ)

Vestigingsplaats	Nijmegen					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Openbaar belang	Uitvoering wettelijke taken van op gebied van brandweer (regionaal en lokaal), geneeskundige hulp bij ongevallen en rampen (GHOR) en regionale ambulancevoorziening (RAV) in de Veiligheidsregio Gelderland Zuid. Daarmee wordt aangesloten bij het gebied van de politieregio, waardoor een doelmatig georganiseerde én een gecoördineerde samenwerking tussen de parate diensten kan worden gerealiseerd.					
Bestuurlijk belang	Alle deelnemende gemeenten zijn vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur (AB) door hun burgemeester; het Algemeen Bestuur telt 16 leden. Alle leden hebben 1 stem, tenzij er een besluit genomen moet worden over de jaarrekening, begroting, begrotingswijziging of het regionaal beheers-programma. Daarvoor geldt een gewogen stemrecht per 20.000 inwoners, waarbij elke gemeente minimaal 1 stem heeft. De burgemeester van de gemeente Nijmegen is uit hoofde van zijn functie van korpsbeheerder zowel voorzitter van het AB als het DB. Het DB bestaat uit 6 leden. Belang Culemborg: Burgemeester G. van Grootheest heeft zitting in het AB.					
Betrokkenen	De gemeenten Berg en Dal, Beuningen, Buren, Culemborg, Druten, Groesbeek, Heumen, Maasdriel, Neder-Betuwe, Nijmegen, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal, Wijchen en Zaltbommel.					
Risico's	De VRGZ heeft in de Programmabegroting 2025/ Meerjarenraming 2026-2028 de 10 grootste risico's weergegeven: 1. Verduurzaming vastgoed 2. Kapitaallasten vastgoed 3. Arbeidsmarkt problematiek 4. Klimaatverandering 5. Omgevingswet 6. WNRA 7. Leveringsproblematiek 8. Cybercriminaliteit/ beveiligingsincident 9. Epidemie 10. Prijsstijgingen					
Programma	Veiligheid					
Financiële bijdrage (x € 1.000)	**Begrote bijdrage**		**Eigen vermogen**		**Vreemd vermogen**	
	2025	**2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**
	2.534	2.383	7.870	8.589	76.305	78.773

GGD Gelderland-Zuid

Vestigingsplaats	Nijmegen					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Openbaar belang	Behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het terrein van de openbare gezondheidszorg en het uitvoeren van taken die in wet- en regelgeving aan de gemeenten of de GGD'en zijn opgedragen.					
Bestuurlijk belang	Alle betrokkenen zijn vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur. Het Algemeen bestuur telt 16 zetels. Het Algemeen Bestuur wijst uit zijn midden een voorzitter aan. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit de voorzitter van het Algemeen Bestuur en minimaal 4 andere leden. Deze worden aangewezen door het Algemeen Bestuur. Belang Culemborg: Wethouder M. Peters heeft zitting in het Algemeen Bestuur.					
Betrokkenen	De gemeenten Berg en Dal, Buren, Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal, Zaltbommel, Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen en Wijchen.					
Risico's	De belangrijkste (financiële) risico's voor de GGD zitten in CAO-wijzigingen, prijsstijgingen, fluctuaties in inkomsten, cybercriminaliteit/beveiligingsincidenten, epidemieën (extra personeelskosten), en het inspelen op ontwikkelingen zoals de (onzekere) toekomst van Veilig Thuis, de Omgevingswet en nieuwe wet- en regelgeving. Daarnaast zijn ziekteverzuim, arbeidsmarktkrapte en arbo-risico's belangrijke factoren.					
Programma	Sociaal domein en Gezondheid					
Financiële bijdrage (x € 1.000)	**Begrote bijdrage**		**Eigen vermogen**		**Vreemd vermogen**	
	2025	**2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**
	1.477	1.328	2.250	2.366	22.525	28.386

Omgevingsdienst Rivierenland (ODR)

Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Openbaar belang	De gemeenschappelijke behartiging van de belangen van de deelnemers ter zake van vergunningverlening, toezicht en handhaving in het kader van het omgevingsrecht, waaronder tevens wordt begrepen het belang van een goede samenwerking tussen de omgevingsdiensten Gelderland.					
Bestuurlijk belang	Alle betrokken gemeenten zijn vertegenwoordigd met één collegelid in het Algemeen Bestuur (AB). Het AB bestaat uit 9 leden. Het Dagelijks Bestuur (DB) bestaat naast de voorzitter van het AB uit drie leden. Belang Culemborg: Wethouder M. Wichgers heeft zitting in het DB en het AB.					
Betrokkenen	De deelnemers zijn het college van GS van de Provincie Gelderland en de colleges van de gemeenten Buren, Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, West Maas & Waal en Zaltbommel.					
Risico's	*Tekort aan gekwalificeerd personeel* Door een toename van bouwactiviteiten en concurrentie op de arbeidsmarkt is het voor de ODR lastig om voldoende gekwalificeerd personeel te vinden en te behouden. Deels kan dit worden ondervangen door personeel in te huren. Tegelijkertijd kost dit extra geld. *Niet kunnen voldoen aan de landelijke robuustheidscriteria* Zoals onder 'Ontwikkelingen' beschreven worden aan Omgevingsdiensten kwalitatieve eisen gesteld. In 2025 zal moeten blijken of de ODR daar aan kan voldoen. Mocht dit niet lukken dan staat de continuïteit van de ODR in haar huidige vorm op het spel. De besluitvorming hierover op landelijk en provinciaal niveau zal mede bepalend zijn voor de uitkomsten van deze discussie.					
Programma	Wonen, Stedelijke vernieuwing en Ruimte					
Financiële bijdrage (x € 1.000)	**Begrote bijdrage**		**Eigen vermogen**		**Vreemd vermogen**	
	2025	**2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**
	1.889	1.772	976	1.005	5.581	5.770

Bedrijfsvoeringsorganisatie West Betuwe (BvoWB)

Vestigingsplaats	Culemborg					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Openbaar belang	Het behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het terrein van de bedrijfsvoeringstaken met als doel het verlagen van kosten, het verhogen van de kwaliteit, het verminderen van de kwetsbaarheid en het bieden van kansen aan medewerkers.					
Bestuurlijk belang	Iedere deelnemer wijst 1 lid van het bestuur aan. Het bestuur kiest uit zijn midden een voorzitter en een plaatsvervangend voorzitter. Belang Culemborg: Wethouder M. Peters heeft zitting in het bestuur en is voorzitter van de BvoWB.					
Betrokkenen	De deelnemers zijn de gemeenten Culemborg, Tiel en West Betuwe.					
Risico's	Ook de bedrijfsvoeringsorganisatie heeft last van de huidige krappe arbeidsmarkt. Wanneer functies langer vacant zijn dan nodig dan legt dat druk op de overgebleven medewerkers en het heeft gevolgen voor de gemeentes. Daarnaast is onzekerheid bij de deelnemende partijen over de toekomst van de dienstverlening een risico. Dat is het beste te beheersen door kwaliteit te leveren en het gesprek te voeren over daar waar dat niet (voldoende) lukt.					
Programma	Bestuur en Ondersteuning					
Financiële bijdrage (x € 1.000)	**Begrote bijdrage**		**Eigen vermogen**		**Vreemd vermogen**	
	2025	**2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**
	6.245	5.995	846	846	7.122	3.370

Werkzaak Rivierenland

Vestigingsplaats	Geldermalsen					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Openbaar belang	Werkzaak Rivierenland is een gemeenschappelijke regeling van 8 gemeenten die taken uitvoert op het gebied van de Participatiewet/ IOAW/IOAZ en Wet Sociale Werkvoorziening					
Bestuurlijk belang	In het Algemeen Bestuur (AB) zijn alle betrokken gemeenten vertegenwoordigd en bestaat derhalve uit 8 leden. De voorzitter wordt door en uit het AB aangewezen. Het AB benoemd de leden van het Dagelijks Bestuur dat bestaat uit 3 leden; te weten een voorzitter en twee door het AB uit zijn midden aan te wijzen leden. Belang Culemborg: Wethouder D. Bijvoet heeft zitting in het Algemeen Bestuur.					
Betrokkenen	De gemeenten Buren (alleen voor SW), Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe (alleen voor SW), Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal (alleen voor P-wet, SW is elders belegd) en Zaltbommel.					
Risico's	De begroting 2025 van Werkzaak kent een stijging op het subsidieresultaat en bedrijfsvoeringsresultaat t.o.v. 2024; primair beredeneerd door indexering en een dalende omzet. De financiële positie van Werkzaak hangt in sterke mate af van de ontwikkeling op de arbeidsmarkt. Op dit moment is deze ontwikkeling zeer moeilijk te voorspellen, maar de kans op een daling van het aantal mensen met een bijstandsuitkering is eerder klein. Vanaf 2026 komen er voor gemeenten (significant) minder middelen beschikbaar waardoor het corrigeren van een negatief verschil tussen netto lasten en beschikbare BUIG-middelen onder druk komt te staan.					
Programma	Sociaal domein en Gezondheid					
Financiële bijdrage (x € 1.000)	**Begrote bijdrage**		**Eigen vermogen**		**Vreemd vermogen**	
	2025	**2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**
	16.415	15.748	3.781	3.906	17.000	17.046

Regio Rivierenland

Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Openbaar belang	De Regio Rivierenland is een gemeenschappelijke regeling van acht gemeenten waarbinnen op regionaal niveau voor de gemeenten taken worden uitgevoerd op het gebied van verkeer en vervoer, milieu, ruimtelijke ordening en waterbeheersing, volkshuisvesting, onderwijs, economie, arbeidsmarkt, volksgezondheid en zorg (jeugdbeleid, Wmo). De gemeenschappelijke regeling voert zowel uitvoeringstaken als (strategische) beleidstaken uit.					
Bestuurlijk belang	Alle gemeenten zijn vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur (AB). Het AB bestaat uit acht leden en een onafhankelijk voorzitter. Elke gemeente heeft één zetel. Voorzitter van het AB is een gemeenschappelijk lid, dat door alle gemeenten gezamenlijk wordt aangewezen. De voorzitter van het AB heeft geen stemrecht in het AB. Het AB benoemt de leden van het Dagelijks Bestuur dat bestaat uit drie leden. Belang Culemborg: Burgemeester G. van Grootheest heeft zitting in het Algemeen Bestuur.					
Betrokkenen	De gemeenten Buren, Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal en Zaltbommel.					
Risico's	Bij de Regio Rivierenland is een algemene reserve gevormd van € 474.000 als extra buffer voor het afdekken van (financiële) risico's. In algemene zin kan gesteld worden dat er geen (grote) risico's zijn bij het Regiokantoor die om directe aanpassing in de bedrijfsvoering vragen. Voor het opvangen van tekorten (en overige financiële risico's) bij de uitvoering van contractactiviteiten (programma 2 Contractgestuurde dienstverlening) is een risicoreserve gevormd. Deze reserve is bedoeld om tegenvallende resultaten en/of wegvallende vraag op flexibele taken op te kunnen vangen. Een reserve van maximaal 30% van de totale uitgaven bij Contractgestuurde dienstverlening wordt voldoende geacht om de bedrijfsvoeringrisico's op te kunnen vangen (Besluit van het Algemeen Bestuur uit april 2011). De flexibele taken van Contractgestuurde dienstverlening bevatten risico's voor Regio Rivierenland, waarbij te denken valt aan ziekte en inhuur van personeel en fluctuaties in de vraag naar diensten/producten. Ook zijn er risico's op het gebied van vraag en aanbod. Hiertegenover staat dat de gemeenten betalen voor de gevraagde diensten. In het uiterste geval zijn gemeenten als eigenaar van de Regio Rivierenland verantwoordelijk voor tekorten die niet kunnen worden gedekt uit de gevormde reserves. In de Nota reserves en voorzieningen is ten aanzien van de weerstandscapaciteit van de programma's Regionale samenwerking en Contractgestuurde dienstverlening bepaald dat er een post 'onvoorzien' in de begroting opgenomen kan worden voor incidentele tegenvallers. In de programmabegroting 2025 van de Regio Rivierenland is een bedrag van € 10.000 opgenomen voor onvoorziene uitgaven.					
Programma	Bestuur en Ondersteuning					
Financiële bijdrage (x € 1.000)	**Begrote bijdrage**		**Eigen vermogen**		**Vreemd vermogen**	
	2025	**2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**
	647	670	2.141	2.228	10.009	11.045

Avri

Vestigingsplaats	Geldermalsen					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Openbaar belang	De Avri is een gemeenschappelijke regeling van 8 gemeenten die taken uitvoert op het gebied van afvalinzameling en afvalbeheer, het beheer van de openbare ruimte en toezicht en handhaving van de openbare ruimte.					
Bestuurlijk belang	In het Algemeen Bestuur (AB) zijn alle betrokken gemeenten vertegenwoordigd en bestaat derhalve uit 8 leden. De voorzitter wordt door en uit het AB aangewezen. Het AB benoemt de leden van het Dagelijks Bestuur dat bestaat uit 3 leden, te weten een voorzitter en 2 door het AB uit zijn midden aan te wijzen leden. Belang Culemborg: Wethouder D. Bijvoet heeft zitting in het Algemeen bestuur van Avri. Wethouder M. Wichgers is aangewezen als plaatsvervangend lid van het AB.					
Betrokkenen	De gemeenten Buren, Culemborg, West Betuwe, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Maas en Waal en Zaltbommel.					
Risico's	In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing behorende bij de begroting 2025 van Avri worden risico's nader toegelicht en gekwantificeerd. De grootste risico's omvatten de nazorg voor de stortplaats, een geschil met de verwerker van het PDB-afval over de afrekening van de afgelopen jaren, de vergoeding voor kunststof verpakkingen, de krappe arbeidsmarkt en onvolledige kilometerregistraties.					
Programma	Duurzaamheid					
Financiële bijdrage (x € 1.000)	**Begrote bijdrage**		**Eigen vermogen**		**Vreemd vermogen**	
	2025	**2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**
	0	0	2.171	2.108	52.255	53.472

Belastingsamenwerking Rivierenland (BSR)

Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Openbaar belang	Samenwerking bij de heffing, invordering en kwijtschelding van de waterschapsbelastingen, afvalstoffenheffing en diverse andere gemeentelijke belastingen alsmede bij de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken (wet WOZ) en het beheer en de uitvoering van de Basisregistratie voor Adressen en Gebouwen (BAG). De verordende bevoegdheid blijft bij de gemeente.					
Bestuurlijk belang	Het Algemeen Bestuur (AB) bestaat uit zoveel leden als er deelnemers zijn, waarbij het Waterschap 2 leden benoemt. Uit het AB wordt een Dagelijks bestuur (DB) van 3 leden gekozen, bestaande uit een voorzitter en twee leden. Ten minste 1 van de DB-leden wordt gekozen uit de vertegenwoordiging namens het Waterschap. Belang Culemborg: Wethouder M. Peters heeft zitting in het AB. Wethouder M. Wichgers is aangewezen als plaatsvervangend lid.					
Betrokkenen	Het Waterschap Rivierenland, Regio Rivierenland (Avri) en gemeenten Culemborg, Maasdriel, Montfoort, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal, Wijk bij Duurstede en IJsselstein.					
Risico's	Voor de begroting 2025 heeft BSR de risico's benoemd, gekwantificeerd en de beheersmaatregelen benoemd. Het totaal gevraagde weerstandsvermogen bedraagt volgens deze waardering € 843.000.					
Programma	Financiering en Algemene dekkingsmiddelen					
Financiële bijdrage (x € 1.000)	**Begrote bijdrage**		**Eigen vermogen**		**Vreemd vermogen**	
	2025	**2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**
	571	533	100	155	9.512	9.680

Recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal

Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Openbaar belang	Het recreatieschap behartigt de gezamenlijke belangen op het gebied van de infrastructuur voor openluchtrecreatie en toerisme op bovenlokaal niveau. Samen met het Natuur- en Recreatieschap Lingegebied en het Recreatieschap Over-Betuwe wordt deelgenomen in de B.V. Recreatie-maatschappij Rivierengebied. Via de uitvoeringsorganisatie Uit®waarde ontwikkelt, exploiteert en onderhoudt zij de toeristische en dagrecreatieve infrastructuur in het Rivierengebied.					
Bestuurlijk belang	In het Algemeen Bestuur zijn alle deelnemende gemeenten vertegenwoordigd, met dien verstande dat een lid en een plaatsvervangend lid wordt aangewezen. Het Dagelijks Bestuur wordt gevormd door de leden van het Algemeen Bestuur. Belang Culemborg: Wethouder M. Wichgers heeft zitting in het Algemeen Bestuur van het recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal.					
Betrokkenen	Deelnemende gemeenten zijn Buren, Culemborg, Druten, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe en West Maas en Waal.					
Risico's	Met de verzelfstandiging is gekozen voor een model van maatschappelijk ondernemen. De B.V. Recreatiemaatschappij Rivierengebied is dus een maatschappelijke onderneming, gericht op het behartigen van maatschappelijke taken zonder aandeelhouderswaarden. Sinds 1 juli 1999 zijn dus alle taken door de Natuur- en Recreatieschappen in het Rivierengebied overgedragen aan de B.V. Recreatiemaatschappij Rivierengebied. Om die reden gelden de uitgangspunten van de Wet gemeenschappelijke regelingen niet langer voor de begroting van het recreatieschap.					
Programma	Sport, Cultuur en Recreatie					
Financiële bijdrage (x € 1.000)	**Begrote bijdrage**		**Eigen vermogen**		**Vreemd vermogen**	
	2025	**2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**
	0	0	0	0	6.853	6.853

Regionaal Archief Rivierenland (RAR)

Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Openbaar belang	Het gemeenschappelijk beheer van de archiefbewaarplaats(en) van de deelnemers en van de daar naar toe overgebrachte archiefbescheiden, alsmede het toezicht op het beheer van de niet naar de archiefbewaarplaats(en) overgebrachte archiefbescheiden.					
Bestuurlijk belang	In het Algemeen Bestuur (AB) zijn de betrokken gemeenten vertegenwoordigd door een lid per deelnemende gemeente. Het Dagelijks Bestuur (DB) bestaat uit 3 – door het AB aan te wijzen – leden uit het AB. Belang Culemborg: Vanuit Culemborg heeft wethouder D. Bijvoet - de Wit zitting in het Algemeen Bestuur. Wethouder M. Wichgers is aangewezen als plaatsvervangend lid van het AB. Daarnaast is de Culemborgse raad vertegenwoordigd in de voorbereidende Besluit- en Oordeelsvormende Vergaderingen (BOV) ten behoeve van het AB.					
Betrokkenen	Deelnemende gemeenten zijn Buren, Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe en Zaltbommel.					
Risico's	Het weerstandsvermogen bedraagt in de begroting 2025 211.000 euro. De geïnventariseerde risico's zijn op de Adviesnota Weerstandsvermogen gebaseerd. Het risicoprofiel bedraagt 211.000 euro. De weerstandsratio bedraagt 1,00. Dit is voldoende om te voldoen aan de norm van 1,0.					
Programma	Sport, Cultuur en Recreatie					
Financiële bijdrage (x € 1.000)	**Begrote bijdrage**		**Eigen vermogen**		**Vreemd vermogen**	
	2025	**2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**
	395	392	469	507	7.305	7.596

Uitvoeringsorganisatie Breedbandnetwerk Rivierenland (UBR)

Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Openbaar belang	UBRivierenland heeft als doel een breedbandnetwerk in het buitengebied van de deelnemende gemeenten aan te leggen, te beheren en te onderhouden.					
Bestuurlijk belang	In het Algemeen Bestuur zijn alle deelnemende gemeenten vertegenwoordigd. Het Dagelijks Bestuur wordt gevormd door de leden van het Algemeen Bestuur. Belang Culemborg: Wethouder M. Wichgers heeft zitting in het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur van UBRivierenland.					
Betrokkenen	De gemeenten zijn Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal en Zaltbommel.					
Risico's	• Het Governance Protocol van de UBRivierenland zorgt voor een adequate informatievoorziening naar gemeenteraden. • De deelnemende gemeenten zijn voor hun aandeel aansprakelijk als vermogenstekorten zouden ontstaan of de UBR niet in staat is om aan de aflossingsverplichtingen van de lening te voldoen. Het gemeentelijk aandeel wordt berekend op basis van de stemverhouding, overeenkomstig de bepalingen zoals opgenomen in de gemeenschappelijke regeling Uitvoeringsorganisatie Breedbandnetwerk Rivierenland. • Op basis van het in 2020 bereikte percentage aanmeldingen is het ROI reeds bereikt. Het operationele financiële risico is daarmee nihil geworden onder reguliere omstandigheden. • De investering in UBRivierenland (€ 37.500.000) is volledig gefinancierd door BNG.					
Programma	Economie					
Financiële bijdrage (x € 1.000)	**Begrote bijdrage**		**Eigen vermogen**		**Vreemd vermogen**	
	2025	**2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**
	0	0	697	617	34.241	34.930

Vennootschappen en coöperaties

BNG Bank

Vestigingsplaats	Den Haag					
Rechtspositie	Naamloze vennootschap					
Openbaar belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen op het gebied van volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs, cultuur en openbaar nut (publieke sector). Met specifieke financiële dienstverlening draagt BNG Bank bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarnaast streeft BNG Bank naar een redelijk rendement voor haar aandeelhouders.					
Bestuurlijk belang	De gemeente Culemborg heeft geen zetel in het Bestuur en de Raad van commissarissen van BNG Bank. De gemeente heeft als aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders een bestuurlijk belang. De gemeente heeft 8.775 aandelen met een nominale waarde van € 19.910 in haar bezit.					
Betrokkenen	De Staat is houder van de helft van de aandelen. De andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een waterschap.					
Risico's	Er zijn geen specifieke risico's					
Programma	Financiering en Algemene dekkingsmiddelen					
Financiële bijdrage (x € 1.000)	**Begrote bijdrage**		**Eigen vermogen**		**Vreemd vermogen**	
	2025	**2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**
	0	0	0	0	0	0

Vitens N.V.

Vestigingsplaats						
Rechtspositie	Naamloze vennootschap					
Openbaar belang	De uitoefening van een publiek (drink-)waterbedrijf in de ruimste zin van het woord. Dat houdt onder meer in: winning, productie, transport, verkoop en distributie van water en verder het verrichten van alles dat met de publieke watervoorziening verband houdt of daarvoor bevorderlijk kan zijn.					
Bestuurlijk belang	De aandeelhouders hebben geen directe bemoeienis met de dagelijkse gang van zaken binnen het bedrijf. Een Raad van Commissarissen houdt toezicht. De gemeente Culemborg heeft als aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders een bestuurlijk belang. De gemeente is houder van 26.705 aandelen in deze vennootschap.					
Betrokkenen	Gemeenten en provincies zijn in het voorzieningsgebied aandeelhouder van Vitens, dat is opgezet als naamloze vennootschap.					
Risico's	Er geen specifiek risico's					
Programma	Financiering en Algemene dekkingsmiddelen					
Financiële bijdrage (x € 1.000)	**Begrote bijdrage**		**Eigen vermogen**		**Vreemd vermogen**	
	2025	**2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**
	0	0	0	0	0	0

C.V. Parijsch (PPS)

Vestigingsplaats	Culemborg					
Rechtspositie	Commanditaire Vennootschap (CV)					
Openbaar belang	Op 18 december 1995 heeft de gemeente een samenwerkingsovereenkomst gesloten met Joh. Mourik & Co. Holding B.V., genaamd de ontwikkelingsmaatschappij Parijsch. De stichting Parijsch treedt op als beherend vennoot van de CV Parijsch. In de loop van de jaren is deze overeenkomst enkele keren herzien. In 2021 hebben de partners de afspraken voor de nog te ontwikkelen delen van Parijsch Zuid vastgelegd in de 'Samenwerkingsovereenkomst Parijsch Zuid'.					
Bestuurlijk belang	Als deelnemer in de stichting heeft de gemeente een bestuurlijk belang. Het doel van de initiële samenwerkingsovereenkomst was het tot ontwikkeling brengen van het initiële plangebied tot woningbouw. Aanvullend hebben de partijen voor het plangebied Parijsch-Zuid uitgangspunten vastgesteld tot kwaliteitsverbetering van de woningbouwontwikkeling, om daarmee aan te sluiten op de ontwikkelingen in de woningmarkt en in het vakgebied van gebiedsontwikkeling. Daarmee geven ze invulling aan het raadsbesluit hierover (18-1-2018). Het financieel belang is het bedrag dat de gemeente als werkkapitaal heeft gestort in de stichting. Financiële risico's die verbonden zijn aan de grondexploitatie van het plan. Belang Culemborg: Burgemeester G. van Grootheest is voorzitter van het stichtingsbestuur CV ontwikkelmaatschappij Parijsch.					
Betrokkenen	Joh. Mourik & Co. Holding B.V. te Groot-Ammers: 5/8 deel Gemeente Culemborg: 3/8 deel					
Risico's	De noodzakelijke ambtelijke inzet ligt hoger dan op dit moment geraamd.					
Programma	Wonen, Stedelijke vernieuwing en Ruimte					
Financiële bijdrage (x € 1.000)	**Begrote bijdrage**		**Eigen vermogen**		**Vreemd vermogen**	
	2025	**2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**
	0	0	17.989	17.988	24.480	24.480

Stichtingen en verenigingen

Stichting Accommodatiebedrijf Culemborg

Vestigingsplaats	Culemborg					
Rechtspositie	Stichting					
Openbaar belang	Het duurzaam exploiteren van de Brede School Culemborg-Oost (BSCO).					
Bestuurlijk belang	De stichting heeft bestuurders uit onze ambtelijke organisatie.					
Betrokkenen	De gemeente Culemborg.					
Risico's	De gemeente staat garant voor de lening van € 4,2 miljoen die de stichting is aangegaan voor de bouw van de Brede School Culemborg Oost. Als de stichting niet aan de aflossing- of betalingsverplichtingen voldoet, wordt een beroep gedaan op de gemeente. Meer hierover is opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.					
Programma	Onderwijs					
Financiële bijdrage (x € 1.000)	**Begrote bijdrage**		**Eigen vermogen**		**Vreemd vermogen**	
	2025	**2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**	**31-12-2025**	**31-12-2024**
	0	0	21	-19	3.593	3.718

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

De paragraaf Grondbeleid is een vast onderdeel van de begrotings- en verantwoordingscyclus van de gemeente. In deze paragraaf krijgt u informatie over:

- het grondbeleid van de gemeente Culemborg
- relevante ontwikkelingen en kaders, waarbinnen wij het grondbeleid uitvoeren
- onze projecten en activiteiten, met inzicht in de financiële resultaten
- de risico's die zich binnen de projecten voordoen
- de financiële gevolgen van de projecten voor de gemeentelijke jaarrekening.

Artikel 16 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) stelt eisen aan de inhoud van deze paragraaf, waaraan is voldaan. Grondbeleid voeren en projecten uitvoeren is echter zeer complexe materie, die op onderdelen meer toelichting vereist dan wat in een begrotingsparagraaf kan worden gegeven. Daarom is in juni het meerjarenprogramma grondexploitaties (MPG 2024) vastgesteld. In dit document wordt met meer diepgang ingegaan op de projecten en activiteiten van de gemeente. Het MPG 2024 biedt extra context bij de begroting op het gebied van grondexploitaties, waardoor de raad zijn kaderstellende en controlerende rol beter kan vervullen.

Het Grondbeleid

Visie op het grondbeleid in relatie tot de doelstellingen van de begrotingsprogramma's

Het hoofddoel van het grondbeleid is het bereiken van een goed gebalanceerde gebiedsontwikkeling. Met de nota Grondbeleid 2020 willen we een gebalanceerde gebiedsontwikkeling bereiken door drie aspecten integraal af te wegen:

1. **ruimtelijke inpassing**: getoetst wordt in hoeverre een ruimtelijke ontwikkeling aansluit op de ruimtelijke kaders.
2. **maatschappelijke effecten**: in beeld wordt gebracht hoe goed een project scoort op de vastgestelde kerndoelen door het label hoog, midden of laag.
3. **optimale businesscase**: er wordt getoetst op de elementen: sluitende grondexploitatie, risicoprofiel versus weerstandscapaciteit en de effecten op de gemeentelijke begroting op de lange termijn.

De afweging tussen de verschillende belangen is een politieke keuze. Door in de verschillende grondexploitaties en in het meerjarenprogramma grondexploitaties (MPG) de brede afweging centraal te stellen, bieden we het bestuur de mogelijkheid deze keuze te maken.

Wijze waarop wij grondbeleid uitvoeren

Als voorkeursrol kiest de gemeente voor het zoveel mogelijk toepassen van regie-faciliterend grondbeleid.

Het uitgangspunt is dat de gemeente bij gewenste grondexploitaties meestal zelf geen eigen grond heeft of actief grond wil verwerven, maar vooral ontwikkelingen van derden mogelijk wil maken en hierbij actief faciliteert. Marktpartijen of particulieren ontwikkelen hierbij voor eigen rekening en risico grondposities. De gemeente beperkt zich tot haar publiekrechtelijke rol, wat inhoudt dat zij kaders en randvoorwaarden vaststelt in ruimtelijke plannen. Daarnaast is de gemeente verantwoordelijk voor de aanleg van voorzieningen van openbaar nut die aan de ontwikkeling gerelateerd zijn, en de kosten die hiervoor worden gemaakt, worden verhaald op de initiatiefnemer.

Ondanks dat in Culemborg is gekozen voor de voorkeursrol van regie-faciliterend grondbeleid als uitgangspunt, sluit dit niet volledig de deur voor het incidenteel toepassen van een actieve rol. In dat geval verwerft de gemeente zelf grondposities om bepaalde specifieke doelen te bereiken. Selectief kan, mits goed beargumenteerd, worden voorgesteld om actief grondbeleid toe te passen. Hiervoor is besluitvorming door de raad een voorwaarde. In de nota is opgenomen wanneer er sprake kan zijn van actief grondbeleid.

Ontwikkelingen

De projectenportefeuille

Ieder voorjaar actualiseren we de lopende grondexploitatieberekeningen en leggen deze ter vaststelling voor aan de raad. Dit doen we bij de vaststelling van het meerjarenprogramma grondexploitaties (MPG) deel I en II, mits het om administratieve en niet-significante actualisaties gaat. Indien het een significante wijziging betreft (bijvoorbeeld een programmatische wijziging in een plan), dan vragen we de raad daarover expliciet om besluitvorming.

In het najaar presenteren we in het meerjarenprogramma grondexploitaties (MPG) deel III de stand van zaken van het programma Realisatie Woningbouwopgave 2030, en een (financiële) vooruitblik op het MPG deel I en II, evenals de consequenties van nieuwe wet- en regelgeving.

Gebruikte parameters

Voor de berekeningen maken we gebruik van parameters voor rente en inflatie. We monitoren de ontwikkeling van de parameters voor de gebiedsontwikkeling en indien noodzakelijk doen we voorstellen om deze aan te passen.

Uurtarieven

We gebruiken de taakvelden in het *Rekenmodel voor de berekening van de plankosten bij kostenverhaal* (plankostenscan) en gaan voor de tarieven uit van meest actuele tarieven gepubliceerd de site van Informatiepunt Leefomgeving. Op dit moment gaat de plankostenscan uit van de volgende tarieven:

tabel: Uurtarieven per taakveld 2025

taakveld	*tarief* *)	taakveld	*tarief* *)
Beleidsafdelingen	€ 151	Bestekschrijven/calculeren	€ 119
Communicatie	€ 132	Civiel technische ontwerpen	€ 151
Civiel technisch projectleiden	€ 151	Civiel technisch tekenen	€ 107
Grondzaken	€ 151	Directievoeren	€ 132
Landmeten/vastgoedinformatie	€ 119	Toezichthouden	€ 107
Omgevingsrecht	€ 151		
Planeconomie	€ 151		
Projectmanagement	€ 171		
Projectmanagementassistentie	€ 119		
Stedenbouw	€ 151		

*) exclusief btw

Resultaten grondexploitatie

Actief grondbeleid

Per 1 januari 2025 zijn er twee projecten met een vastgestelde gemeentelijke grondexploitatie: Pavijen V en Lanxmeer.

tabel: mutaties eindwaarde saldi

Bouwgrond in exploitatie *]	prognose eindresultaat				
	MPG 2024		mutatie	Begroting 2025	
	eind waarde	*einde looptijd*		eind waarde	*einde looptijd*
Actieve grondexploitaties					
Pavijen V	7.934	*2031*	182	8.116	*2031*
Lanxmeer	-5.117	*2029*	-	-5.117	*2029*

***]** *bedragen x € 1.000,-; negatief = verliesgevend;*

De mutaties in de geprognosticeerde eindresultaten van de actieve grondexploitaties hebben betrekking op de tussentijdse winstneming.

Facilitair grondbeleid

We maken vanuit onze publiekrechtelijke rol projecten van derden mogelijk en verhalen onze plankosten in beginsel op de initiatiefnemers.

Integrale gebiedsontwikkeling

Voor het programma Stationsomgeving worden (deel)ontwikkelingen zowel met actief grondbeleid als met faciliterend grondbeleid ontwikkeld. Passend bij haar voorkeursrol (regie-faciliterend) en binnen de vastgestelde uitgangspunten, laat de gemeente aan de markt over wat de markt voor eigen rekening en risico kan oppakken. Daar waar verwacht wordt dat de markt ontwikkelingen niet oppakt, weegt de gemeente af of zij een actieve rol inneemt en zelf een gemeentelijke grondexploitatie voorlegt aan de gemeenteraad.

Samenwerkingsverbanden

Voor de realisatie van het plangebied Parijsch werken we samen met Mourik Groot Ammers BV. De deelneming in de CV Parijsch is gerubriceerd als verbonden partij. De financiële gevolgen van deze deelname worden nader toegelicht in de paragraaf ‘verbonden partijen’. Het betreft geen gemeentelijke grondexploitatie:

- de gemeente ontvangt een bijdrage voor de dekking van haar inzet in planontwikkeling;
- de risico’s - verbonden aan de gemeentelijke deelneming in de CV Parijsch – worden gedekt uit de reserve grondexploitatie.

Verspreide eigendommen

Gemeente Culemborg bezit gronden die in de toekomst wellicht in ontwikkeling kunnen worden genomen. Deze eigendommen staan op de balans als materiële vaste activa. Uit de taxaties (voorjaar 2021) ter onderbouwing van de marktwaarden blijkt dat afwaardering niet aan de orde is. Meer informatie kunt u vinden in het MPG 2024 (zaaknummer 1440981).

Risico's en reserves

Risicomanagement

Voor de projectenportefeuille hebben we een (financiële) risicoanalyse uitgevoerd. Het totale gewogen risico is geraamd op € 6,41 miljoen. De totale gewogen risico’s bepalen de minimale stand van de reserve Grondexploitatie. Daarmee voorzien we in de dekking, als de risico’s zich daadwerkelijk voordoen. De reserve Grondexploitatie maakt daarmee onderdeel uit van het gemeentelijke weerstandsvermogen. Om het optreden van risico’s zo veel mogelijk te voorkomen en te sturen op aanwezige optimalisaties (positieve risico’s), kiezen we binnen de projecten passende beheermaatregelen en passen deze toe. Periodiek actualiseren we de risicoanalyse op grond van nieuwe inzichten. Dat kan resulteren in bijstelling van de benodigde risicodekking.

Reserve Grondexploitatie

De reserve grondexploitatie komt op basis van genomen besluiten eind 2024 naar verwachting op een stand van circa € 9,6 miljoen.

Verloop reserve grondexploitatie *)	
Stand per 31 december 2023	**9.864**
Geraamd in 2024:	
onttrekkingen	2.302 (af)
toevoegingen	2.021 (bij)
Prognose stand per 31 december 2024	**9.583**
Minimale weerstandscapaciteit op basis van bekende risico's	*6.407*

***)** bedragen x € 1.000.

Het verwachte positieve resultaat van de grondexploitatie Pavijen V brengen we, op basis van de regels uit het Besluit begroting en verantwoording (BBV), voor tussentijdse winstneming de komende jaren ten gunste van de reserve Grondexploitatie. Het verwachte gemeentelijk aandeel in het resultaat van de Commanditaire Vennootschap (CV) Parijsch brengen we bij afronding van de ontwikkeling eveneens ten gunste van de reserve Grondexploitatie. In deel I van het Meerjarenprogramma Grondexploitaties (MPG) 2024 hebben we u een prognose van het verloop van de reserve gepresenteerd.

De ontwikkeling van de Stationsomgeving is alleen mogelijk met een aanzienlijke bijdrage van publieke partijen. De reserve Grondexploitatie is bedoeld om het grondbeleid te ondersteunen en waar te maken. Het fungeert als een instrument voor de raad om haar ambities op het gebied van woningbouwontwikkeling en de bijbehorende fysieke voorzieningen daadwerkelijk te realiseren. Investeren in de Stationsomgeving sluit hierbij aan. Om dit mogelijk te maken, heeft de raad bij het vaststellen van het Masterplan Stationsomgeving (zaaknummer 1427640) besloten dat het noodzakelijk is de verwachte winsten van Parijsch en Pavijen V aan de financiering van de Stationsomgeving toe te wijzen en deze winsten zo veel mogelijk naar voren te halen. Daarnaast wordt beoogd de risico's voor de gemeente zoveel mogelijk te beperken.

Verkenning nieuw beleid

Het is onze ambitie om op een duurzame, prettige en gezonde manier, met oog voor sociale samenhang, woningen en bedrijven toe te voegen. Dit realiseren we binnen nieuwe stedelijke ontwikkelingsprojecten. Hiervoor is voldoende investeringsruimte binnen de reserve Grondexploitatie noodzakelijk. De reserve Grondexploitatie zorgt ervoor dat investeringen in de grondexploitatie en de daaraan verbonden grote risico's, niet direct ten laste van de algemene begroting komen.

De woningbouwopgave pakken we op conform de startnotitie Woningbouwopgave (zaaknummer 128923). Dit proces moet leiden tot besluiten over hoe we invulling geven aan onze woningbouwopgave. Met de vastgestelde Omgevingsvisie en het Masterplan Stationsomgeving hebben we twee grote besluiten genomen die de basis vormen voor het gemeentelijk woningbouwprogramma. Daarnaast hebben we onze werkwijze geactualiseerd en transparant gemaakt. Een laatste stap is de WoonWelzijnZorgvisie. Hierin worden de verschillende bijzondere doelgroepen in kaart gebracht, evenals de wensen en eisen voor hun huisvesting. Aan het einde van dit proces moet dit leiden tot een aangepast woningbouwprogramma, inclusief financiële onderbouwing.

Op basis van het in juni vastgestelde Masterplan Stationsomgeving werken we verder aan de ontwikkeling van de Stationsomgeving, waar een groot deel van de woningbouwopgave binnenstedelijk een plek krijgt. De financiële onderbouwing van deze ontwikkelingen leggen we vast in het eerder genoemde Meerjarenprogramma Grondexploitaties (MPG) deel III ('Financiële verkenning nieuw beleid'). Hiermee geven we een antwoord op de woningbouwopgave en de bijbehorende financiële aspecten. Met het Meerjarenprogramma Grondexploitaties (MPG) deel III in de hand kan een betere inschatting worden gemaakt van het beslag op de beschikbare middelen in de reserve Grondexploitatie.

Paragraaf Subsidieplafonds

Wat willen we bereiken?

De gemeente biedt bewonersgroepen, vrijwilligersorganisaties en professionele organisaties de mogelijkheid om subsidies aan te vragen voor activiteiten die bijdragen aan zowel de maatschappelijke ambities als de wettelijke taken van de gemeente. In 2024 willen we subsidies nog gerichter inzetten als een instrument om deze maatschappelijke doelen te realiseren. Hierbij maken we optimaal gebruik van de kennis en ideeën van inwoners en stedelijke initiatieven en werken we samen met professionals op basis van vertrouwen en partnerschap.

Op basis van artikel 4 lid 1 van de Algemene subsidieverordening Culemborg 2014 kan de gemeenteraad jaarlijks, bij de vaststelling van de begroting, besluiten tot het instellen van subsidieplafonds. Het instellen van deze subsidieplafonds voorkomt een openeindefinanciering en biedt de mogelijkheid om subsidieaanvragen, die verder voldoen aan alle eisen en voorschriften, te weigeren op grond van het feit dat ‘het geld op is, oftewel er geen subsidiegeld beschikbaar is gesteld’. Dit biedt de gemeente meer controle over de subsidie-uitgaven. Voor structurele en langdurige subsidies en subsidierelaties geldt echter dat bezuinigingen in het verstrekte subsidiebedrag duidelijke communicatie vereisen en dat er een redelijke overgangstermijn moet worden gehanteerd om betrokken partijen de gelegenheid te geven zich aan te passen.

In het subsidieprogramma 2025, dat volgt op de vaststelling van de subsidieplafonds, specificeert het college voor welke specifieke doeleinden welk bedrag beschikbaar is in 2025. Voor het subsidieprogramma 2026 worden in deze begroting de subsidieplafonds vastgesteld.

Hoe gaan we dat doen?

Het college heeft het Meerjaren Ontwikkelingsplan Subsidiebeleid 2023-2025 vastgesteld. In deze periode geven we hier uitvoering aan en ontwikkelen we op verschillende beleidsterreinen subsidieregelingen. In de subsidieregelingen nemen we duidelijke spelregels en criteria op die we vervolgens hanteren voor subsidieverstrekking.

Daarnaast stellen we de subsidieplafonds vast voor 2026. Deze zijn gebaseerd op indexatie van de bijbehorende budgetten, waarin de ombuigingen uit deze begroting zijn verwerkt. Bij deze bedragen doen we de nadrukkelijke toevoeging dat de raad deze bij de vaststelling van de Begroting 2026-2029 naar beneden kan bijstellen, als de financiële situatie van de gemeente daar aanleiding voor geeft.

Programma	Subsidieplafonds 2026 (in €)
Veiligheid	19.175
Economie	306.500
Onderwijs	652.690
Sport, Cultuur en Recreatie	1.500.147
Sociaal domein en Gezondheid	4.620.348
Totaal	**7.133.575**

Paragraaf Wet open overheid

Per 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) in werking getreden. Een belangrijk onderdeel van de Woo is de verplichting om de informatiecategorieën actief openbaar te maken. Dit wordt in in vier fases uitgevoerd. Fase 1 is op 1 november 2024 ingegaan en omvat de categorieën “informatie over organisatie en werkwijze” en “Bereikbaarheidsgegevens ” die al door de gemeente openbaar worden gemaakt.

Vanaf 2025 worden de overige categorieën gepubliceerd. De informatie uit de tweede fase moet medio 2025 openbaar worden gemaakt. Deze bestaat uit de volgende categorieën: ‘Agenda’s en besluitenlijsten bestuurscolleges’, ‘Adviezen’, “Jaarplannen en jaarverslagen’ en ‘‘Woo-verzoeken en -besluiten’. Jaarplannen, jaarverslagen, Woo-verzoeken en besluiten en besluitenlijsten van het College worden al (gedeeltelijk) openbaar gemaakt. Openbaarmaking van de derde fase volgt in de tweede helft van 2025 en fase vier in 2026.

Om de informatie uit deze categorieën doorzoekbaar, toegankelijk en privacy-proof te maken, zijn er aanpassingen in de werkprocessen en systemen nodig. 2025 staat in het teken van het invullen van deze randvoorwaarden, te weten:

1. Het Inrichten van het publicatieproces. Om actief openbaar maken mogelijk te maken, wordt een publicatieproces (inclusief rollen en verantwoordelijkheden) opgesteld. In grote lijnen dienen de huidige processen rond creatie, productie, distributie en opslag van documenten die actief openbaar worden gemaakt, in kaart te worden gebracht. Op basis hiervan wordt een nieuw uniform publicatieproces voor actieve openbaarmaking ontworpen en geïmplementeerd.

2. De beschikbaarheid van een publicatieplatform waarop overheidsorganisaties stukken kunnen publiceren. In 2025 wordt een publicatieplatform voor de drie BWB-gemeenten aangeschaft en ingericht. Mogelijk passende alternatieven zijn de ontwikkeling van het platform van Dimpact of het gebruik van het Raadsinformatiesysteem (iBabs).

3. Inregelen beheer actieve openbaarmaking. Eigenaarschap en verantwoordelijkheden moeten belegd worden in de organisatie ten aanzien van het beheer van de Wet open overheid (Woo)-index, de coördinatie over actieve openbaarmaking van documenten, de anonimiseringstool, etc.

Financiële begroting

Overzicht van baten en lasten

Via de vaststelling van de programmabegroting autoriseert de gemeenteraad het college van Burgemeester en Wethouders (B&W) tot het doen van zowel exploitatie- als investeringsuitgaven. Gezien het belang van een goed inzicht in baten en lasten is het inzichtelijker de baten en lasten per programma, eventueel met een onderverdeling, weer te geven in een apart overzicht. Dit overzicht vervult een functie bij de autorisatie van de baten en lasten en is daarom integraal, dat wil zeggen dat het alle baten en lasten zoals opgenomen in het programmaplan dient te bevatten.

(bedragen x € 1.000)	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Bestuur en Ondersteuning	-16.574	-16.894	-16.880	-16.778
Veiligheid	-3.956	-3.964	-3.973	-3.973
Verkeer, Vervoer en Waterstaat	-4.451	-4.496	-4.443	-4.451
Economie	-899	-882	-856	-856
Onderwijs	-4.404	-5.443	-5.543	-5.424
Sport, Cultuur en Recreatie	-6.038	-6.434	-5.690	-5.703
Sociaal domein en Gezondheid	-48.814	-47.000	-46.013	-46.164
Duurzaamheid	-8.055	-7.452	-7.718	-7.859
Wonen, Stedelijke vernieuwing en Ruimte	-10.456	-10.331	-8.749	-8.929
Financiering en Algemene dekkingsmiddelen	-970	-468	-554	-588
Lasten	***-104.617***	***-103.365***	***-100.417***	***-100.724***
Bestuur en Ondersteuning	1.060	1.060	1.060	1.060
Veiligheid	43	43	43	43
Verkeer, Vervoer en Waterstaat	376	435	435	435
Economie	140	147	122	122
Onderwijs	356	1.156	620	356
Sport, Cultuur en Recreatie	959	933	780	780
Sociaal domein en Gezondheid	9.780	10.053	9.810	9.896
Duurzaamheid	9.538	8.891	9.096	9.195
Wonen, Stedelijke vernieuwing en Ruimte	4.922	4.889	3.383	3.422
Financiering en Algemene dekkingsmiddelen	76.500	73.535	74.580	75.548
Baten	***103.674***	***101.142***	***99.929***	***100.857***
Saldo van baten en lasten	**-944**	**-2.223**	**-488**	**133**
Stortingen	-30	-30	-30	-30
Onttrekkingen	980	816	774	814
Mutaties reserves	**950**	**786**	**744**	**784**
Geraamd saldo	**6**	**-1.437**	**256**	**917**

Uitgangspunten

Kerngegevens

Voor het opstellen van de begroting 2025 is een aantal gegevens van belang. Het gaat hierbij om de kerngegevens die van invloed zijn op de berekening van de groeigerelateerde budgetten, zoals de belastingopbrengsten en de algemene uitkering uit het gemeentefonds.

In onderstaande tabel zijn de van toepassing zijnde kerngegevens per 1 januari van het betreffende jaar opgenomen. Voor leerlingen geldt als peildatum 1 oktober van het voorgaande jaar (dus voor het jaar 2025 geldt het aantal leerlingen per 1 oktober 2024).

	2025	2026	2027	2028
WOZ-waarde woningen*	4.073.941	4.276.790	4.337.051	4.457.572
WOZ-waarde niet-woningen* eigenaren	369.245	373.861	373.861	373.861
WOZ-waarde niet-woningen* gebruiker	368.884	373.495	373.495	373.495
Aantal inwoners	29.951	30.394	30.837	31.280
Aantal woonruimten	13.521	13.721	13.921	14.121
Mutatie woningvoorraad	200	200	200	200
Aantal bijstandsontvangers	2.172	2.190	2.207	2.223
Aantal leerlingen VO	500	503	504	508
Aantal leerlingen (V)SO	3.177	3.186	3.204	3.220

**x € 1.000. Betreft de waardepeildatum 01-01-2023, de waardemutatie in 2023 is hierin dus nog niet meegenomen. Voor de vaststelling van de tarieven voor 2024 wordt de waarde op waardepeildatum 01-01-2023 gehanteerd.*

Overige uitgangspunten

Algemene uitgangspunten begroting

1. De begroting is opgesteld volgens de voorschriften uit het 'Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten' (BBV), dat vanaf 1 januari 2017 van kracht is en houdt rekening met de aanvullende voorschriften die in de verschillende notities van de commissie BBV zijn opgenomen.
2. Bij de analyse van de primitieve begroting wordt een grensbedrag van € 50.000 gehanteerd, waarbij rekening wordt gehouden met de relevante zaken.
3. Het financieel meerjarenperspectief 2025-2028 is gebaseerd op het verwachte prijspeil per 1 januari 2025.
4. De ramingen van de bijdragen aan de gemeenschappelijke regelingen zijn - meerjarig - bepaald op basis van de vastgestelde meerjarenbegroting van de betreffende gemeenschappelijke regeling.

Loon en prijscompensatie

5. De prijsstijgingen voor de gemeentelijke uitgaven zijn bepalend voor het gemeentefonds op basis van de meidcirculaire. De ontwikkeling van het gemeentefonds wordt voor een belangrijk deel bepaald door de ontwikkeling van het accres. Deze mutaties zijn op basis van de meest recente economische raming van het CPB (CEP24) gedaan.

Tabel 2.2.2: Indices CPB LPO CEP24	2024	2025	2026
Loonvoet sector overheid	6,5%	4,4%	3,8%
Netto materiele consumptie	2,9%	2,2%	2,2%
Overheidsinvesteringen	3,0%	2,0%	2,2%
Gemiddelde index (60% loon, 20% consumptie, 20% investeringen)	**5,06%**	**3,45%**	**3,18%**

6. De salarislasten zijn geraamd met inachtneming van de Cao Gemeenten 2024, die een looptijd heeft tot en met 31 december 2023. Voor het jaar 2025 is rekening gehouden met een loonkostenstijging van 4,4%.
7. Voor de berekening van de salarislasten is uitgegaan van de werkelijke functieschalen en periodieken en voor de vacatures is uitgegaan van het maximum van de functieschaal.
8. Formatie-uitbreidingen zijn gebaseerd op noodzakelijke functies in verband met de uitvoering van een nieuwe wettelijke taken of nieuwe ambities, zoals vermeld in de kadernota 2025.
9. De budgetten zijn per categorie verhoogd op basis van de meest recente prijsontwikkelingen. Er is een algemene prijsindexatie 2,2% toegepast voor inflatiegevoelige budgetten.
10. De opbrengsten voor marktgelden en precariobelastingen zijn trendmatig verhoogd met 2,2%.
11. De tarieven voor hondenbelasting (+20%), parkeerbelasting (+17%) en toeristenbelasting (+100%) zijn conform de kadernota 2025.
12. De tarieven van de rioolheffing, afvalstoffenheffing (verzorgd door de AVRI), lijkbezorgingsrechten, en algemene leges worden vastgesteld op basis van kostendekkendheid.
13. Voor de opbrengst van de onroerende zaakbelasting is rekening gehouden met een verhoging van 3,45%, gebaseerd op de gemiddelde index van de CPB-raming van het Centraal Economisch Plan 2024. Daarnaast is conform de kadernota 2025, een eenmalige verhoging doorgevoerd van 4%. De WOZ-waarde voor het belastingjaar 2025 is vastgesteld op basis van de waardepeildatum 1 januari 2024.
14. De interne rekenrente bedraagt 1,25% voor 2025.
15. De rentelasten zijn meerjarig verwerkt; daarbij is uitgegaan van nieuwe inzichten voor het aantrekken van langlopende geldleningen. Gewijzigde liquiditeitsprognose, bijvoorbeeld door fors ontvangen subsidies, is meegerekend in de ontwikkeling van de rentelasten. Voor de kortlopende financieringsbehoefte, is gerekend met afnemende rentelasten gebaseerd op de huidige inzichten en rentepercentages.
16. De vervangingsplannen voor investeringen zijn herijkt en op basis daarvan zijn de te verwachten investeringen (en dus de kapitaallasten) bijgesteld.

17. De berekening van de algemene uitkering uit het gemeentefonds is gebaseerd op de meidcirculaire van 2024.
18. De inkoopcontracten voor de Jeugdzorg en Wmo worden jaarlijks conform contractuele afspraken geïndexeerd.
19. De subsidiebudgetten zijn gebaseerd op ingediende begrotingen en, waar van toepassing, geïndexeerde beschikkingen. In bepaalde gevallen zijn subsidies geïndexeerd vanwege stijgende cao's, wettelijke verplichtingen, onderliggende afspraken, of omdat de activiteiten bijdragen aan de sociale basis. Een aantal subsidies zijn verlaagd, zoals vastgelegd in de kadernota 2025.
20. De onttrekkingen aan de reserves zijn meerjarig alleen aangepast wanneer de daarmee corresponderende lasten ook aanleiding toe geven.

Incidentele baten en lasten

De meerjarenbegroting 2025-2028 bevat een aantal incidentele baten en lasten. Deze zijn deels het resultaat van het inplannen van de investeringsagenda. Bij het bepalen van incidentele baten en lasten hebben wij ons gebaseerd op de voorschriften uit de notitie van de commissie Begroting en Verantwoording (BBV). Dit betekent dat alleen de echte, beleidsmatige incidentele zaken onder deze noemer worden gerangschikt. In de begroting staan ook veel posten die in de loop der jaren fluctueren. Voorbeelden hiervan zijn de kapitaallasten, de algemene uitkering en de verstrekking van uitkeringen. Deze posten zijn autonome ontwikkelingen, waardoor de verschillen tussen de jaren niet worden aangemerkt als incidentele baten en lasten. Ook budgetten die eens in de twee of meer jaren zijn opgenomen, vanwege een bepaald patroon in de uitgaven (zoals verkiezingen), zijn niet als incidentele baten en lasten opgenomen. Als ondergrens is een bedrag van € 5.000 gehanteerd.

Structurele lasten moeten structureel gedekt worden. Incidentele lasten kunnen dus ook incidenteel gedekt worden en dat principe hebben wij in deze begroting ook consequent doorgevoerd. Voor de dekking van de incidentele lasten (eventueel onder aftrek van de incidentele baten) worden indien mogelijk reserves ingezet.

Meerjarig overzicht incidentele baten en lasten

Onderstaand zijn meerjarig de geraamde incidentele baten en lasten opgenomen.

Omschrijving activiteit	Begrotingsprogramma	i/u	2025	2026	2027	2028
1. Viering 80 jaar bevrijding	4. Economie	U	5.000	0	0	0
2. Bijdrage van schoolbestuur KWC Beethovenlaan Zuid	5. Onderwijs	I	0	-800.000	-264.000	0
3. Tijdelijks huisvesting	5. Onderwijs	U		924.000	924.000	693.000
4. Organisatie ontwikkeling	1. Bestuur en Ondersteuning	U	66.700	66.700	66.700	0
5. Zwembad	6. Sport, Cultuur & Educatie	U	197.600	615.500	0	0
6. Wijkaanpak schoolhof	7. Sociaal Domein & Gezondheid	U	446.000	0	0	0
7. Bijdrage geluidswerende voorzieningen padelbaan	6. Sport, Cultuur & Educatie	U	40.000			
8. Uitvoeringsplan Cultuurvisie	6. Sport, Cultuur & Educatie	U	50.000			
9. Onderhoud Openbaar groen: minder toezicht	9. Wonen, Stedelijke Vernieuwing& Ruimte	U	-20.000	-20.000	0	0
10. Milieubeheer	8. Duurzaamheid	U	-22.000			
11. Begeleide participatie	7. Sociaal Domein & Gezondheid	U	20.000			
12. Procesbegeleiding Redichemse Waard	9. Wonen, Stedelijke Vernieuwing & Ruimte	U	50.000	0	0	0
13. Inzet reserve internationale samenwerking	99. Financiering en Algemene dekkingsmiddelen	I	-69.000	0	0	0
14. Inzet reserve resultaatsbestemming	99. Financiering en Algemene dekkingsmiddelen	I	-78.042	0	0	0
Saldo van incidentele baten en lasten			**686.258**	**786.200**	**726.700**	**693.000**

Als we dit afzetten tegen de uitkomsten van de raming van het saldo van de begrotingsjaren, dan kunnen we het volgende structurele beeld van de begrotingsuitkomsten geven.

	2025	2026	2027	2028
Financieel perspectief begroting 2025-2028	6.033	-1.436.550	256.081	917.013
Correctie voor incidenteel	686.258	786.200	726.700	693.000
Structureel saldo begroting 2025-2028	**692.291**	**-650.350**	**982.781**	**1.610.013**

Toelichting incidentele basten en lasten:

1. Viering 80 jaar bevrijding
We herdenken het einde van de Tweede Wereldoorlog en vieren het herkrijgen van onze vrijheid, 80 jaar geleden. Het programma ‘80 jaar Vrijheid’ van de Provincie Gelderland draagt hieraan bij. Culemborg en Oranje zullen met extra lokale activiteiten ook een bijdrage leveren.

2. Bijdrage van schoolbestuur KWC Beethovenlaan Zuid
Het schoolbestuur van het Koningin Wilhelmina College (KWC) draagt bij aan de kosten van de (ver)nieuwbouw.

3. Tijdelijke huisvesting
Door de (ver)nieuwbouw van het Koningin Wilhelmina College (KWC) wordt (een deel van) de huidige gebouwen gesloopt. Hierdoor moet er tijdelijke huisvesting geregeld worden. Dit zal gebeuren door tijdelijk portacabins te huren.

4. Organisatie ontwikkeling
Er zijn incidentele middelen beschikbaar gesteld om de gemeentelijke organisatie zich te laten ontwikkelen naar een toekomstbestendige organisatiestructuur.

5. Zwembad
In 2025 en 2026 zal de corrosieproblematiek binnen het zwembad worden aangepakt en opgelost.

6. Wijkaanpak schoolhof
We werken met behulp van een uitvoeringsprogramma aan een persoonsgerichte en gezinsgerichte aanpak, waarbij we de kracht van de wijk benutten en positieve jeugdpreventie inzetten. Ons doel is om bewoners weer te betrekken bij hun leefomgeving en de patronen van multiproblematiek, die van generatie op generatie worden doorgegeven, te doorbreken. Hiervoor zijn er middelen voor drie jaar beschikbaar gesteld.

7. Bijdrage geluidswerende voorzieningen padelbaan
Aanpak geluidsoverlast padelbanen en ondersteuning realisatie derde en vierde padelbaan. Om de planvorming mogelijk te maken is een incidentele gemeentelijke bijdrage nodig.

8. Uitvoeringsplan Cultuurvisie
Er wordt een nieuw uitvoeringsplan Cultuurvisie opgesteld. Dit is een eenmalige investering waar we de komende jaren gebruik van kunnen maken.

9. Onderhoud Openbaar groen: minder toezicht
In 2024 en 2025 is er incidenteel minder toezicht op de uitvoering van civiele werken in de wijk Parijsch.

10. Milieubeheer
In 2024 en 2025 kunnen de gemeentelijke budgetten voor milieubeheer worden gedekt met de toegekende budgetten voor capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid (CDOKE-gelden) voor dezelfde jaren.

11. Begeleide participatie
Begeleidingstraject bij stichting Wereldwijd, waarbij opgeleverde producten ingezet worden in voornamelijk Afrika.

12. Procesbegeleiding Redichemse Waard
In 2025 zal de realisatie van de gebiedsontwikkeling van de Redichemse Waard worden voortgezet, waarvoor momenteel al voorbereidingen worden getroffen. Voor de verwerving van delen van de Redichemse Waard wordt een rentmeester ingehuurd.

13. Inzet reserve internationale samenwerking
Het inzetten van incidentele middelen vanuit deze bestemmingsreserve worden als incidenteel aangemerkt. Er staan geen incidentele kosten tegenover.

14. Inzet reserve resultaatsbestemming
Het inzetten van incidentele middelen vanuit deze bestemmingsreserve worden als incidenteel aangemerkt. Er staan geen incidentele kosten tegenover.

Structurele reservemutaties

Het bestaan van een structureel begrotingsevenwicht kan worden vastgesteld als naast de incidentele baten en lasten ook de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves in beeld zijn. Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht gemeenten (artikel 19 BBV) om hierin inzicht te verschaffen.

Meerjarig overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves
Onderstaand zijn de meerjarige structurele stortingen en onttrekkingen aan reserves opgenomen. Per saldo zijn de structurele onttrekkingen hoger dan de toevoegingen. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de dekking van de structurele kapitaallasten van investeringen, die vanuit de reserve kapitaallasten worden gefinancierd.

Structurele toevoegingen

Reserves	2025	2026	2027	2028
Buurtbudgetten	30.000	30.000	30.000	30.000
Totaal	**30.000**	**30.000**	**30.000**	**30.000**

Structurele onttrekkingen

Reserves	2025	2026	2027	2028
Internationale samenwerking	12.000	12.000	12.000	12.000
Buurtbudgetten	33.374	33.374	33.374	33.374
Kapitaallasten	569.885	569.885	528.013	517.650
Totaal	**615.259**	**615.259**	**573.387**	**536.024**

Financiële positie

Geprognosticeerde balans

Vanaf de begroting van 2017 is het, op basis van de gewijzigde voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV), verplicht om een geprognosticeerde balans op te nemen in de begroting.

GEPROGNOSTICEERDE BALANS (bedragen x € 1.000)									
	1-1-2025	**1-1-2026**	**1-1-2027**	**1-1-2028**		**1-1-2025**	**1-1-2026**	**1-1-2027**	**1-1-2028**
Mat. Vaste activa	98.223	102.675	113.670	125.407	Eigen vermogen				
					* Algemene reserve	10.551	10.556	9.119	9.375
Verstrekte leningen	14.986	12.486	11.808	11.112	* Bestemmingsreserves	24.326	23.577	22.791	22.047
					* Verwacht resultaat	5	-1.437	256	916
					Voorzieningen	8.894	8.486	8.385	8.900
					Vaste schulden	62.561	47.894	66.803	81.024
Totaal vaste activa	113.209	115.161	125.478	136.519	*Totaal vaste passiva*	106.337	89.076	107.354	122.262
Voorraden gronden	2.321	8.822	9.645	3.746					
					Netto-vlottende				
Uitzetting korter dan					schulden korter dan één				
één jaar	20.178	20.178	20.178	20.178	jaar	23.111	48.825	41.687	31.921
Liquide middelen	353	353	353	353					
Overlopende activa	4.052	4.052	4.052	4.052	Overlopende passiva	10.665	10.665	10.665	10.665
Totaal vlottende activa	26.904	33.405	34.228	28.329	*Totaal vlottende passiva*	31.936	57.650	50.512	40.746
TOTAAL ACTIVA	**140.113**	**148.566**	**159.706**	**164.848**	**TOTAAL PASSIVA**	**140.113**	**148.566**	**159.706**	**164.848**

Bij de prognose van de algemene reserve is ervan uitgegaan dat het positieve begrotingsresultaat van het voorgaande begrotingsjaar volledig aan deze reserve wordt toegevoegd

Reserves en voorzieningen

In onderstaande tabel zijn onze reserves en voorzieningen opgenomen. Deze bedragen zijn gebaseerd op de primitieve begroting, inclusief de voorgenomen vermeerderingen en verminderingen.

	2025			2026			2027			2028			
Omschrijving	Stand 1-1	Vermeer.	Vermin.	Stand 1-1	Vermeer.	Vermin.	Stand 1-1	Vermeer.	Vermin.	Stand 1-1	Vermeer.	Vermin.	Stand 31-12
Reserves													
Algemene reserve	7.452.033			7.452.033			7.452.033			7.452.033			7.452.033
Reserve precariobelasting	2.484.737			2.484.737			2.484.737			2.484.737			2.484.737
Reserve bovenwijkse voorzieningen	2.622.519			2.622.519			2.622.519			2.622.519			2.622.519
Reserve internationale samenwerking	117.337		81.000	36.337		12.000	24.337		12.000	12.337		12.000	337
Reserve buurtbudgetten	93.252	30.000	33.374	89.878	30.000	33.374	86.504	30.000	33.374	83.130	30.000	33.374	79.756
Reserve grondexploitatie	10.044.233	-		10.044.233			10.044.233			10.044.233			10.044.233
Reserve GVVP	1.938.370			1.938.370			1.938.370			1.938.370			1.938.370
Reserve Flexibele arbeidsvoorwaarden	24.020	-	-	24.020	-	-	24.020	-	-	24.020	-	-	24.020
Reserve Parkeercompensatiefonds	235.400	-		235.400			235.400			235.400			235.400
Reserve flexibiliteit en mobiliteit	73.256			73.256			73.256			73.256			73.256
Reserve energietransitie	870.881		217.500	653.381		201.000	452.381		201.000	251.381		251.381	-
Reserve kapitaallasten	7.183.397		569.885	6.613.512		569.885	6.043.627		528.013	5.515.614		517.650	4.997.964
Reserve afwikkeling Oekraïne	510.985			510.985			510.985			510.985			510.985
Reserve resultaatbestemmingen	78.042	-	78.042	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal Reserves	**33.728.462**	**30.000**	**979.801**	**32.778.661**	**30.000**	**816.259**	**31.992.402**	**30.000**	**774.387**	**31.248.015**	**30.000**	**814.405**	**30.463.610**
Voorzieningen	Stand 1-1	Vermeer.	Vermin.	Stand 1-1	Vermeer.	Vermin.	Stand 1-1	Vermeer.	Vermin.	Stand 1-1	Vermeer.	Vermin.	Stand 1-1
Riolering	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Egalisatie voorziening riolering	1.111.293	-	330.500	780.793	35.168		815.961	223.316		1.039.277	341.394		1.380.671
Pensioenen wethouders	1.872.000	-	-	1.872.000	-	-	1.872.000	-		1.872.000			1.872.000
Bovenwettelijk verlof	153.000	-	-	153.000	-	-	153.000	-		153.000			153.000
Verlofsparen	41.000	-	-	41.000	-	-	41.000	-	-	41.000	-	-	41.000
Nog te betalen kosten afgesloten grexen	550.000	-	-	550.000	-	-	550.000	-		550.000			550.000
Onderhoud gemeentelijke gebouwen	2.522.718	926.030	1.058.000	2.390.748	926.030	1.019.500	2.297.278	926.030	817.500	2.405.808	926.030	1.119.400	2.212.438
Onderhoud wegen	2.081.906	522.915	361.500	2.243.321	522.915	738.900	2.027.336	522.915	511.700	2.038.551	522.915	674.200	1.887.266
Groot onderhoud zwembad	-	81.800	-	81.800	81.800	-	163.600	81.800	-	245.400	81.800	-	327.200
Baggeronderhoud gemeentelijke wateren	407.206	85.000	280.000	212.206	85.000	-	297.206	85.000	-	382.206	85.000	-	467.206
Groot onderhoud beschoeiingen watergangen	155.250	6.000	-	161.250	6.000	-	167.250	6.000	-	173.250	6.000		179.250
Dubieuze debiteuren	234.959	47.020	-	281.979	47.020	-	328.999	47.020	-	376.019	47.020		423.039
Totaal voorzieningen	**9.129.332**	**1.668.765**	**2.030.000**	**8.768.097**	**1.703.933**	**1.758.400**	**8.713.630**	**1.892.081**	**1.329.200**	**9.276.511**	**2.010.159**	**1.793.600**	**9.493.070**
Totaal reserves en voorzieningen	**42.857.794**	**1.698.765**	**3.009.801**	**41.546.758**	**1.733.933**	**2.574.659**	**40.706.032**	**1.922.081**	**2.103.587**	**40.524.526**	**2.040.159**	**2.608.005**	**39.956.680**

Financiering

De volgende tabel bevat onze opgenomen en verstrekte geldleningen.

Bedragen x € 1.000

	Boekwaarde	Aflossing	Boekwaarde	Rente
	1-1-2025	*-/-*	*31-12-2025*	*2025*
Opgenomen geldleningen voor woningcorporatie, CV Parijsch	10.051	4.390	5.661	211
Overige opgenomen geldleningen	49.264	11.602	37.662	955
Totaal opgenomen	**59.315**	**15.992**	**43.323**	**1.166**
Verstrekte geldleningen aan woningcorporatie, CV Parijsch	9.606	4.375	5.231	196
Overige verstrekte geldleningen	445	15	430	15
Totaal verstrekt	**10.051**	**4.390**	**5.661**	**211**
Saldi	**49.264**	**11.602**	**37.662**	**955**

Kort geld

Op basis van de geprognosticeerde balans en liquiditeitsprognose verwachten wij in 2025, naast de uitbreiding van langlopende leningen, ook gebruik te moeten maken van kortlopende financiering, zoals kasgeldleningen. In de meerjarenbegroting is rekening gehouden met oplopende rentelasten als gevolg van deze nieuwe financieringsmiddelen.

Personeelskosten

De personeelskosten zijn geraamd met inachtneming van de Cao Gemeenten 2024, die een looptijd heeft tot en met 31 maart 2025. Voor het jaar 2025 is rekening gehouden met een loonkostenstijging van 4,4%. Dit heeft geleid tot de volgende ramingen:

Onderdeel	2025	2026
Raad en raadscommissies	393.000	411.000
Burgemeester en wethouders	558.000	558.000
Ambtelijke organisatie	18.504.000	18.230.000
	19.455.000	**19.199.000**

Voor de raad is rekening gehouden met de uitbreiding op basis van het aantal inwoners met ingang van de verkiezingen in 2026. De ambtelijke organisatie is gebaseerd op de toegestane formatie per medio 2024 en omvat 192 fte. Dit is inclusief de formatie-uitbreidingen die in de kadernota zijn vastgesteld. De personeelskosten zijn toegewezen vanuit de teams en functies aan de taakvelden.

EMU-saldo

Vanuit de Europese begrotingsregels hebben het Rijk en de decentrale overheden een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het voldoen aan de Europese begrotingseisen. In Nederland zijn deze verantwoordelijkheden verankerd in de Wet Houdbare Overheidsfinanciën (Wet HOF). Het saldo van de Economische en Monetaire Unie (EMU) is een belangrijke parameter voor de beheersing van de overheidsfinanciën.

Genoemde gezamenlijke inspanningsplicht krijgt voor de gemeenten vorm in een doorvertaling van de macronorm naar het individuele niveau voor lokale overheden. Dit gebeurt middels een individuele referentiewaarde van de Economische en Monetaire Unie (EMU). Dit betreft geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een gemeente, op basis van zijn begrotingstotaal, in de gezamenlijke tekortnorm heeft.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) is verantwoordelijk voor het opstellen van het saldo van de Economische en Monetaire Unie (EMU) van Nederland en daarmee ook voor het EMU-saldo van decentrale overheden. Het CBS voert een aantal correcties uit op het exploitatiesaldo en de balansmutaties van de decentrale overheden om tot hun EMU-saldo te komen. Het EMU-saldo op macroniveau is het totaal aan inkomsten min de uitgaven van de Rijksoverheid, sociale fondsen en lokale overheden (gemeenten). Gemeenten sturen niet op basis van het kasstelsel (inkomsten en uitgaven), maar op basis van het stelsel van baten en lasten. Bij de berekening van het EMU-saldo wordt de begroting gepresenteerd op basis van het kasstelsel, en meerjarig laat dit het volgende beeld zien.

Berekening EMU-saldo (bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-3.338	-944	-2.223	-488
Mutatie (im)materiële vaste activa	-2.526	4.452	10.995	11.737
Mutatie voorzieningen	-1.439	-408	-101	515
Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-996	6.501	823	-5.899
Verwachte boekwinst/verlies verkoop vaste activa	0	0	0	0
EMU-SALDO VOOR DE BEGROTING	**-1.255**	**-12.305**	**-14.142**	**-5.811**

Taakveldenoverzicht

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is voorgeschreven welke taakvelden gemeenten moeten gebruiken bij het opstellen van de verplichte verantwoordingsdocumenten. In onderstaande tabellen zijn de baten en lasten per taakveld opgenomen.

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
Bestuur en Ondersteuning	**-16.574**	**1.060**	**-15.514**
0.1 Bestuur	-2.454	0	-2.454
0.2 Burgerzaken	-1.110	581	-529
0.4 Overhead	-13.010	479	-12.531
Veiligheid	**-3.956**	**43**	**-3.913**
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-2.570	0	-2.570
1.2 Openbare orde en veiligheid	-1.386	43	-1.343
Verkeer, Vervoer en Waterstaat	**-4.451**	**376**	**-4.075**
2.1 Verkeer en vervoer	-3.975	155	-3.821
2.2 Parkeren	-468	212	-256
2.3 Recreatieve havens	0	9	9
2.5 Openbaar vervoer	-8	0	-8
Economie	**-899**	**140**	**-759**
3.1 Economische ontwikkeling	-662	0	-662
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-71	71	0
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-18	4	-15
3.4 Economische promotie	-148	66	-82
Onderwijs	**-4.404**	**356**	**-4.048**
4.1 Openbaar basisonderwijs	-120	0	-120
4.2 Onderwijshuisvesting	-2.916	315	-2.601
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.368	42	-1.326
Sport, Cultuur en Recreatie	**-6.038**	**959**	**-5.079**
5.1 Sportbeleid en activering	-670	183	-487
5.2 Sportaccommodaties	-2.746	701	-2.045
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-669	0	-669
5.4 Musea	-583	0	-583
5.5 Cultureel erfgoed	-810	75	-735
5.6 Media	-560	0	-560
Sociaal domein en Gezondheid	**-48.814**	**9.780**	**-39.035**
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-4.933	286	-4.647
6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	-4.159	0	-4.159
6.3 Inkomensregelingen	-14.784	8.684	-6.101

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
6.4 WSW en beschut werk	-3.461	0	-3.461
6.5 Arbeidsparticipatie	-1.185	0	-1.185
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-1.343	42	-1.301
6.71A Hulp bij het huishouden (WMO)	-3.326	0	-3.326
6.71B Begeleiding (WMO)	-3.341	0	-3.341
6.71D Overige maatwerkarrangementen (WMO)	0	140	140
6.72B Jeugdhulp behandeling	-7.442	0	-7.442
6.72D Jeugdhulp zonder verblijf overig	-294	0	-294
6.74A Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	-208	0	-208
6.81A Beschermd wonen (WMO)	-270	440	170
6.82A Jeugdbescherming	-1.626	0	-1.626
7.1 Volksgezondheid	-2.440	188	-2.252
Duurzaamheid	**-8.055**	**9.538**	**1.484**
7.2 Riolering	-3.085	4.565	1.480
7.3 Afval	-4.076	4.455	379
7.4 Milieubeheer	-894	518	-376
Wonen, Stedelijke vernieuwing en Ruimte	**-10.456**	**4.922**	**-5.534**
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-4.067	397	-3.670
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	-40	0	-40
8.1 Ruimte en leefomgeving	-431	0	-431
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-3.273	3.325	52
8.3 Wonen en bouwen	-2.645	1.200	-1.445
Financiering en Algemene dekkingsmiddelen	**-970**	**76.500**	**75.529**
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-337	105	-232
0.5 Treasury	-70	235	165
0.61 OZB woningen	-516	5.626	5.110
0.62 OZB niet-woningen	-74	3.687	3.613
0.63 Parkeerbelasting	-10	485	475
0.64 Belastingen overig	-6	157	151
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	66.206	66.206
0.8 Overige baten en lasten	41	0	41
Saldo van baten en lasten	**-104.617**	**103.674**	**-944**
0.10 Mutaties reserves	-30	980	950
Totaal Programmabegroting 2025-2028	**-104.647**	**104.653**	**6**

Bijlage: Financiële spelregels

Op weg naar een duurzaam financieel gezonde gemeente is enige financiële discipline nodig. Daarom herhalen wij in deze begroting onze financiële spelregels.

Wettelijke eisen

Rijk en provincie stellen eisen aan onze begrotingen en jaarrekeningen.

Structureel sluitende begroting

De Gemeentewet schrijft voor dat wij een structureel sluitende begroting moeten opstellen. Dat wil simpelweg zeggen, dat alle structurele lasten gedekt moeten worden door structurele baten. De provincie ziet erop toe of wij als gemeente aan deze eis voldoen. Daartoe moeten wij onze begroting (voor 15 november) inzenden.

Een structureel sluitende begroting is een begroting waarbij het eerste begrotingsjaar meteen sluitend is. Onder een structureel sluitende begroting wordt ook verstaan een begroting die weliswaar in het eerste jaar van de meer-jarencyclus niet sluit, maar die binnen de komende vier jaar wel tot een reëel sluitend geheel gaat komen.

Tijdig en juist

Naast het voorschrift van een structureel sluitende begroting gelden er ook nog eisen over tijdigheid van de stukken en een juiste verantwoording via de jaarrekeningen.

Gemeentelijke spelregels

We werken met 9 spelregels voor onze financiële huishouding.

1. Behoedzame en reële ramingen

Alle begrotingsposten (zowel de uitgavenbudgetten als de inkomstenramingen) zijn gebaseerd op de reële verwachtingen bij de betreffende taak of dat product. Voor de bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen betekent dit dat deze in overeenstemming zijn met de bijdragen, zoals die in de vastgestelde begroting van die gemeenschappelijke regeling zijn opgenomen.

Onderdeel van een reële raming is ook dat alle te verwachten kosten (en opbrengsten) inzichtelijk worden gemaakt en dat er dus geen investeringen in nieuwe activiteiten plaatsvinden, waarbij niet alle structurele exploitatielasten in beeld worden gebracht.

2. Structurele uitgaven worden structureel gedekt

Alle structurele uitgaven worden gedekt door structurele inkomsten. Incidentele uitgaven kunnen zowel worden gedekt met incidentele als met structurele middelen. Dat betekent dat voor incidentele uitgaven ook gemeentelijke reserves ingezet kunnen worden. Voor investeringen, waarop wij moeten afschrijven, is het mogelijk om de afschrijvingslasten te dekken via de reserve kapitaallasten. Dan moet deze reserve bij aanvang het volledige investeringsbedrag bevatten, om dekking gedurende de gehele looptijd te kunnen waarborgen.

3. Integrale afweging

Het gebrek aan middelen noodzaakt tot het maken van duidelijke keuzes. Nieuw beleid en uitbreiding van bestaand beleid is alleen maar mogelijk als daartoe ruimte is. En als die ruimte er is, zal goed afgewogen moeten worden welke gewenste activiteiten dan de voorkeur verdienen. Zulke afwegingen kunnen alleen maar goed plaatsvinden op geëigende momenten, waarbij alles tegen elkaar kan worden afgewogen en ook bewuste keuzes gemaakt kunnen worden. In onze gemeentelijke cyclus zijn dat de kadernota en de programmabegroting.

Daarbij is de rol van de kadernota vooral het stellen van de kaders en het kiezen van de richtingen, terwijl de programmabegroting dan de concrete vertaling wordt, waarbij de laatste ontwikkelingen nog kunnen worden meegenomen. Alleen op die momenten is het mogelijk alle gewenste (nieuwe) activiteiten op een goede en integrale manier af te wegen tegen de beschikbare mogelijkheden.

Dat betekent ook dat bij de andere momenten in de planning- en controlcyclus geen nieuw beleid kan worden ingebracht. En dat de voor- en najaarsrapportage alleen bedoeld zijn om te monitoren of de uitvoering van het bestaande beleid in de pas blijft lopen met de daartoe beschikbaar gestelde middelen.

4. Risicomanagement optimaliseren

Alle gemeentelijke activiteiten zijn onderhevig aan risico's. Om te voorkomen dat wij plotseling verrast worden met zogenaamde onvoorziene tegenvallers, is het noodzakelijk om in de hele organisatie continu aandacht te hebben voor risicomanagement. En dat niet alleen door de risico's op te sommen en in een paragraaf te zetten, maar ook door concreet te werken aan en met beheersmaatregelen om de risico's in te perken.

5. Opvangen van tegenvallers

Tegenvallers door onvoorziene hogere lasten of lagere baten worden in eerste aanleg binnen het eigen budget (taakveld of programma) opgevangen. Structurele problemen worden ingebracht bij de kadernota en/of begroting voor de integrale afweging. Incidentele problemen worden in eerste instantie zelf opgelost en worden voor de meer brede afweging via de voor- of najaarsrapportage aan de raad voorgelegd.

6. Terughoudendheid bij aanbod van subsidies

Potentieel te ontvangen subsidies zijn alleen aantrekkelijk als deze passen binnen het gemeentelijk beleid. En indien wij dus voor de door ons gewenste nieuwe activiteiten van derden middelen kunnen verkrijgen, dan zullen we daar zeker op inzetten. Als wij gebruik (willen) maken van externe bronnen en bijdragen dan is het ook hier noodzakelijk om het volledige structurele en meerjarige financiële beeld (inclusief de risico's) in beeld te brengen en op basis daarvan keuzes te maken. We moeten geen activiteiten oppakken omdat een derde ons middelen aanbiedt, terwijl wij vervolgens in onze (meer-jaren)begroting er problemen door gaan verkrijgen.

7. Nieuw beleid alleen als dit onontkoombaar en onuitstelbaar is

Bij spelregel 3 is aangegeven dat nieuw beleid en uitbreiding van bestaand beleid alleen mogelijk is als daartoe ruimte is. We scherpen deze spelregel aan: we besluiten alleen over nieuw beleid, uitbreiding of intensivering van beleid als dit onontkoombaar en onuitstelbaar zijn. Bij de huidige inzichten is er immers vrijwel geen financiële ruimte voor nieuw beleid. Wanneer er besloten wordt tot nieuw beleid, uitbreiding of intensivering, dan is de dekking ervan onderdeel van dat besluit. Om het begrotingssaldo niet verder te belasten, dient die dekking te bestaan uit geoormerkte rijksmiddelen of extra ombuigingen.

8. Meevallers worden toegevoegd aan de algemene reserve

Om ons weerstandvermogen te versterken, is het noodzakelijk om financiële meevallers toe te voegen aan de algemene reserve – of tussen nu en de eerstvolgende begroting: om de voorgestelde ozb-verhoging te kunnen verlagen. Financiele meevallers zijn in ieder geval in beginsel niet bedoeld om nieuw beleid mee te dekken.

9. We streven naar een hogere weerstandsratio

In ons huidige financieel beleid streven we naar een weerstandsratio van 1,0 bij het maximale risicoprofiel. Dit wil zeggen dat we precies genoeg weerstandsvermogen aanhouden om alle risico's op te vangen. Een ratio van slechts 1,0 maakt ons kwetsbaar. Als we tegenvallers ten laste van het weerstandsvermogen brengen lopen we bij een ratio van 1,0 gelijk het risico dat deze onder de grenswaarde van 1,0 daalt en derhalve onmiddelijk aanvulling nodig is – en dus nieuwe ombuigingen. Het is daarom verstandiger om te streven naar een ratio die geldt als 'ruim voldoende'. We willen de komende vier jaar toegroeien naar deze verhoogde waarde, die een bandbreedte heeft van 1,4 tot 2,0. Hiervoor is het nodig dat de spelregels streng worden nageleefd.